

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Vrtačnik

Voda kot generator konfliktov na Afriškem rogu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Vrtačnik

Mentor:izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

Voda kot generator konfliktov na Afriškem rogu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Voda kot generator konfliktov na afriškem rogu

Voda iz leta v leto postaja dobrina, ki se ji pripisuje čedalje večji pomen. Čisti pitni vodi grozijo številne grožnje, najpomembnejše pa so velika rast prebivalstva, neenaka razporeditev svetovne populacije in količina padavin, urbanizacija ter velike porabe v industriji in kmetijstvu. Nekatera podjetja so se že začela zavedati pomena vode, zato so v sodelovanju z velikimi svetovnimi organizacijami oblikovale vodni kartel. Njihov glavni cilj je imeti nadzor nad vodo, saj se zavedajo, da kdor bo imel v lasti vodo, bo imel moč in denar. Revno prebivalstvo Afriškega roga pa se že danes dnevno sooča s pomanjkanjem vode. Ljudje se v večini ukvarjajo s pašniškim nomadstvom in zaradi pomanjkanja vode med njimi prihaja do številnih konfliktov, ki zaradi lahke dostopnosti do orožja postajajo vedno bolj nasilni. Države so v veliki meri odvisne od zunanje pomoči. Glavni akter pomoči je predvsem OZN s svojimi številnimi organizacijami, najbolj aktivni med njimi pa sta Svetovni program za hrano in UNICEF, ki ljudem pomagata z razdeljevanjem hrane, vzpostavitvami vodovodnega omrežja, postavitvijo sanitarij in izobraževanja o higieni.

Ključne besede: konflikti za vodo, Afriški rog, pomanjkanje vode

Water as a generator of conflicts in the Horn of Africa

Water is a good with increasing importance. There are many threats to clean drinking water, most important are high population growth, unequal distribution of world population and precipitation, urbanization and high consumption in industry and agriculture. Some companies have already begun to realize the importance of water and thus start to cooperate with mayor global organizations in developing a water cartel. Their goal is to have a control over the water, knowing that whoever owned the water will have the power and the money. Poor people in Horn of Africa are already facing a daily shortage of water. Most of them are nomad pastoralist and because of the water scarcity and easy availability of weapons there are many conflicts between them which are becoming increasingly violent. Countries are heavily dependent on external aid. Main actor in assistance is UN, with its many organizations. Most active among them are the World Food Programme and UNICEF, which help people with food distribution, establishing of water networks, installation of sanitation and hygiene education.

Key words: water conflicts, Horn of Africa, water scarcity

KAZALO

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	9
2.1 Predmet in cilj preučevanja	9
2.2 Raziskovalna vprašanja	10
2.3 Metodološki pristop	10
2.4 Struktura diplomskega dela	10
3 TEMELJNI POJMI	11
3.1 AFRIŠKI ROG	11
3.2 KONFLIKTI	13
3.3 POMANJKANJE VODE	15
4 KOLIČINA VODE	17
5 ŠTEVILNE GROŽNJE	19
5.1 GLAVNE GROŽNJE POMANJKANJU VODE	19
5.1.1 Rast populacije	19
5.1.2 Neenaka razporeditev svetovne populacije in količina padavin	20
5.1.3 Urbanizacija	20
5.1.4 Večja poraba glede na prebivalca	21
5.1.5 Industrija	21
5.1.6 Kmetijstvo	21
5.2 SUŠE IN POPLAVE	22
5.3 ŠIRJENJE PUŠČAV	22
5.4 KRČENJE GOZDOV	23
5.5 NAMAKANJE	24
5.6 ARTEŠKA VODA, PODTALNICA	25
5.7 JEZOVI	27
6 PRIVATIZACIJA VODE	29
6.1 VODNI KARTEL	29

6.1.1 Svetovna banka	31
6.1.2 Združeni narodi	32
6.1.3 Svetovna trgovinska organizacija.....	32
6.1.4 Svetovni poslovni svet za trajnostni razvoj.....	33
6.1.5 Javno-zasebni infrastrukturni svetovalni sklad	33
6.1.6 Svetovno partnerstvo za vodo in Svetovni svet za vodo	34
6.1.7 AquaFed	34
6.1.8 Nevladne okoljske organizacije	35
6.2 SVETOVNI FORUMI NA TEMO VODE	35
6.2.1 Prvi Svetovni forum o vodah	35
6.2.2 Drugi Svetovni forum o vodah.....	36
6.2.3 Svetovni vrh za trajnostni razvoj.....	36
6.2.4 Tretji Svetovni forum o vodah	37
6.2.5 Četrti Svetovni forum o vodah	38
6.2.6 Peti Svetovni forum o vodah.....	38
6.3 USTEKLENIČENA VODA.....	38
6.4 UDAREC NAZAJ	42
7 TEŽAVE Z VODO NA AFRIŠKEM ROGU	46
7.1 PROBLEMI, S KATERIMI SE SOOČA AFRIŠKA CELINA	46
7.1.1 Vpliv podnebnih sprememb	48
7.1.2 Razvejanost afriških rek	49
7.2 AFRIŠKI ROG	50
7.2.1 Džibuti.....	53
7.2.2 Eritreja.....	54
7.2.3 Etiopija	56
7.2.4 Somalija.....	58
7.3 TEŽAVE Z VODO NA AFRIŠKEM ROGU	61
7.3.1 Vladna politika	64
7.3.2 Socialno-ekonomska in politična marginalizacija.....	65
7.3.3 Neustrezna politika zemljiških posestev	65
7.3.4 Negotove varnostne razmere in širjenje nezakonitega orožja	65
7.3.5 Kraja živali.....	66
7.3.6 Oslabljeno tradicionalno vladanje v pašniških območjih.....	67

7.3.7 Ranljivost za klimatske spremembe in tekmovanje z divjino	67
7.4 DOSTOP, UPRAVLJANJE IN LASTNIŠTVO	68
7.4.1 Dostop do naravnih virov	68
7.4.2 Upravljanje naravnih virov.....	68
7.4.3 Lastništvo naravnih virov.....	69
7.5 POMANJKANJE IN KONFLIKTI.....	69
7.6 AKTIVNOSTI OZN V DRŽAVAH AFRIŠKEGA ROGA.....	71
7.6.1 Unisom	71
7.6.2 Unmee	72
7.6.2.1 Quick-Impact Project (QIPs).....	73
7.6.3 Milenijski razvojni cilji	74
7.6.4 Aktivnosti Svetovnega programa za hrano (World Food Programme – WFP) in Unicefa	75
7.6.4.1 Džibuti.....	76
7.6.4.2 Eritreja.....	76
7.6.4.3 Etiopija	78
7.6.4.4 Somalija.....	79
8 ZAKLJUČEK	81
9 LITERATURA	84

1 UVOD

Voda. Kaj sploh je voda? Iz kemičnega vidika je to spojina dveh elementov, vodika in kisika. Je brez okusa, barve in vonja. Je dobrina brez katere si ne moremo predstavljati življenja, saj voda je življenje.

Vendar pa zaradi spremenjenih podnebnih sprememb (nekje bo vode več, drugje manj) in vplivov človeka na poslabšanje kakovosti vode (kar bo vplivalo na pomanjkanje vode) lahko pričakujemo, da bo v prihodnosti prišlo do konfliktov povezanih z vodo. Kot pravi Coskun (2007) je »pomanjkanje pitne vode varnostna grožnja, ki ni samo neposredni razlog za negotovost, temveč je tudi posredna grožnja varnosti, saj lahko privede do konfliktov«. Vodni viri so zelo neenakomerno porazdeljeni med državami, na najbolj poseljenih območjih (npr. Mexico City) je vode zelo malo in obstaja verjetnost, da jo bo kmalu popolnoma zmanjkalo. Vendar pa obstajajo tudi območja, kjer je vode dovolj (npr. Slovenija je z vodami zelo bogata država). Veliko svetovnih rek je mednarodnih, kar pomeni, da si jo delijo dve ali več držav, in pomanjkanje bi lahko vodilo do konflikta ali celo vojne. Glavni povzročitelji konfliktov zaradi pomanjkanja vode naj bi bili predvsem »gostota prebivalstva, nizek dohodek na prebivalca, sovražni odnosi, manjšinske skupine, ki internacionalizirajo vprašanje pomanjkanja vode, izvedba velikih vodnogospodarskih projektov ter omejitve pogodb o pitni vodi« (Coskun 2007). In kot Coskun (2007) pravi v nadaljevanju, je ključni element, ki bo vodil do konfliktov, razlika med številom prebivalstva in potrebnimi količinami vode. Čeprav po podatkih Odbora ZN za trajnostni razvoj več kot 40 odstotkov držav sveta leži na območjih, kjer vode primanjkuje, pa do pravih vojn za vodo še ni prišlo in, kot je pokazala raziskava univerze v Oregonu, je bilo le 28 % primerov konfliktne narave, brez hujših posledic tako za eno kot za drugo stran. »Danes največja nevarnost v zvezi s pomanjkanjem vode niso vojne za vodo, temveč človeški varnostni vidik pomanjkanja vode; ta je tisti, ki bo najverjetneje povzročil varnostne grožnje na nacionalni in mednarodni ravni« (Coskun 2007). Ljudje se že in se

bodo še v večji meri soočali s pomanjkanjem vode, ki skupaj z ekološkimi težavami (krčenje gozdov, dezertifikacija in izrabljanje vodnih virov) in rastjo prebivalstva še dodatno povečuje pritiske na že tako ali tako redke vodne vire. Posledice pa bodo revščina, lakota, podhranjenost, kar pa lahko vodi do številnih selitev tako med državami, kot tudi znotraj posamezne države. Pomanjkanje vode lahko pripelje do konflikta, vendar pa lahko tudi konflikt pripelje do pomanjkanja vode. Zaradi konfliktov se ljudje selijo na druga območja, kjer se povečajo pritiski na vodne vire (če je vodnih virov malo, so ti pritiski še večji), lahko pride tudi do onesnaženja vode, uničevanja jezov in namakalnih sistemov. Konfliktom ali celo vojnam se je možno izogniti, in sicer z zagotovitvijo vode vsem živim bitjem (Coskun 2007). Voda je namreč človekova pravica.

V zahodnem svetu vodo jemljemo za samoumevno; odpreš pipo in voda teče v neomejenih količinah, ali pa greš v trgovino in jo kupiš, zopet brez omejitve v litrih. V Evropi in Ameriki obstaja nekaj velikih vodnih podjetij, ki s pomočjo velikih globalnih institucij kupujejo v revnih državah vodne izvire in pogodbe, s katerimi dobijo nadzor nad oskrbo z vodo. Obstaja pa tudi veliko območij, kjer se dnevno soočajo s pomanjkanjem vode in posledično bojujejo tudi za lastno preživetje. Tega se še kako zavedajo v državah Afriškega roga, kjer je vode zelo malo, prebivalci pa so revni. Razmere se še dodatno poslabšujejo zaradi velike rasti prebivalstva in posledično tudi števila živali, potrebnih za njihovo preživetje, ter dolgotrajnih sušnih obdobji, ki še dodatno zmanjšujejo razpoložljive količine vode. Velik del prebivalstva Afriškega roga se ukvarja s pašniškim nomadstvom, ki pa se sooča s čedalje hujšimi omejitvami s strani države, ki ne razume njihovega načina življenja in jim je vzela območja s tradicionalnimi nomadskimi potmi in vodnimi izviri ter jih spremenila v narodne parke in rezervate. Zaradi manjšega števila razpoložljivih vodnih virov ter večjega števila prebivalstva in živali prihaja med pašniškimi skupnosti do konfliktov za vodo. Vsaka pašniška skupnost želi imeti zaradi lastnega preživetja nadzor nad vodnimi viri, vendar pa je pašniških skupnosti veliko. Včasih so težave reševali starešine, vendar pa sedaj prihaja do sprememb tudi na tem področju, saj tradicionalno vladanje na pašniških območjih čedalje bolj slabi. Težave se tako ne rešujejo več s pogovori, ampak z orožjem, ki je zaradi številnih vojn na tem območju lahko dosegljivo.

Voda je dobrina, ki se ji namenja čedalje več pozornosti, njena pomembnost raste iz leta v leto in če bo šlo tako naprej, bo po pomembnosti kmalu prehitela trenutno najbolj 'vročo'

dobrinu na svetu – nafto. Nekdanji predsednik Svetovne banke Ismail Seragaldin je že leta 1995 (Harris 2010) opozarjal, »če so se v vojnah tega stoletja borili za nafto, se bodo v vojnah naslednjega stoletja borili za vodo«.

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilj preučevanja

Glavna tema mojega diplomskega dela je voda, in sicer se bom osredotočila na to, kako lahko tudi zaradi pomanjkanja in privatizacije vode prihaja do konfliktov, medtem ko se zdi v zahodnem svetu popolnoma nesmiselno bojevati se za vodo, ker je potrebno le odpreti pipo in voda bo pritekla v neomejenih količinah. Na začetku se bom osredotočila na glavne grožnje, ki pretijo pomanjkanju vode; to so rast prebivalstva, neenakomerna razporeditev padavin in števila prebivalstva, povečevanje količine porabljene vode na prebivalca, industrija in kmetijstvo. V nadaljevanju se bom osredotočila na privatizacijo vode. Velika vodna podjetja s pomočjo velikih mednarodnih organizacij pridobivajo pogodbe za privatizacijo vodnih virov v revnih državah južne poloble ter na ta način bogatijo. Veliko držav je moralo sprejeti privatizacijo oskrbe z vodo v zameno za preoblikovanje bančnih posojil (države so zadolžene in revne) in nadaljnje prejemanje pomoči. V drugem delu pa bo moja pozornost namenjena državam Afriškega roga in njihovim težavam s pomanjkanjem vode. Te države ležijo v puščavskem in pol-puščavskem podnebju ter tako dobijo zelo malo padavin, zaradi česar so vodni viri zelo omejeni. Ljudje so revni in se večinoma ukvarjajo s kmetijstvom oziroma s pašniškim nomadstvom. Poskušala bom prikazati s kakšnimi omejitvami in konflikti se srečujejo, ko poskušajo najti vodo zase in za svoje živali. Na koncu pa bom poskušala prikazati še prizadevanja OZN pri reševanju konfliktov v regiji ter njihovo pomoč pri zagotavljanju vodne oskrbe.

Vode je na svetu dovolj in je ne bo zmanjkalo, vendar pa se zaradi onesnaževanja količina sveže pitne vode zmanjšuje. Ker je na svetu čedalje več ljudi, količina pitne vode pa se zmanjšuje, obstaja možnost, da bo v prihodnosti prišlo do vojn zaradi vode.

2.2 Raziskovalna vprašanja

V diplomskem delu bom preučevala naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Podnebne spremembe vplivajo na čedalje večje pomanjkanje vode na območju Afriškega roga.
2. Pomanjkanje vode na območju Afriškega roga predstavlja grožnjo varnosti, kar lahko pripelje do številnih konfliktov.
3. Združeni narodi v okviru svojih misij poskušajo preprečevati nadaljnje vojne in konflikte v regiji, obenem pa poskušajo izvajati razne projekte, s katerimi ljudem poskušajo zagotoviti dostop do vode.

2.3 Metodološki pristop

Pri preučevanju izbrane tematike sem se posluževala predvsem analize in interpretacije sekundarnih virov. Za opredeljevanje in definiranje temeljnih pojmov sem uporabila deskriptivno metodo. Osredotočila sem se na vodo kot svetovni problem in predstavila številne grožnje, ki vplivajo predvsem na pomanjkanje vode in privatizacijo oziroma ustvarjanje vodnega kartela ter upiranje le temu, pri čemer sem uporabila metodo analize in interpretacije sekundarnih virov (knjige, članki, internetni viri). Ker sem med seboj primerjala več držav, sem uporabila tudi primerjalno analizo in študijo primera. Pri posredovanju enot OZN na območju Afriškega roga in težavah, s katerimi se soočajo na afriški celini, pa sem se posluževala tudi zgodovinske analize.

Pri pisanju svoje diplomske naloge sem se srečevala z velikim pomanjkanjem literature o moji temi. Zaradi pomanjkanja literature, tako v slovenščini kot tudi v angleščini, sem se tako srečevala tudi z dilemami ali nekemu viru zaupati ali ne. Ker literatura na mojo temo v slovenščini praktično ne obstaja, sem se soočala tudi s težavami pri prevajanju in iskanju ustreznih izrazov v slovenskem jeziku.

2.4 Struktura diplomskega dela

Kratki uvodni predstavitev teme diplomskega dela sledi metodološko hipotetični okvir, kjer bom predstavila ogrodje nadaljnje analize. Najprej bom na kratko predstavila s kakšnimi količinami vode človeštvo razpolaga, v nadaljevanju pa katere so glavne grožnje vodi, od naravnih dejavnikov do človeških vplivov, ter kaj te grožnje prinašajo. Drugi del bo namenjen privatizaciji vode - o tem, kako so velika vodna podjetja s severne poloble uspešna pri privatnem zagotavljanju oskrbe s pitno vodo držav na južni polobli in privatiziranju vodnih virov. Vodnim podjetjem ne bi uspelo brez pomoči velikih nacionalnih institucij in njihovih zaveznikov. Del diplomske naloge bo namenjen tudi perečemu problemu ustekleničene vode oziroma vode v plastenkah. Kot odgovor na privatizacijo številnih vodnih virov - življenjsko pomembnih za številne skupnosti - so se začeli, najprej na majhni lokalni ravni, številni protesti, ki so kmalu prerasli v mednarodno organizacijo, ki se skupaj bori za ohranjanje vodnih virov. V zadnjem delu pa se bom osredotočila še na države Afriškega roga, kjer se zaradi majhnih količin padavin ter zelo malo stalnih rek in vodnih točk vsak dan srečujejo z vprašanjem, kje bodo dobili vodo za svoje živali (večina ljudi se namreč še vedno ukvarja s kmetijstvom, predvsem z nomadskim pašništvom). Ko poskušajo priti do vode, se srečujejo z drugimi pašnimi skupnostmi, ki prav tako iščejo vodo za svoje žejne živali in zato za te redke vodne vire izbruhnejo konflikte. Situacijo je še dodatno poslabšalo nerazumevanje vladnih uslužbencev o pomembnosti vode in zemlje za nomade ter jim zemljo vzelo in jo namenilo drugim, privatnim lastnikom, ki pa z revnimi nomadi svoje zemlje in vode nočejo deliti in so postavili ograje. Na koncu pa bom poskušala prikazati še prizadevanja OZN pri reševanju konfliktov v regiji in njihovo pomoč pri zagotavljanju vodne oskrbe.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 AFRIŠKI ROG

Rog Afrike je regija v vzhodni Afriki, ki se razprostira daleč v Arabsko morje in leži ob južni strani Adenskega zaliva, na severozahodu jo omejuje Sudan, na jugu pa Kenija. Ima obliko živalskega roga, ki naj bi bil najbolj podoben rogu črnega nosoroga, ki živi na tem območju. Obstaja več razlag katere države spadajo med države Afriškega roga. V

enciklopediji Britannica je zapisano, da to območje sestavljajo države Somalija, Etiopija, Eritreja in Džibuti. Včasih med države Afriškega roga prišteva samo Somalijo, včasih pa poleg omenjenih štirih držav zraven uvrščajo še Kenijo, Sudan in Ugando (Enciklopedija Britannica 2010). Površina Afriškega roga znaša 1 881 557 km² (Cvjetčanin in drugi 1978, 169). Etiopsko-somalsko višavje je sestavljeno iz kristalinskih kamenin, ki so nastale v predkambriju, ter se z vzhodnoafriškim tektonskim jarkom deli na dva dela. Zahodno od jarka leži Etiopsko višavje, kjer so visoke planote, ki segajo od 2000 do 3500 metrov nadmorske višine, nekateri vrhovi pa dosežejo tudi 4600 metrov nadmorske višine. Velik del kristalinskih kamenin je prekritih z vulkanskimi kameninami. Etiopsko višavje je zaradi rek, ki so vrezale globoke struge, težko dostopno in težko prehodno. Vzhodno od jarka je Somaljsko višavje, ki na zahodu doseže tudi do 4300 metrov, nato pa se proti jugu in jugovzhodu niža ter je prekrito z vodoravnimi sloji jurskih apnencev (Medved 1978, 26). Rog Afrike se razteza med 0 in 18 stopinj severne geografske širine, del somaljskega ozemlja pa sega tudi na južno poloblo. Lega vpliva tudi na podnebne pasove. Afriški rog leži v tropskem suhem ter tropskem polpuščavskem in puščavskem podnebjju (Lovrenčak 2002, 17). Visoke planote v Etiopiji so vlažne in imajo zmerne temperature, medtem ko v ostalih delih Roga prevladujejo nizke planote in nižine ter je podnebje suho in toplo. Podnebje vpliva tudi na rast, saj so le deli Etiopskih višav prekriti s tropskim svetlim gozdom z listopadnim drevjem, medtem ko je v preostalih delih Roga polpuščavska stepa (Cvjetčanin in drugi 1978, 169). Podnebni pasovi vplivajo tudi na letno količino padavin. V večjem delu Somalije, Eritreje in Džibutija pade manj kot 250 mm padavin, nekaj območji pa prejme od 250 do 500 mm padavin. Etiopska višavja v večini prejmejo od 500 do 1000 mm padavin, majhna območja pa prejmejo tudi od 1000 do 1500 mm oziroma od 1500 do 2000 mm padavin letno (Lovrenčak 2002, 13). Majhna količina padavin vpliva tudi na reke, saj ima Somalija le dve stalni reki, Juba in Shabbele, Eritreja ima eno stalno reko, Džibuti je brez stalnih rek, največ stalnih rek pa ima Etiopija, v kateri tudi izvira Modri Nil. Velik del Roga prekrivajo puščavska in polpuščavska tla ter rjave in rdeče prsti, ki pa predstavljajo omejene možnosti za razvoj kmetijstva (Medved 1978, 50).

Ljudje se v glavnem ukvarjajo s pašniškim nomadstvom. Poljedelstvo je razvito le na območjih z zadostnimi količinami padavin (etiopske planote) in ob stalnih rekah, ki omogočajo namakanje. Gojijo predvsem ječmen, proso, pšenico, koruzo, riž, maniok in

banane. Države izvažajo predvsem kavo, banane in živali (Cvjetčanin in drugi 1978, 169). Regija je bogata z naravnimi viri (nafta, premog, zemeljski plin), vendar je njihovo izkoriščanje slabo razvito.

Države Roga so sestavljene iz različnih etničnih skupin, razen Somalije, ki jo sestavljajo le Somali. Eritrejo sestavljajo Tigrinya 50 %, Tigre in Kunama 40 %, Afar 4 % in Saho 3 %; Džibuti Somali 60 % in Afar 35 %; Etiopijo pa Oromo 34,5 %, Amara 26,9 %, Somalie 6,2 %, Tigraway 6,1 %, Sidama 4 %, Guragie 2,5 %, Welaita 2,3 %, Hadiya 1,7 %, Affar 1,7 %, Gamo 1,5 % in Gedeo 1,3 % (CIA - World Factbook 2010). V Somaliji in Džibutiju živijo v glavnem muslimani, medtem ko je v Eritreji in Etiopiji razmerje med kristjani in muslimani okoli 50 – 50 (Lovrenčak 2002, 37). Zaradi številnih etničnih skupin prihaja med njimi do številnih konfliktov. Skupine se bojujejo tako za prevlado v mestih, kot tudi za dostop do naravnih virov, predvsem vode in zemlje, saj jim to v večini predstavlja edini vir za preživetje. Države Afriškega roga spadajo med najbolj revne države sveta (BDP na prebivalca v Eritreji znaša 700 dolarjev, v Etiopiji 900, v Somaliji 600 in v Džibutiju 2700 dolarjev), v katerih velik del prebivalstva živi pod mejo revščine, in sicer v Džibutiju 42 %, v Eritreji 50 %, v Etiopiji 38,7 % prebivalstva, (za Somalijo ni podatka) in so zato v veliki meri odvisne od zunanje pomoči (CIA – World Factbook 2010).

3.2 KONFLIKTI

Konflikti so sestavni del življenja, do njih prihaja tako znotraj kot tudi med različnimi skupinami. Ker so ljudje različni in pripadajo različnim kulturam, se na konflikte odzivajo različno, do njih pa ponavadi pride zaradi nerazumevanja ali razhajanj v mnenjih. Večino konfliktov je mogoče, če so ljudje pripravljeni na to, rešiti na miren način, nekaj pa se jih konča tudi z orožjem v roki in številnimi mrtvimi.

Mednarodni inštitut Heidelberg (Heidelberg Institute for International Conflict Research – HIIK) definira konflikt kot spopad interesov (razlike v poziciji) v zvezi z nacionalnimi vrednotami (ozemlje, odcepitev, dekolonizacija, samostojnost, sistem/ideologija, nacionalna moč, regionalno prevladovanje, mednarodni ugled, sredstva in drugo). Konflikti trajajo v nekem časovnem obdobju in z določeno intenzivnostjo ter vključujejo vsaj dve

strani (organizirane skupine, države, skupine držav, organizacije držav), ki so odločene, da uveljavijo svoje interese in dosežejo zmago (HIIK Conflict Barometer 2009, 84).

Konflikte delijo na notranje in meddržavne, pa tudi glede intenzivnosti in sicer na:

1. Konflikti nizke intenzivnosti, ki se nadalje delijo na:

- latentni konflikt – ko se na eni strani pojavijo večje zahteve, oziroma druga stran zaznava te zahteve;
- manifestni konflikt – prihaja do verbalnih pritiskov, groženj in ekonomskih pritiskov.

2. Konflikti srednje intenzivnosti:

- kriza – napete razmere, v katerih vsaj ena od nasprotujočih strani uporablja nasilna sredstva v sporadičnih incidentih.

3. Konflikti visoke intenzivnosti:

- zaostrena kriza – konflikt prerašča v zaostreno krizo, če je nasilje uporabljeno v organizirani obliki;
- vojna – vojna je vrsta nasilnega konflikta, v katerem se nasilje kontinuirano uporablja na organiziran in sistematičen način, in za katerega je značilen velik obseg uničenja in veliko število žrtev (HIIK Conflict Barometer 2009, 84).

Prebivalstvo Afriškega roga je sestavljeno iz velikega števila etničnih skupin in klanov, zato je primerno, da nekaj pozornosti namenim tudi temu pojmu.

Etničnost oziroma beseda etnija izhaja iz starogrške besede *ethos*, po kateri naj bi ljudje živeli in delovali skupaj (Jenkins v Shale 2004, 1). Eriksen (1995 v Shale 2004, 1) pa definira etnijo kot odnose med ljudmi in skupinami, čigar člani verjamejo, da so kulturno različni od drugih. Jenkins (1997 v Shale 2004, 1) za etnično skupino pravi, da je to skupina ljudi, ki verjamejo, da si delijo isto preteklost. Vendar pa, kot pravi Eriksen (1995 v Shale 2004, 1), ni dovolj, da si neka skupina deli iste vrednote, prepričanja in zgodovino, ampak mora med skupinami prihajati do kontaktov, saj se šele takrat zavedajo, da se razlikujejo od drugih skupin in šele takrat lahko tvorijo svojo identiteto. Za etnično skupino je značilno, da živi na nekem območju, znotraj katerega si delijo ljudje isti jezik, rituale, kulturo, religijo, način oblačenja, prepričanja in mišljenja na popolnoma naraven način

delovanja (Boonzaier in Sharp v Shale 2004, 2). Med etničnimi skupinami pa prihaja tudi do številnih konfliktov, ki jih imenujejo etnični konflikti in so definirani kot konflikti med dvema ali več etničnimi skupinami za naravne vire (voda, zemlja), identiteto, meje ali proti zatiranju (Shale 2004, 2). Kot navaja Shale, Burton (1990 v Shale 2004, 2) ugotavlja, da »so več-etnični konflikti navadno zelo nasilni in uničujoči za družbe, ki so neposredno povezane z njim, pogosto se razširijo tudi na mednarodno raven, strani v konfliktu pa velikokrat dobijo zunanjo vojaško in finančno podporo zaradi strateških ali ideoloških razlogov, kar rezultira v drage in dolgotrajne konflikte«.

3.3 POMANJKANJE VODE

Poraba vode narašča iz leta v leto. Glavna razloga za hitro naraščanje porabe vode sta večanje števila ljudi in gospodarski razvoj, ki predstavljata nepredvidljive pritiske na obnovljive, vendar končne vodne vire, zlasti v sušnih območjih, kar lahko povzroča napetosti, konflikte med uporabniki in pritisk na okolje. Do leta 2025 naj bi po predvidevanjih kar 1,8 milijard ljudi živelo na območjih z absolutnim pomanjkanjem vode (manj kot 500 m³ vode na prebivalca), dve tretjini svetovnega prebivalstva pa v stresnih razmerah (od 500 – 1000 m³ vode na prebivalca). Stanje se bo še dodatno poslabšalo zaradi hitro rastoče urbanizacije, ki dodatno pritiska na sosednje vodne vire (FAO Water 2010a).

Pomanjkanje lahko definiramo na različne načine. Lahko gre za relativen pojem, pri čemer gre za neravnovesje med ponudbo in povpraševanjem ter se lahko razlikuje od območja do območja. Pomanjkanje vode pa je tudi dinamično, saj se povečuje s povečanim povpraševanjem in zmanjšanjem kakovosti in količine virov, kar pa se lahko odpravi z vzpostavitvijo pravih odzivov (FAO Water 2010a).

Obstaja pa tudi več dimenzij pomanjkanja vode. V prvem primeru gre za pomanjkanje razpoložljivosti vode sprejemljive kakovosti - gre za fizično pomanjkanje vode. V drugem primeru prihaja do pomanjkljivega dostopa do storitev za rabo vode zaradi odpovedi institucij, ki skrbijo za zagotavljanje oskrbe z vodo. V tretjem primeru pa gre za pomanjkanje ustrezne infrastrukture zaradi finančnih omejitev. V drugem in tretjem primeru imajo države lahko na razpolago dovolj kakovostnih virov vode, vendar pa jih ne morejo zajezi in pripeljati do končnega uporabnika zaradi omejenih finančnih sredstev za

razvoj infrastrukture ali pomanjkanja institucionalnih zmogljivosti za vzdrževanje in upravljanje (FAO Water 2010a).

Pomanjkanje vode je povezano tudi z revščino. Umazana voda in pomanjkanje sanitarij je usoda revnih ljudi po vsem svetu. Po podatkih UNDP eden od petih ljudi v državah v razvoju nima dostopa do zadostnih količin čiste pitne vode (najmanj 20 litrov/dan), poleg tega pa revni za vodo plačujejo več (5-10 krat več) kot bogati, ki imajo dostop do vodovoda. Na pomanjkanje vode so bolj občutljivi na podeželju, saj za njih voda pomeni preživetje, vendar pa bo zaradi čedalje manjših količin vode (zaradi namakalnih sistemov, jezov, prekomernega črpanja podtalnice) čedalje večje število ljudi, ki bodo primorani opustiti svojo tradicionalno dejavnost (ribištvo, pastirstvo, kmetovanje) (FAO Water 2010b).

4 KOLIČINA VODE

*Voda, brez okusa si, brez barve, brez vonja,
ne moremo te določiti, okušamo te, pa te ne poznamo.*

*Življenju nisi potrebna: ti si življenje
(De Saint Marc v Tehovnik 2008, 8).*

Količina vode na našem planetu naj bi bila nespremenjena že od vsega začetka, od nastanka zemlje. Bilo naj bi jo okoli 1,4 milijona km³ (1,386 milijona km³). Vendar pa kar 1,351 milijonov km³ oziroma 97,5 % svetovne vode predstavlja slana voda, ki se nahaja v oceanih, morjih, slanih jezerih in vodonosnikih pod morjem. Sladke vode je torej le 35 milijonov km³ oziroma 2,5 %. Vendar pa je od teh 35 milijonov km³ več kot dve tretjini, oziroma 69,5 %, nedosegljive, ker je ujeta v ledenikih, snegu, ledu in permafrostu. Dosegljiva sladka voda se deli na površinsko vodo in vodo pod površjem. Slednje je 30,1 % oziroma 10,6 milijona km³. Površinsko dosegljive sveže vode je tako le 0,4 % oziroma 135,000km³, ta pa se nahaja v jezerih, rekah, rastlinah, živalih, vlagi v tleh, vlagi v zraku, močvirjih in mokriščih (Black in King 2009, 20-21).

Količine sveže vode na zemlji je približno 35 milijonov km³, vendar pa je le 11 milijonov km³ udeleženih v vodnem ciklu. Sveža voda se lahko obnovi le preko dežja, tega pa pade le okoli 34000 km³ letno. Ta voda predstavlja tisto edino dosegljivo za človeštvo, ker je edina, ki jo lahko uporabljamo brez izpraznitve končnih vodnih virov. Vode na zemlji ne bo zmanjkalo, kar pa ne moremo reči za pitno vodo (Barlow in Clarke 2002, 5).

Voda v naravi neprestano kroži. Glavni dejavnik kroženja je sonce, ki segreva vodo v oceanih in na površju. Kroženje vode je naravni fiziološki pojav, kjer se voda nahaja v različnih agregatnih stanjih. Zaradi segrevanja se voda spremeni v paro, ki izpareva v

ozračje, v ozračju se ta para združuje in tako nastanejo vodne kapljice, zaradi česar nastanejo oblaki in sčasoma začne deževati ali snežiti. Voda tako pade v oceane in na zemljino površje, kjer tvori številne izvire in reke. Sonce to vodo zopet segreva, voda izpareva v ozračje in celoten krog se zopet ponovi. Zaradi spreminjanja se ob ustreznih razmerah delno tudi filtrira, se očiščuje in tako dobimo čisto pitno vodo, ki v obliki dežja ali snega zopet pade na zemljo (De Villiers 2001, 34). Lahko bi rekli, da je kroženje vode ena izmed zelo učinkovitih čistilnih naprav na svetu.

Večina sveže vode na zemlji je shranjena pod površjem, pravimo ji podtalnica. Obstaja več vrst podtalnice, vendar je za ljudi najbolj pomembna meteorska podtalnica, ker je del vodnega cikla in napaja površinske reke in jezera. Večina podtalnice je zaprtega tipa, kar pomeni, da ni udeležena v vodnem krogu. Zaradi številnih izkoriščanj te podtalnice po celem svetu obstaja nevarnost, da bo presahnila. Ljudje to podtalnico uporabljajo na območjih, kjer je premalo površinske vode in jo uporabljajo predvsem za namakanje velikih površin kmetijske zemlje (Barlow in Clarke 2002, 6).

5 ŠTEVILNE GROŽNJE

Vode ne bo zmanjkalo, vendar pa to ne velja tudi za svežo pitno vodo, ki jo uporabljamo predvsem za pitje in kuhanje, saj je le ta čedalje bolj ogrožena. Glavni onesnaževalci smo seveda ljudje z neodgovornim in brezbržnim ravnanjem, saj mislimo, da je količina sveže pitne vode neomejena. To se kaže predvsem tako, da če je na primer zaradi obilnih padavin voda neprimerna za pitje, gremo preprosto v trgovino in jo kupimo, pri tem pa seveda pozabimo, da se ta voda v veliki meri nataka na istih izvirih, kot tista, ki priteče v naš dom.

5.1 GLAVNE GROŽNJE POMANJKANJU VODE

Glavne grožnje pomanjkanju vode so: rast populacije, neenaka razporeditev svetovne populacije in količina padavin, urbanizacija, večja poraba vode na prebivalca, industrija in predvsem kmetijstvo.

5.1.1 Rast populacije

Rast populacije je zelo hitra in že danes se v številnih delih sveta srečujejo s pomanjkanjem vode. Do leta 2050 naj bi se populacija povečala za tri milijarde in po predvidevanjih bi takrat potrebovali osemdesetodstotno povečanje vodnih količin samo za preživetje. Spremembe so nujne že veliko prej, saj se že sedaj s pomanjkanjem vode sooča dve milijardi ljudi, do leta 2025 pa naj bi številka narasla na dve tretjini svetovnega prebivalstva. Najbolj ogrožena območja, tako imenovane vroče točke, so severna Kitajska, velika območja Azije in Afrike, Bližnji Vzhod, srednjezahodna območja v ZDA ter predeli v Južni Ameriki in Mehiki. Po podatkih Združenih narodov je leta 2008 prvič več ljudi živelo v mestih kot na podeželju. Predvsem v revnih državah tretjega sveta velik del tega prebivalstva predstavljajo revni, ki so pribežali v mesta zaradi pomanjkanja vode, iskanja

boljših pogojev za življenje, zaradi izpodrivanja malih kmetov v korist farmskega kmetovanja, onesnaženja, ali pa so jih s podeželja pregnale nevzdržne razmere kot posledica podnebnih sprememb. Ljudje živijo v barakah, brez dostopa do vode ali sanitarij (Barlow 2007, 3-5). In kot piše Barlowova (2007, 5) naj bi si v Mumbaju v nekem predelu stranišče delilo 5440 ljudi. Problem je tudi v tem, da največja svetovna mesta z deset milijoni prebivalcev in več ležijo ravno na območjih s pomanjkanjem vode. Ta velika mesta so Mexico City, Kalkuta, Kairo, Jakarta, Beijing, Lagos in Manila. S pomanjkanjem vode se srečujejo tudi v ZDA, ki pa zaradi razvitosti in bogastva zaenkrat tega še ne občutijo. Drugače pa je v revnih državah. Dve petini prebivalstva nima dostopa do sanitarij, zaradi česar prihaja do onesnažene vode. Sveta reka Ganges je odprto stranišče, vendar se ljudje kljub možnim okužbam še vedno umivajo v njej. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (Barlow 2007, 3) je kontaminirana voda kriva za osemdeset odstotkov vseh bolezni po svetu. Po njihovih podatkih naj bi število otrok, umrlih zaradi diareje, preseglo število vseh ubitih po Drugi svetovni vojni. Prav tako naj bi vsakih osem minut umrl otrok zaradi pitja onesnažene vode.

5.1.2 Neenaka razporeditev svetovne populacije in količina padavin

Številna najbolj poseljena območja na svetu se zaradi velike rasti prebivalstva soočajo s pomanjkanjem pitne vode. Kitajska je država z največ prebivalci in le z okoli šest odstotki sveže pitne vode. Po celi državi je moč opaziti zniževanje vodne gladine v rekah, potokih in jezerih ter v vodnjakih. Vodnjake vrtajo globlje in globlje, vendar predvsem za industrijske potrebe, medtem ko kmetje ostajajo brez svojih zalog. Zahodni del Kitajske predstavljajo v glavnem puščave in gore, prebivalstvo večinoma živi ob velikih rekah, ki pa ne morejo vzdržati naraščajočih potreb po vodi. Leta 1975 se je prvič zgodilo, da Rumena reka ni prišla do morja - takrat je trajalo 15 dni - leta 1997 pa reka do morja ni prišla v 226 dneh. V žitnici Kitajske, v severnem delu, nivo vode pada za približno 1,5 metra na leto. Kmetje se soočajo še z dodatnimi težavami, saj je voda, ki so jo uporabljali za namakanje svojih polj, sedaj preusmerjena v glavno mesto, v Beijing. Kljub temu do prestolnice pride vse manj vode in zdi se, da bo morala država začeti razmišljati o novih virih vode ali pa prestaviti prestolnico (Barlow in Clarke 2002, 22-23).

5.1.3 Urbanizacija

Po podatkih Združenih narodov naj bi se urbanizacija v naslednjih štiridesetih letih dramatično povečala, na 70 odstotkov do leta 2050. V tem primeru se zastavlja vprašanje, kako bodo ta mesta preživela, od kje bodo dobili zadostno količino hrane in vode. Kitajska velik del vode preusmerja v mesta in ker je količina vode omejena, jo za kmete ne ostane veliko ali sploh nič. Ti brez nje ne morejo gojiti žit, kar se bo odražalo v pomanjkanju hrane. Ko se bo to zgodilo, bodo Kitajske potrebe večje kot pa je svetovna izvozna proizvodnja. Kratek čas bo lahko preživela predvsem zaradi trenutno hitro razvijajoče se industrije in velikega dobička pri izvozu, kar ji daje denar za nakup potrebnih žit. Povečane potrebe bodo povečale cene, kar lahko pripelje do socialnih in političnih nemirov v številnih mestih Tretjega sveta in ogrozi svetovno prehransko varnost (Barlow in Clarke 2002, 23).

5.1.4 Večja poraba glede na prebivalca

Povečuje se tudi poraba vode na prebivalca. Različne tehnologije in sanitarni sistem dovoljuje ljudem, da porabijo več vode, kot pa jo potrebujejo. Velik problem predstavljajo tudi luknje v ceveh mestne infrastrukture po vseh državah sveta. Vendar pa ne glede na veliko rast prebivalstva, le to porabi le okoli 10 % vode za gospodinjske namene (Barlow in Clarke 2002, 7).

5.1.5 Industrija

Velik svetovni porabnik vode je tudi industrija, ta porabi od 20-25 % vode, potrebe pa naraščajo iz leta v leto. Po napovedih naj bi se, če se bodo trenutni trendi nadaljevali, do leta 2025 poraba vode v industrijske namene podvojila (Barlow in Clarke 2002, 7-8).

5.1.6 Kmetijstvo

Največji porabnik vode pa je kmetijstvo, ki vodo v veliki meri uporablja za namakanje polj. Gledano v odstotkih, naj bi kmetijstvo porabilo od 65-70 odstotkov vode. Težave predstavljajo predvsem velike farme, kjer z vodo ne varčujejo in jo porabijo nedvomno preveč in z njo ne delujejo smotrno (Barlow in Clarke 2002, 8). Vlade po svetu morajo prenehati s podporo industrijskim kmetom, ki porabijo velike količine vode. Ti morajo prenoviti svojo mehanizacijo in na območjih z majhnimi količinami vode začeti gojiti

rastline, ki ne potrebujejo tako veliko vode. Prav tako bi se morali preusmeriti na kapljično namakanje, pri katerem so izgube vode veliko manjše.

Zaradi naraščanja prebivalstva in čedalje večje porabe vode na prebivalca, industrije in farmskega, že skoraj industrijskega načina kmetovanja, je voda podvržena velikemu onesnaževanju, kar seveda zelo ogroža količino sveže pitne vode za človeško uporabo. Vendar pa to niso edine težave, ki pretijo. Ne smemo pozabiti tudi na deforestacijo oziroma krčenje gozdov, uničevanje mokrišč, uporabo pesticidov in herbicidov v kmetijstvu, globalno segrevanje, gradnjo številnih velikih jezov, spreminjanje vodnih poti, kar je povezano s širitvijo številnih bolezni povezanih z vodo, sušo in poplave itd.

5.2 SUŠE IN POPLAVE

Vreme postaja čedalje bolj ekstremno in spremenljivo. Segrevanje atmosfere vpliva tudi na vodni krog, saj toplejša atmosfera v večji meri segreva oceane, voda iz njih zato izhlapeva v večjih količinah in posledično je v atmosferi več vlage kot pa hladnega zraka in prihaja do bolj ekstremnih neviht. Sočasno s segrevanjem oceanov se segreva tudi površje zemlje, ki postaja čedalje bolj suho, povečuje pritiske in povzroča vetrove, kar zopet pripelje do ekstremnih neviht. Ljudje pa še dodatno prispevamo k segrevanju ozračja z izpusti velikih količin ogljikovega dioksida (Hoffmann 2009, 276-277). Tako poplave kot tudi suša spadata med ekstremne vremenske dogodke, do katerih pride občasno in jih je zelo težko napovedati. Ljudje se zelo radi naseljujejo na potencialno ogrožena območja. Poplavna območja so velikokrat bolj ravna, tam je zemlja bolj rodovitna, lažji dostop do vode ter bližina prometnih koridorjev. Na sušnih območjih je manj rastlinstva, kar olajša poselitev, ker ni vlage, je tudi manj bolezni in praviloma bolj privlačno zaradi suhega vremena. Intenzivnost poplav in suš lahko človek še dodatno poveča z napačnimi odločitvami. Poplave in suše spadajo med najbolj pogoste in uničevalne naravne nesreče, katerih intenziteta bo v prihodnosti le še večja (Gleick in drugi 2006, 91).

5.3 ŠIRJENJE PUŠČAV

Združeni narodi pojem širjenje puščav oziroma dezertifikacijo definirajo kot: »degradacijo zemljišč na aridnih, semiaridnih in suhih subhumidnih območjih zaradi različnih

dejavnikov, vključno s podnebnimi spremembami in človekovo dejavnostjo« (Konvencija združenih narodov 1996). Puščave trenutno prekrivajo 3,6 milijarde hektarjev v več kot stotih državah sveta, ob tem je neposredno prizadetih 250 milijonov ljudi. Ogroženih pa je kar milijarda ljudi (Barlow in Clarke 2002, 45).

Puščave so naravnega nastanka, lahko pa imajo tudi antropogene začetke, ki so posledica človekovih dejanj. Četudi ljudje nimajo nič pri nastanku puščav, pa prav gotovo prispevajo k temu, da se širijo. Rast prebivalstva je eden glavnih razlogov za širjenje puščav, saj se z večjim številom ljudi povečajo tudi zahteve po raznih virih. Ljudje potrebujejo hrano, zato redijo živali, te potrebujejo rastlinje, ki ga z večanjem števila hitreje pojedjo ter popijejo večjo količino vode. S povečanjem števila ljudi in živali se poveča obremenitev tal, izgublja se prekrivnost tal z rastlinjem, zmanjša se infiltracija že tako majhnih količin vode in poveča se erozija ter uničevanje prsti. Zaradi majhnih količin vode v prsti se zmanjša količina padavin, saj manj vlage v prsti pomeni manj vlage v zraku, zaradi česar naraščajo temperature. Potreben bi bil tudi boljši razvojni načrt vodnih virov v semiaridnih in aridnih območjih, saj se le tako lahko zagotovi preživetje. Puščava ustvarja še bolj neugodne razmere za preživetje, človeške aktivnosti pa ustvarjajo še več puščav. Prihaja do začaranega kroga, ki se ga da ublažiti le z zmanjšanjem populacije tako ljudi kot tudi živali, ki obremenjujejo puščavo. Ne moremo pa pričakovati, da bi se puščave prenehale širiti (De Viliers 2001, 73-74).

Do leta 2025 naj bi se v puščavo spremenilo kar dve tretjini obdelovalnih površin v Afriki, tretjina rodovitne zemlje v Aziji ter petina v Južni Ameriki. Ogrožena je tudi Evropa in sicer severno Sredozemlje ter srednja in vzhodna Evropa. Prizadete niso le države s puščavami; dezertifikacija vpliva tudi na druge države zaradi selitve prebivalstva, ki išče boljše pogoje za preživetje. Po predvidevanjih Združenih narodov naj bi v petnajstih letih samo z območij okoli Sahare v Severno Afriko in Evropo pribežalo do 60 milijonov ljudi (Kajfež Bogataj 2007).

5.4 KRČENJE GOZDOV

Gozdovi so nosilci številnih vlog in so izrednega pomena za naše življenje. Predstavljajo življenjski prostor številnim rastlinam, saj s procesom fotosinteze v ozračje spustijo ogromne količine kisika, ki omogoča življenje. Gozd predstavlja tudi varovalno vlogo v

smislu zaščite virov pitne vode in podzemnih tokov, varuje pred izsuševanjem ter blaženjem vremenskih pojavov. Varuje pa tudi sloj prsti pred izpiranjem hranilnih in rudninskih snovi, varuje pred odnašanjem prsti z vodo ali vetrom in s tem pred ogolevanjem površin.

»Gozdovi so naravni jezovi, ki hranijo vodo in jo počasi sproščajo na zemljo v obliki vodnih tokov. Ko pade dež ali sneg, nekakšen gozdni baldahin to prestreže, kar ščiti prst in poveča zmožnost gozdnih tal, da absorbirajo vodo« (Shiva 2002, 3). Pomembno je, da so gozdna tla prekrita z listjem ter humusom, saj na ta način obdržijo in obnavljajo vodo. Sekanje dreves ter monokulturno kmetijstvo pa dovoljujeta, da voda odteče ter na ta način uniči sposobnost prsti, da zadržuje vodo. Zaradi uničenja gozdnih tal se začnejo poplave in plazovi. To težavo so ponekod začeli reševati s saditvijo celih plantaž evkaliptusovih dreves, ki sicer rastejo hitro (uporabljajo jih za papirno industrijo), vendar pa porabijo velike količine vode ter posledično zmanjšujejo vlago v prsti in količino vode v podtalnici (Shiva 2002, 2-4). Kjer se že tako ali tako soočajo s pomanjkanjem vode, imajo sedaj še večje težave. Gozdovi igrajo pomembno vlogo tudi pri zaščiti in čiščenju virov sveže vode. Drevesa namreč absorbirajo številne onesnaževalce, ki pridejo skupaj z vodo, tako da je voda, ki odteče, čista.

5.5 NAMAKANJE

Pri približno petini svetovnih obdelovalnih površin se kmetje ne morejo zanašati na dež, zato za svoja polja uporabljajo vodo iz rek, jezer ali studencev. Industrijski način namakanja se je razširil v 60. letih prejšnjega stoletja z zeleno revolucijo, ki je razvila moderno pridelovalno tehniko, ko so bile visoko produktivne rastline kombinirane s številnimi pesticidi in umetnimi gnojili ter namakanjem. Od leta 1960 se je območje namakalnih površin precej razširilo, čeprav še vedno zavzema le 28 % obdelovalnih površin. Namakalne površine pomembno prispevajo k svetovni proizvodnji hrane, saj se na namakalnih površinah v razvijajočih državah pridelava 60 % žit, kar precej prispeva k zmanjšanju lakote (Black in King 2009, 61-63).

K namakanju veliko prispevajo jezovi, okoli 30 %, vendar pa le ti prispevajo tudi k socialni in okoljski problematiki. Veliko namakalne zemlje je namreč postalo preveč prepojene z

vodo, del obdelovalnih površin pa je izgubljenih zaradi prevelikih vsebnosti soli. Večina vode, ki je namenjena namakanju, pride izpod zemlje kot podtalnica ali arteška voda. Težava te vode je, da se jo porablja precej hitreje, kot pa je njena naravna sposobnost za obnovo. Na svetu je namreč v uporabi približno 20 milijonov majhnih električnih črpalk, ki so zaradi poceni elektrike dosegljive tudi majhnim kmetom. Vodnjaki so se zato posušili, tokovi rek so se zmanjšali, zmanjšala se je tudi vlaga v tleh, kar posledično pomeni, da se na teh območjih ne da več pridelovati hrane (Black in King 2009, 61-63).

Razvitost namakalnih sistemov je po regijah zelo različna, odvisna pa je od številnih faktorjev, med drugim tudi od položaja, ki ga ima kmetijstvo v nacionalnem gospodarstvu. V Evropski Uniji se za namakanje porabi približno 30 % porabljene vode, večino v južnih državah, kot so Francija, Italija, Grčija, Portugalska in Španija. V številnih razvijajočih državah pa so ljudje odvisni od vode, ki pride zunaj meja njihovih držav, kar povzroča regionalne napetosti in povečuje verjetnost konfliktov za vodo. Egipt, na primer, iz sosednjih držav dobi kar 97 odstotkov vode (Hoffmann 2009, 213).

Namakanje, predvsem prekomerno, ni vedno v dobro družbe. Z njegovo pomočjo so lahko s pojavom zelene revolucije nahranili na milijone ljudi in omogočili ozelenitev puščave, vendar pa tudi namakanje v sebi nosi seme za lastno uničenje. Z uporabo namakanja v sušnih območjih najprej dosežejo, da zemlja zelo dobro obrodi. Sčasoma pa se začne prst lomiti na čedalje manjše delce, ki jih veter postopoma odnese stran, zemlja posledično postane bolj podvržena soncu in se hitreje suši. Vsa voda vsebuje tudi nekaj soli in voda, ki ni primerno odvajena, za seboj pusti slane ostanke. Če se ta praksa nadaljuje dalj časa, se nabira čedalje več soli in zemlja ni več primerna za kmetovanje, saj vsebuje preveliko količino soli. Prevelika količina soli v prsti je že prizadela eno petino svetovnih obdelovalnih površin in vsako leto prisili kmete, da opustijo okoli en milijon hektarjev obdelovalnih površin. Vse države, ki namakajo obdelovalne površine, se soočajo s povečanimi problemi suše, dezertifikacije, erozije povrhnjice in pomanjkanjem vode (Postel v Barlow in Clarke 2002, 44).

5.6 ARTEŠKA VODA, PODTALNICA

Vodo se naučimo ceniti šele, ko se vodnjak posuši.

Ljudje, kmetijstvo in industrija so veliki porabniki vode. Zaradi tega si stalno prizadevajo, da bi našli nove vire vode, ki bi zadovoljili čedalje večje potrebe po tej dobrini. Zaradi čedalje večjih potreb si ljudje na različne načine prizadevajo, da bi prišli do vode, ki teče pod našimi nogami, torej do podtalnice in arteške vode, ki se zadržuje še globlje pod Zemljinim površjem. Danes je približno četrtnina svetovnega prebivalstva odvisna od podtalne vode. Masivno črpanje vode iz podtalnice je postalo problematično v večini svetovnih kmetijskih območjih, saj tam nivoji vode dosegajo kritične točke. Lahko pa se zgodi, da bo vode na teh območjih nekoč zmanjkalo in v težavah bodo tudi številna velika svetovna mesta (Barlow in Clarke 2002, 12-13).

Arteški vodnjaki oziroma vodonosniki so lahko zelo različnih velikosti. V osnovi poznamo dva tipa vodonosnikov, in sicer zaprti tip, ki je prekrit s plastjo skal ali drugimi sedimenti, skozi katere voda ne more pronicati proti površju, ter nezaprti oziroma odprti tip, kjer voda lahko pronica proti površju in tam prispeva k nivoju podtalne vode. V primeru odprtega vodonosnika je izkoriščanje vode lažje, saj ni potrebno vrtati lukenj skozi debele plasti skal. Izkoriščanje podtalne vode je v uporabi že stoletja, med drugimi so jo izkoriščali že Rimljani. Tako masivno izkoriščanje (zaradi dostopnosti do elektrike in poceni opreme), kot se dogaja sedaj, pa je fenomen dvajsetega stoletja (Barlow in Clarke 2002, 12-14).

V marsikateri državi so podtalnico videli kot darilo z neba, saj je omogočila pridelovanje hrane skozi celo leto, omogočila pa je tudi zeleno revolucijo v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, katere cilj je bil povečati oskrbo s hrano in rešiti problem svetovne lakote. Vendar pa zelena revolucija ni prinesla samo pozitivnih stvari, kot je zmanjšanje lakote. Povzročila je tudi začetek monokulturnega kmetijstva, uporabo velikih količin pesticidov in umetnih gnojil, kar je vplivalo na onesnaženje podtalnice. K onesnaženosti podtalnice poleg kmetijstva prispevajo še industrija, rudarstvo ter seveda ljudje (Barlow in Clarke 2002, 12-14).

Težava podtalnice je tudi v tem, da se je ne da videti, kar pomeni, da se ne ve, koliko jo je še, zato jo lahko kar naenkrat zmanjka. To predstavlja za kmete velike težave, saj lahko sredi rastne sezone ostanejo brez vode in posledično tudi brez prihodka ter službe. Masivno izrabljanje podtalnice ne vpliva samo na določen vodonosnik, ampak ima širše posledice

tudi za okoliško območje, kjer se zmanjša vlaga v prsti ter nivo vode. Podtalnica je namreč v veliko primerih glavni vir za potoke, reke in jezera. Voda posledično postane dražja ter tudi bolj onesnažena z raztopljenimi minerali. V obalnih območjih obstaja nevarnost, da v vodonosnike vdre slana voda, vodonosniki, ki so že izpraznjeni, vendar locirani pod velikimi urbanimi območji, pa se lahko sesujejo sami vase. V takšnih primerih se lahko za vedno izgubi sposobnost narave za obnovo vodonosnika in posledično je izgubljen tudi za človeštvo (Barlow in Clarke 2002, 12-14).

5.7 JEZOVI

Jezovi igrajo eno izmed najpomembnejših vlog pri zagotavljanju vodnih virov. Zajezenih je kar 60 odstotkov svetovnih rek, voda se uporablja za namakanje, shranjevanje in rezervoarje, transport in navigacijo, kontrolo poplav, melioracijo in hidroenergijo. Na svetu je okoli 845 000 jezer, od katerih je 45 000 velikih - ti v višino merijo več kot petnajst metrov, od teh pa je tristo takšnih, ki spadajo pod 'gromozanske'. Največ jezer je zgrajenih na Kitajskem, kjer zavzemajo kar 46 odstotni delež, sledijo ji Združene države Amerike s 14 odstotki ter Indija z 9 odstotki (Black in King 2009, 36-37).

Poleg pozitivnih vplivov jezer obstajajo tudi številni negativni vplivi. Približno 260 porečij na svetu je razdeljenih med dve ali več držav; veliko držav je odvisnih od rek, ki izvirajo zunaj njihovih meja, kar lahko z zaježitvijo ali preusmeritvijo vodnega toka pripelje do potencialnih konfliktov (Black in King 2009, 28). Jezovi so razdrobili reke, jih preusmerili, blokirali njihov tok ter jih spremenili v serijo jezer. Nekateri jezovi so tako veliki, da lahko sprejmejo več vode, kot je celoletna količina vode v reki. Seveda tako velike količine vode vplivajo tako na živalske in rastlinske vrste kot tudi na celoten ekosistem. Zaradi jezer naj bi bilo izgubljenih najmanj 400 000 km² površin po celem svetu (McCully 2001). Potopljeni so številni človeški domovi, naselbine ter zgodovinske znamenitosti (Black in King 2009, 36). Od leta 1950 naj bi bilo zaradi gradnje jezer razseljenih 80 milijonov ljudi. Velik del razseljenih ljudi pripada etničnim manjšinam ali avtohtonim prebivalcem, katerih pravice so bile kršene, saj v večini primerov niso dobili primerne ali sploh nobene odškodnine (Black in King 2009, 58). Z graditvijo jezer se je začela pojavljati tudi podhranjenost. Pred postavitvijo jezer so ljudje namreč vzgajali rastline, ki so bile navajene na poplave, s postavitvijo jezer pa se je vrsta rastlin spremenila, saj je prejšnjo raznovrstno

pridelavo zamenjalo namakalno monokulturno kmetijstvo, velikokrat namenjeno zunanjemu trgu. Inženirji so pri gradnji jezov pozabili na ekološke prednosti in pozitivne učinke poplav (De Villiers 2001, 125-126).

Sediment, ki je pred zajezitvijo potoval skupaj z vodo, se zdaj nabira za jezom in počasi zmanjšuje količino vode, ki jo lahko jez sprejme. Na nekaterih rekah, ki s seboj ne nosijo velikih količin sedimentov, bodo jezovi zdržali stoletja, mogoče tudi tisočletja. Drugače pa je na primer pri Nilu, za katerega je značilno, da je voda s seboj nosila velike količine sedimenta, tako da je bila obarvana rjavo. Zaradi postavitve jezov pa je reka postala čista, sediment, ki ga je na tone, pa se nalaga za jezom. Zaradi pomanjkanja sedimenta v reki se uničuje delta, prav tako pa pomanjkanje sedimenta vpliva na hitrost vode, reka postane hitrejša, struga se pogloblja in postaja bolj nevarna. V spodnjih delih reke pa zaradi pomanjkanja sedimenta polja niso več tako zelo rodovitna. Zaradi motenj in zmanjšanja vodnega toka voda v veliko primerih ne pride več do morja, ogroženo je ribištvo v deltah rek, ribe ne morejo več potovati po toku navzgor, kar pomeni tudi zmanjšanje ribje populacije (De Villiers 2001, 117-130).

Zaradi razsežnosti velikih jezov, posebej v vročem podnebjju, prihaja do izhlapevanja velikih količin vode. Iz rezervoarjev naj bi vsako leto izhlapelo okoli 170 km³ vode, kar je skoraj ena desetina celotne količine sveže vode, ki jo porabijo ljudje v enem letu (Barlow in Clarke 2002, 49-50; Tahmiscioğlu in drugi 2007, 763).

6 PRIVATIZACIJA VODE

6.1 VODNI KARTEL

V 21. stoletju voda postaja to, kar je bila nafta v 20. stoletju, zaradi česar se ustvarja tako imenovani vodni kartel, čigar glavni cilj je imeti v lasti čim več izvirov sveže pitne vode, ki jo prodajajo za dobiček. Obstaja močan privatni interes, da vsi pomembnejši izviri sveže čiste pitne vode pristanejo v njihovih rokah. V to združenje bi lahko uvrstili nadnacionalne vodne in prehranske korporacije, večino vlad Prvega sveta in večino pomembnejših mednarodnih institucij, Svetovno banko, Mednarodni denarni sklad, Svetovno trgovinsko organizacijo, Svetovni svet za vodo in dele Združenih narodov. Za njih je voda dobrina, ki jo je mogoče prodajati, kar širom sveta izkoriščajo za privatni nadzor nad vodami. Vendar imajo tudi številne nasprotnike, ki jih sestavljajo številni okoljevarstveniki, aktivisti človekovih pravic, razne ženske skupine in skupine domorodcev, majhni kmetje ter številne skupnosti, ki se borijo za to, da bi voda ostala v njihovi lasti, saj verjamejo, da je voda skupna zapuščina vsem živim bitjem, ne samo za ljudi, ampak tudi za rastline in živali. Prav tako so prepričani, da voda ne sme postati sredstvo za doseganje osebnega dobička, ampak mora biti na razpolago vsem, tudi tistim, ki so nezmožni, da bi zanjo plačali. Za življenje je čista voda nujno potrebna in kdor zanika pravico do vode, zanika pravico do življenja (Barlow 2007, xi-xii).

Vodni kartel poskuša dobiti nadzor nad celotnim sektorjem vode, od raziskav, proizvodnje do prodaje. Ta profitna podjetja zagotavljajo oskrbo s pitno vodo, odvajanje in čiščenje odpadne vode, v lasti imajo izvire s svežo pitno vodo, s katero polnijo steklenice/plastenke namenjene prodaji, nadzirajo vodo namenjeno industrijskemu kmetijstvu, rudarstvu, proizvodnji elektrike, računalnikov, avtomobilov in drugih vodno intenzivnih industrij, v lasti imajo številne jezove, vodne ceste, nanotehnologijo, sisteme za čiščenje vode ter obrate za razsoljevanje vode, zagotavljajo infrastrukturno tehnologijo za obnavljanje starih mestnih kanalizacijskih sistemov, imajo nadzor nad virtualnim vodnim trgovanjem ter

kupujejo pravice za podzemno vodo in razvodja (Barlow 2007, 34-35). Vse to v želji po nadzoru nad vodo, saj se zavedajo, da je količina sveže pitne vode omejena in da bo v prihodnosti zaradi čedalje večjega onesnaženja po njej vedno večje povpraševanje ter da bo tisti, ki bo imel v lasti vodo, imel moč in denar (Barlow 2007, 34).

Do razlik pri oskrbi z vodo prihaja predvsem med razvitim Severom (Evropa in Severna Amerika ter Avstralija in Japonska) in revnim Jugom (Azija, Afrika, Latinska Amerika). V razvitim Severu je oskrba z vodo v državni lasti. Javne službe, ki so zagotavljale vodo vsem, so pomagala ustvariti politično stabilnost in finančno enakost, ki je bila pomembna za velik napredek v času industrijske revolucije. Te države so konec devetnajstega in začetek dvajsetega stoletja sprejele univerzalno javno vodno in sanitarno službo za zagotavljanje splošnega zdravja in promocijo nacionalnega gospodarskega razvoja. Večina teh držav ima še vedno javno oskrbo z vodo, na katero so v večini zelo ponosne. Izjema je le Francija, ki je že od leta 1800 spodbujala razvoj privatnih vodnih podjetij, na čelu katerih sta bila Suez in Veolia, ki sta najmočnejši vodni nadnacionalni korporaciji na svetu (Barlow 2007, 35-36).

Drugače pa je na Jugu, kjer je imela velik vpliv kolonizacija. V času kolonizacije je bila oskrba z vodo zagotovljena le eliti, medtem ko ostali prebivalci niso imeli dostopa do vode in ustreznih sanitarij, kar je vodilo do izbruha številnih bolezni. V zadnjem času se zaradi številnih razlogov, med drugim tudi zaradi onesnažene vode, čedalje več ljudi seli iz podeželja v mesta, kar ustvarja nove zahteve po zagotavljanju ustreznih sistemov za oskrbo z vodo, kar pa za večino revnih in zadolženih držav predstavlja veliko težavo. Države Severa so v tem videle možnost za dobiček, zaradi česar so nasprotovale javnemu sistemu oskrbe z vodo in promovirale privatni model (Barlow 2007, 35-36).

Washingtonski konsenz, sprejet s strani Severnih držav, je nastal kot nekakšna protiutež komunizmu in obveljal kot nova globalna ureditev. Njegove glavne značilnosti so: liberalizacija, deregulacija in privatizacija. Ta konsenz je postal glavno vodilo za elito, ki vodi globalne institucije, vključno z institucijami, ki se ukvarjajo z vodo. To so Svetovna banka, IMF ter tudi deli ZN. Z vplivi tega konsenza je leta 1989 Margaret Thatcher privatizirala oskrbo z vodo v Veliki Britaniji, kar pa se je izkazalo za neuspešno, saj je veliko delavcev ostalo brez službe, prav tako pa so cene za oskrbo z vodo neverjetno

poskočile. Vendar pa se je kljub očitnim pomanjkljivostim, ki jih prinaša privatizacija vodnega sektorja, tak model prenesel v države juga (Barlow 2007, 37). Po letu 1980 je Svetovna Banka začela opuščati politiko nacionalnega razvoja Juga in je začela z novo politiko, s katero je prisilila revne države, da so sprejele ekonomski model Washingtonskega konsenza. Večina teh držav je zelo zadolženih in Svetovna Banka se je strinjala, da njihove dolgove prenovi, vendar pa so za to morale prepustiti številne vitalne službe kot so zdravstvo, izobraževanje, elektrika in transport ter tudi vodni sistem v roke privatnim podjetjem, ki so začela izvajati te službe za dobiček. Večina posojil za razvoj vodnega sistema temelji na privatizaciji. V petnajstih letih se je odstotek ljudi, ki jih z vodo oskrbujejo nadnacionalne korporacije, povečal za 800 % (Barlow 2007, 38).

6.1.1 Svetovna banka

Svetovno Banko so ustanovile in vodijo države Severa. Volilna moč posamezne države je odvisna od tega, koliko vanjo vlaga, kar vpliva tudi na odločitve, katera izmed revnih držav bo dobila denar in koliko ter kakšne pogoje mora za to izpolnjevati. Sklad, namenjen razvoju vodnega in kanalizacijskega sistema, je velik približno 3 milijarde dolarjev letno. Svetovna Banka promovira privatne investicije in uporablja svojo moč za odpiranje trgov na Jugu, predvsem za korporacije Severa (Barlow 2007, 38).

Obstajajo trije osnovni tipi privatizacije vodnega sektorja. *Koncesijska pogodba* daje privatnemu podjetju licenco za vodenje vodnega sektorja in pravico za izstavljanje računov za opravljene storitve. To privatno podjetje je zadolženo za vse investicije, tudi za gradnjo novega kanalizacijskega sistema in priključitev uporabnikov nanj. *Najemne pogodbe* so pogodbe, kjer je podjetje odgovorno za vodenje vodnega sektorja in za vlaganje v popravila in obnovo vodnega omrežja, medtem ko je za vse nove investicije odgovorna občina ali država. *Upravljaljske pogodbe* pa so pogodbe, ki določajo, da so podjetja zadolžena le za upravljanje vodnega sektorja, ne pa tudi za investicije. Med letoma 1990 in 2006 je Svetovna Banka financirala več kot 300 privatnih vodnih projektov v razvijajočih se državah (Barlow 2007, 39).

Pri izgradnji privatnega modela vodne oskrbe si Svetovna Banka pomaga z svojimi številnimi agencijami, Mednarodno banko za obnovo (International Bank for Reconstruction) in Mednarodnim združenjem za razvoj (International Development

Association), Mednarodno finančno korporacijo (International Finance Corporation), Multilateralno agencijo za zavarovanje investicij (Multilateral Investment Guarantee Agency) in Mednarodnim centrom za reševanje investicijskih sporov (International Centre for Settlement of Investment Disputes) - to je arbitražno sodišče, ki ga uporabljajo vodna podjetja za sojenje državam, ki želijo razdreti pogodbe. Pri razreševanju sporov so precej bolj uspešna vodna podjetja, saj zmagajo v skoraj 70 % primerov (Barlow 2007, 40).

6.1.2 Združeni narodi

Če so Svetovna Banka in velika vodna podjetja želeli uspeti s privatizacijo vodnega sistema v revnih državah Juga, so morali pridobiti podporo Združenih narodov in vzpostaviti formalne globalne institucije, ki bi podpirale njihove načrte. Za potrebe tega so leta 1992 v Dublinu organizirali konferenco Združenih Narodov, na kateri so odločili, da ima voda gospodarsko vrednost in jo označili za gospodarsko dobrino, od tega leta pa so tudi začeli na različne načine spodbujati privatizacijo vodnega sistema (Barlow 2007, 43-44).

6.1.3 Svetovna trgovinska organizacija

Svetovna trgovinska organizacija (STO) je organizacija, ki je pristojna za multilateralna pravila, po katerih poteka trgovina med njenimi članicami, vključno z blagom, hrano, patenti, pravico do intelektualne lastnine in službami, prav tako pa poskuša zmanjšati vlogo vlad in povečati priložnosti za nadnacionalno poslovno trgovanje. Na podlagi Splošnega sporazuma o carini in trgovini (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT) je bila voda označena kot blago, kar pomeni, da ko se država enkrat odloči za izvoz vode, si ne more premisliti, četudi ima to velike vplive na okolje. Prav tako ne sme zmanjšati pretoka vode, ki teče izven meja države, kar je seveda v veliko pomoč številnim industrijam, ki se ukvarjajo z izvozom vode in izgradnjo vodnih cest. S Splošnim sporazumom o trgovini s storitvami (General Agreement on Trade in Service – GATS) poskušajo liberalizirati celoten storitveni sektor v vseh državah STO ter dovoliti privatno konkurenčnost v sektorjih, ki so jih včasih nadzirale le vlade držav. Veliko storitvenih dejavnosti povezanih z vodo je že vključenih v GATS, vključno z okoljskimi storitvami, čiščenjem odpadnih komunalnih vod, čistilnimi sistemi, izgradnjami novih cevi, ocenitvijo količin podzemne vode, namakanjem in transportnimi storitvami. Z vključitvijo v GATS vlade ne morejo več

obdržati teh storitev pod nadzorom javnega sektorja (Barlow 2007, 45). K GATSu naj bi se dodala tudi pitna voda, kar bi pomenilo, da če bi se država odločila privatizirati svoj sistem oskrbe z vodo, si ne bi mogla premisliti in preiti nazaj na javno oskrbo z vodo, razen če bi se o tem strinjale vse države članice STO (Barlow 2007, 46).

6.1.4 Svetovni poslovni svet za trajnostni razvoj

Svetovni poslovni svet za trajnostni razvoj (World Business Council for Sustainable Development – WBCSD) je postal eden izmed glavnih akterjev transnacionalne vodne mrežne politike. Ta je bil ustanovljen leta 1992 z namenom vplivanja na izide UN Earth Summit konference v Riu. Bili so uspešni, saj so dosegli razvojenitev številnih resolucij sprejetih na tej konferenci. Prav tako pa jim je skupaj z Mednarodno trgovinsko organizacijo (International Chamber of Commerce) uspelo doseči, da so obvezne okoljske predpise, sprejete na isti konferenci, popolnoma umaknili iz dokumenta Agenda 21 in namesto tega dosegli poudarek na samoregulaciji korporacij. Leta 1997 je WBCSD ustanovila vodno delovno skupino, kamor so povabili številne korporacije, od rudarskih, naftnih, plinskih, finančnih, prehranskih in seveda tudi vodno, vse to z namenom vplivanja na globalno vodno politiko. Ta skupina je imela velik vpliv na konferenco Svetovnega vrha o trajnostnem razvoju (World Summit on Sustainable Development) leta 2002, kjer so predstavili poročilo Voda za revne (Water for poor), v katerem so pozvali k pospešeni privatizaciji storitev in k celotnemu povračilu stroškov podjetjem za oskrbovanje z vodo. V tem poročilu so zapisali tudi, da zagotavljanje vodnih storitev revnim predstavlja velike poslovne priložnosti, ustvarja veliko delovnih mest in prodajnih možnosti, tako za velika kot tudi mala podjetja (Barlow 2007, 46-47).

6.1.5 Javno-zasebni infrastrukturni svetovalni sklad

Poleg mogočnih poslovnih zaveznikov so, da bi lažje nadzorovali prekomorsko pomoč pri izgradnji privatnega modela oskrbe z vodo, na svoji strani potrebovali tudi podporo mednarodnih razvojnih agencij razvitih držav. Tako je nastal Javno-zasebni infrastrukturni svetovalni sklad (Public Private Infrastructure Advisory Facility – PPIAF), čigar glavni namen je spodbujanje uporabe denarne pomoči za privatni model oskrbe z vodo ter za

zagotavljanje svetovanja razvijajočim državam pri doseganju konsenza za vodno reformo med vladami in javnostjo (Barlow 2007, 47).

6.1.6 Svetovno partnerstvo za vodo in Svetovni svet za vodo

Svetovno partnerstvo za vodo (Global Water Partnership - GWP) je bilo ustanovljeno leta 1996 s strani Svetovne Banke, Razvojnega programa Združenih Narodov in Švedske agencije za mednarodno razvojno sodelovanje (Swedish International Development Cooperation Agency – SIDA). Deluje kot klirinška hiša in instrument za izgradnjo zaupanja med vladami, privatnim sektorjem in civilno družbo za spodbujanje globalnega upravljanja z vodami. Leta 2003 so izdali poročilo Financing Water for All, kjer so priporočili uporabo javnih skladov kot jamstvo za dobiček privatnim vodnim podjetjem na območjih, kjer se morajo ta soočiti z odporom javnosti (Barlow 2007, 49). Istega leta je bila ustanovljena še ena pomembna institucija, in sicer Svetovni svet za vodo (World Water Council – WWC), ki sam sebe imenuje 'mednarodni možganski trust vodne politike'. WWC financira Svetovna Banka in ZN. Institucija ima več kot tristo članov, med katerimi prevladuje privatni vodni sektor (članice so vse večje transnacionalne vodne korporacije) in tudi ostale privatne korporacije, njihova naloga pa je, da pri vladah spodbujajo privatni model oskrbe z vodo. S podporo ZN in razvojnih agencij lahko privatni sektor pogloblja interese svojih podjetij preko programov za zmanjševanje revščine in trajnostni razvoj. Vsake tri leta pa organizira tudi Svetovni forum za vodo (Barlow 2007, 50). WWC in GWP sta svetovni globalni instituciji, kjer lahko vsi člani transnacionalne vodne mrežne politike delujejo skupaj (Barlow 2007, 49).

6.1.7 AquaFed

Leta 2005 je nastala nova vodna institucija, AquaFed, Mednarodno združenje zasebnih vodnih operaterjev (International Federation of Private Water Operators). To je lobistična skupina, ki so jo ustanovile velike evropske gospodarske službe za vodo, z namenom

»povezati mednarodne organizacije, kot so Združeni narodi, Svetovna Banka in Evropska unija, s privatnim sektorjem za oskrbovanje z vodo in odpadnimi komunalnimi vodami« (Barlow 2007, 51). Člani te skupine so vse največje vodne korporacije, vključno z Suez-om in Veolio, prav tako pa je pomemben podatek, da je njen predsednik bivši predsednik Suezovega oddelka za vodo. Njihov namen je poglobiti vezi med industrijo, politiki Evropske unije in birokrati, ki so se znašli pod pritiski za opustitev privatizacijskega položaja (Barlow 2007, 51).

6.1.8 Nevladne okoljske organizacije

Zadnji akterji vodne privatizacije so po mnenju Barlowove številne okoljske nevladne organizacije, ki delujejo v okviru globalnih institucij, predvsem Svetovne banke in Svetovnega sveta za vodo. To so WaterAid, Freshwater Action Network, World Wildlife Fund in Green Cross International. Pomemben podatek pa je ta, da je veliko nevladnih organizacij precej kritičnih do Svetovne Banke in njene privatizacijske politike (Barlow 2007, 52).

Izkazalo se je, da privatizacija privatnega sektorja za vodo ni uspešna, saj je povezana s korupcijo, visokimi cenami za vodo, odklopili so na milijone ljudi, ki niso bili zmožni plačevati visokih cen za vodo, zmanjšala se je kvaliteta vode, prihajalo je do onesnaženja, nepotizma, odpuščanja delavcev in prelomljenih obljub. Barlowova je zato mnenja, da lahko edino država dostavlja vodo revnim, ne pa privatna podjetja, saj je njihov cilj dobiček, ne pa zagotavljanje družbenih dobrin, med katere spada tudi voda (Barlow 2007, 58).

6.2 SVETOVNI FORUMI NA TEMO VODE

6.2.1 Prvi Svetovni forum o vodah

Prvi Svetovni forum o vodah je potekal le leto po ustanovitvi Svetovnega sveta za vodo. Forum je potekal leta 1997 v maroškem mestu Marakeš, kjer so se zbrali vladni uslužbenci, predstavniki mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij ter znanstveniki in strokovnjaki

za vodo, da bi sprejeli prednostne naloge delovanja, in sicer zagotovitev dostopa do vode in sanitarnih sistemov, skupno upravljanje z vodami, ohranitev ekosistemov, učinkovita raba vode ter enakost spolov (WWC 2009a).

6.2.2 Drugi Svetovni forum o vodah

Drugi Svetovni forum o vodah je potekal marca 2000 v Haagu. Razprava je potekala o Viziji vode za prihodnost in s tem povezanih ukrepih. Razpravljali so o lastništvu vode, njenih razvojnih možnostih, upravljavskih in finančnih modelih ter njihovih vplivih na revščino, socialni, kulturni in gospodarski razvoj ter okolje. V ministrski deklaraciji pa so zapisali, da je potrebno doseči zadovoljitev osnovnih potreb ljudi po vodi, zagotoviti preskrbo s hrano, ohranitev ekosistema, delitev vodnih virov, upravljanje tveganj, vrednotenje vode in delovati z vodo pametno, kar predstavlja izzive v bližnji prihodnosti (WWC 2009b). Barlowova (2007, 53) piše, da so zaradi »Vabljenih tem, od enakosti spolov in dostopa do vode za ohranitev integritete razvodij, tisoči predstavniki lokalnih skupnosti, verjeli, da bodo del resničnega dialoga o svetovni vodni krizi«. Vendar pa so s prihodom na forum ugotovili, da je dnevni red precej omejen ter da imajo možnost spregovoriti pred velikim občinstvom le predstavniki iz največjih vodnih podjetij, medtem ko predstavniki civilne družbe te možnosti niso imeli. Nadalje Barlowova piše, da ta tako imenovana Vizija vode za prihodnost zaključuje, da morajo uporabniki Tretjega sveta začeti plačevati za vodo in, kjer so vlade nesposobne zagotavljati denar za ustrezno infrastrukturo, naj se zraven povabi privatna podjetja, poleg tega pa so predlagali, da morajo uporabniki plačevati ne samo za vodo, ampak morajo plačevati toliko, da lahko podjetja ustvarjajo dobiček (Barlow 2007, 53). V končni deklaraciji so zavrnili vodo kot človekovo pravico in jo definirali kot človekovo dobro, ki ji lahko zadostijo tako vlada kot tudi privatna podjetja (Barlow 2007, 54).

6.2.3 Svetovni vrh za trajnostni razvoj

Svetovni vrh za trajnostni razvoj je potekal od 26. avgusta do 4. septembra 2002 v Južnoafriškem mestu Johannesburg, imenovan tudi Rio+10, kjer naj bi poskušali »najti odgovor na enega največjih izzivov 21. stoletja: kako doseči trajno gospodarsko rast brez uničujočih posegov v okolje« (M.T. 2002). Na Vrhu so se pogovarjali o številnih temah; o

tem kako izboljšati človeška življenja, o ohranjanju okolja zaradi čedalje večjih zahtev po hrani, vodi, bivališčih, sanitarijah, energiji, zdravstveni službi in ekonomski varnosti (Johannesburg Summit 2002). Največ časa pa so namenili vodi in sanitarnemu sistemu ter poslovnim priložnostim, ki jih ponujata. In kot je poročal Corporate Europe Observatory (Barlow 2007, 56), so poskušali predstavniki ZN narediti največ, kar so lahko, da bi nezavezujoči cilji nekaj pomenili, vendar je Vrh na koncu propadel brez kakršnegakoli napredka o pomembnih socialnih in okoljskih vprašanjih.

6.2.4 Tretji Svetovni forum o vodah

Tretji Svetovni forum o vodah je potekal leta 2003 v japonskem mestu Kjoto. Udeleženci foruma so poskušali najti rešitve za čedalje bolj pereče težave povezane z pomanjkanjem vode, iskali so rešitve, kako doseči cilje, ki so si jih zadali na Milenijskem vrhu ZN leta 2000, Mednarodni konferenci o sveži vodi iz leta 2001 v Bonnu in Svetovnem vrhu za trajnostni razvoj, ki je potekal v Johannesburgu, in na ta način izrazili svojo odločnost za boj proti svetovni krizi pomanjkanja vode (WWC 2003). Tudi na tem forumu so zavrnili vodo kot človeško pravico in jo še naprej obravnavali kot človeško dobrino, za katero lahko zaračunajo. Na forumu je Svetovna Banka predstavila poročilo o financiranju v vodo, *Financing Water for all*, v katerem so izpostavili dejstvo, da so privatna podjetja najboljša možnost za ureditev vodnega sektorja na Jugu, vendar so le ta zaradi številnih nasprotovanj domačinov proti privatnim podjetjem, zahtevala garancijo in to poročilo je bilo prav to. Želeli so, da se jih zavaruje, tako politično kot tudi finančno (Barlow 2007, 57). Ker se je veliko projektov v preteklosti že soočalo z padcem valute (Argentina, Indonezija in Filipini) (Camdessus 2003, 13), je privatnim podjetjem potrebno zagotoviti, da jih bodo takšni padci valut prizadeli čim manj, za kar naj se kot garancija uporabijo lokalni skladi (Camdessus 2003, 14). V poročilo so zapisali, da želijo tudi celotno povračilo stroškov, katere bi v celoti zaračunavali uporabnikom. Trenutno od njih dobijo povrnjenih le del stroškov, del pa morajo pokriti s subvencijami, zaradi česar ne morejo vlagati v modernizacijo, saj so finančno odvisni od vladne pomoči in skladov (Camdessus 2003, 18). Nadalje želijo, da države pripravijo nacionalno vodno strategijo, na podlagi katere bi definirali in izvajali vodno politiko (Camdessus 2003, 20). In, kot piše Barlowova (2007, 57), so privatna podjetja zahtevala več javnega denarja, saj brez njega ne morejo zagotoviti

svoje prisotnosti pri izgradnji vodnih projektov v revnih državah. Vlade so jim 'nasedle' in sprejele priporočila, ki so nato postali del razvojnih programov.

6.2.5 Četrty Svetovni forum o vodah

Četrty Svetovni forum o vodah je potekal leta 2006 v Mexico Cityju, s skoraj 20 000 udeleženci (WWC 2009c). Vendar pa je ta forum zaradi razočaranj s prejšnjih forumov, kjer so glavno vlogo imela velika vodna podjetja, predstavnikom civilne družbe pa ni bilo dano spregovoriti in predstaviti svojih stališč, bil zelo nezaželen, zaradi česar so morali udeležence varovati policisti in oboroženi varnostniki. Veliko predstavnikov nevladnih organizacij in civilnih družb se je zato raje udeležilo svoje konvencije, ki je potekala istočasno. Prisotnih je bilo 1000 delegatov, ki so organizirali tudi velik protestni shod, kjer so vzklikali protestna gesla in pozivali predstavnike vlad naj zapustijo forum ter se pridružijo državljanom na ulicah (Barlow 2007, 57-58).

6.2.6 Peti Svetovni forum o vodah

Peti Svetovni forum o vodah z naslovom Bridging Divides for Water je potekal od 16. do 22. marca 2009 v Istanbulu (WWC 2009d). Glavne teme foruma so bile klimatske spremembe, nesreče in migracije, razvoj in milenijski cilji, upravljanje in varstvo vodnih virov, vodenje in upravljanje, finance ter izobraževanje, znanje in razvoj (WWC 2009č). Na eni izmed konferenc je predstavnik Svetovne banke Philippe Marin predstavil poročilo, s katerim so priznali, da privatizacija ni rešitev. Vendar pa je v nadaljevanju podal mnenje, da lahko in mora privatni sektor še vedno veliko prispevati k zagotavljanju dostopa do vode (Valenčič 2009). Ob tem forumu je bil organiziran tudi vzporeden Ljudski vodni forum.

6.3 USTEKLENIČENA VODA

Ustekleničena voda je najbolj priljubljena pijača na svetu, njena prodaja pa se vztrajno povečuje. Po prodaji je na visokem tretjem mestu, takoj za gaziranimi pijačami in pivom (Marsh 2007).

Njeni začetki ne segajo nekaj let nazaj, ampak kar nekaj stoletij. Že v antičnih časih so imeli neke vrste keramične posode, v katerih so zbirali vodo in jo nosili domov, s čimer pa

so se ukvarjali predvsem sužnji in služabniki. Šele sredi devetnajstega stoletja se je industrija ustekleničene vode v Evropi začela zakonsko urejati. Podjetja so tako morala dokazati, da je mineralna vsebina v vodi stabilna vsaj dve leti. Prvi, ki je dobil licenco za prodajo, je bil Vittel leta 1855, sledil pa mu je še Perrier (takrat še Les Bouillens), ki je licenco pridobil leta 1863. V naslednjih štiridesetih letih se je prodaja vode razširila tudi po svetu. V začetku dvajsetega stoletja je prodaja nekoliko upadla, ker so vodi začeli dodajati klor za preprečevanje vodnih boleznih, predvsem kolero in tifus. Do leta 1970 industrija ustekleničene vode ni predstavljala industrijske panoge, v katero bi se splačalo vlagati, saj ni predstavljala potenciala. Takrat pa je Perrier začel z obsežno medijsko kampanjo, da bi preproste ljudi zopet prepričal, da bi kupovali vodo - do takrat so jo kupovali predvsem bogati. Ljudi je poskušal prepričati, da je mineralna voda zdrava brezalkoholna pijača (izvirna voda z naravno dodanim ogljikovim dioksidom). Kampanja je bila učinkovita in prodaja se je začela povečevati. Pomemben dejavnik pri pospeševanju prodaje je bila tudi iznajdba plastenke, ki je bila cenejša za proizvodnjo in lažja za transport, kar je pomenilo zmanjšanje stroškov pri proizvodnji in je vplivalo tudi na nižjo ceno končnega produkta (Columbia Water Center 2007).

Leta 1970 je bilo prodanih že okoli milijardo litrov vode v plastenkah, do leta 2006 pa se je številka povzpela do 200 milijard litrov in še raste z okoli deset odstotki na leto (Barlow 2007, 82).

Največji porabniki ustekleničene vode so Združene države Amerike, ti so leta 2007 popili neverjetnih 33,4 milijard litrov ustekleničene vode, na drugem mestu je Mehika z 22,3 milijardami litrov vode, sledijo Kitajska z 18,1, Brazilija z 13,7, Italija z 11,7 ter Nemčija z 10,4 milijardami litri vode. Gledano na število prebivalcev največ ustekleničene vode popijejo Združeni arabski emirati (259,7 litrov ustekleničene vode), sledijo ji Mehika z 204,8 litri ter Italija z 201,7 litri na prebivalca. V ostalih državah je poraba glede na prebivalca nekoliko manjša; v Belgiji-Luksemburgu npr. popijejo 149,5 litrov, v Franciji 135,5 ter v Nemčiji 126,1 litrov. Slovenija je v letu 2007 zasedala visoko dvanajsto mesto z 95,4 litri popite vode na prebivalca (CBC News 2008).

Ustekleničena voda je velik posel, zaradi česar velike korporacije (Nestle, Danone, PepsiCo in Coca-Cola) veliko denarja namenjajo propagandi. V ljudeh vzbujajo občutek, da je voda iz pipe manj kvalitetna ter slabšega okusa. Pa je res tako? Ali nas o tem želijo le prepričati? Praviloma za vodo iz pipe obstaja ista ali celo bolj stroga direktiva kot za ustekleničeno

vodo. V Sloveniji je kakovost pitne vode, tudi vode iz plastenk, določena z pravilnikom o pitni vodi (Ur. I. 19/2004). Pravilnik je usklajen z evropskimi smernicami in je zaostril koncentracijo nekaterih škodljivih snovi, npr. pesticidov. (Kajfež Bogataj 2009). Zakaj torej kupovati ustekleničeno vodo, če je ta od 240 do 10 000 krat dražja od vode iz pipe, vendar nič bolj kvalitetna. Velike korporacije (Nestle, Danone, PepsiCo in Coca-Cola) poskušajo ljudi prepričati, da je voda iz pipe umazana, ter da je najboljša alternativa ravno njihova ustekleničena voda. V prenekaterih delih sveta je voda, namenjena pitju, res umazana, tudi zaradi industrije ustekleničene vode, kar pa tem korporacijam seveda koristi, saj ljudje potem kupujejo njihovo vodo. Vendar pa, si jo revni ne morejo privoščiti, ker je ta voda toliko dražja in še naprej pijejo onesnaženo, ustekleničeno vodo pa pije predvsem elita. Pri propagandi namerno zavajajo potrošnike s slikami čudovitih gora, da bi ljudji prepričali, da pijejo vodo iz neokrnjene narave. Vendar pa PepsiCo in Coca-Cola pri polnjenju plastenk ne uporabljata vode iz neokrnjene narave, ampak filtrirano vodo iz pipe, ki ji nato dodata minerale. Za razliko od njiju evropska rivala Nestle in Danone v glavnem uporabljata izvirska in podzemno vodo. Glavni cilj teh velikih korporacij je dobiček, zaradi česar se spravijo tudi na konkurenco. Taktika Nestleja in tudi ostalih je kupovanje drugih, sicer manjših vendar uspešnih, znamk ustekleničenih voda. Pod svojim okriljem ima Nestle tako približno sedemdeset različnih dobro poznanih znamk, ki jih prodaja v več kot 130 državah (Barlow 2007, 83).

Ker prodaja ustekleničene vode narašča iz leta v leto, iz leta v leto narašča tudi negativni vpliv te industrije na okolje, saj je ena izmed največjih onesnaževalcev, hkrati pa tudi ena izmed najmanj reguliranih. Plastenke so večinoma narejene iz polietilentereftalata ali PET, to pa pridobivajo iz surove nafte in kemikalij, ki lahko preidejo iz plastenke v vodo in, ko plastenko odvržemo, tudi v tla. Na svetu naj bi vsako leto porabili približno 2,7 milijonov ton plastike za proizvodnjo plastenk za vodo. Kaj pa se zgodi, ko plastenko odvržemo v smetnjak? Manj kot pet odstotkov uporabljenih plastenk se reciklira in ponovno uporabi, večino jih zakopljejo, kjer se nato razgrajujejo več kot tisoč let, nekaj jih sežgejo, pri čemer pa oddajajo nevarne snovi in pepel, ki vsebuje težke kovine. Večina plastenk, namenjenih recikliranju, se pošlje na Kitajsko in v Indijo, kjer še dodatno prispevajo k onesnaženju ozračja in že tako pomanjkljivih vodnih virov (Barlow 2007, 99).

Kajfež Bogatajeva (2009) pojasnjuje, da se veliko energije uporabi že med samo proizvodnjo plastenke, saj za izdelavo enolitrske plastenke, zamaška in pakiranja porabimo

okoli 3,4 mega joulov energije, če torej vemo, da je v sodčku nafte 6000 mega joulov energije, pomeni da lahko iz enega sodčka nafte naredimo 1760 enolitrskih plastenk. Nadalje pravi, da ne smemo pozabiti na energijo, ki je bila porabljena za polnjenje vode, prevažanje, hlajenje, komunalni odvoz, morebitno recikliranje. Z vsako popito enolitrsko plastenko porabimo približno četrt litra nafte. Za en liter ustekleničene vode se med proizvodnjo porabi kar tri litre vode, ki nato konča kot onesnažena voda.

Zaradi številnih območji na svetu, kjer ljudje nimajo dostopa do čiste sveže pitne vode, je ustekleničena voda ena izmed rešitev, vendar naj bi številni aktivisti, ki se bojujejo proti ustekleničeni vodi, imeli upanje, da bo voda nekoč čista in dostopna vsem ljudem ter da bo voda v steklenicah oziroma v plastenkah postala stvar preteklosti. Nadalje upajo, da ljudje ne bodo več segali po ustekleničeni vodi, ki je velikokrat slabše zakonsko urejena in je slabše kakovosti kot pa voda iz pipe. Aktivisti, ki se borijo proti vodni industriji, so nekje bolj uspešni, drugje manj (Barlow 2007, 135-139).

Industrija ustekleničene vode ne stoji križem rok in se bojuje proti aktivistom na različne načine. Izdelujejo učne načrte za šole glede težav povezanih z vodo - na primer kako sta povezana zdravje in čista voda. V ta namen so izobrazili več kot 180,000 učiteljev v enaindvajsetih državah. Sponzorirajo projekte, s katerimi poskušajo pripeljati vodo v revne predele, jo čistijo, izboljšujejo sanitarije in izobražujejo ljudi o higieni, predvsem v razvijajočih državah (Barlow 2007, 139-140). Vendar, zakaj bi industrija, ki ustvarja dobiček s prodajo vode, pomagala revnim ljudem do čiste pitne vode? V tem primeru namreč ne more pričakovati, da se ji bo naložba kmalu, če sploh kdaj, povrnila. Prav tako pa, če jim dostavi čisto pitno vodo, zmanjšajo prodajo svoje vode, kar se zopet odraža na manjšem dobičku. Zakaj torej namenja denar za vodo za revne? Preko teh projektov do vode pride zelo malo ljudi. Več je takšnih, ki zaradi velikih korporacij in njihove težnje po vedno novih virih čiste pitne vode za razvite in bogate države, ostanejo brez dostopa do pitne vode. Za njih voda ni osnovna človeška pravica, ampak tržni proizvod (Barlow 2007, 141).

Čista voda je neizogibno potrebna za življenje, vendar pa ustekleničena voda ni rešitev. 1.1 milijarda ljudi se sooča s pomanjkanjem vode, vendar, ker so revni, si ustekleničene vode ne morejo privoščiti, zaradi česar še naprej trpijo žejo. Potrebno bi bilo vlagati v izboljšanje in razširitev vodovodnih sistemov in sanitarijskih sistemov, kar bi zagotovilo

varno, čisto in zadostno količino vode. Združeni narodi so si v okviru Milenijskih razvojnih ciljev zadali velikopotezni načrt, s katerim želijo do leta 2015 prepoloviti odstotek ljudi, ki jih pesti pomanjkanje vode. Za ta načrt bi bilo potrebno zagotoviti dodatnih 15 milijard dolarjev na leto, kar se mogoče sliši veliko, pa vendar temu ni tako, saj ljudje za ustekleničeno vodo na leto zapravijo približno 100 milijard dolarjev (Arnold in Larsen 2006).

6.4 UDAREC NAZAJ

Vodni kartel oziroma posamezna privatna vodna podjetja so pri svojem delu zelo uspešna, kar kaže razširjenost njihovih poslov po celem svetu, število zaposlenih, in seveda tudi njihov zaslužek. Vendar kljub njihovi uspešnosti raste tudi odpor številnih skupin po celem svetu proti privatizaciji vode. Nekje so te skupine bolj uspešne nekje manj. In čeprav so se upori začeli na lokalni ravni, ko so se ljudje uprli privatnim podjetjem zaradi zaščite lokalnih virov, se v zadnjih letih številni somišljeniki združujejo v mednarodnih združenjih, kjer se skupaj borijo proti privatizaciji vode in želijo vodo ponovno vrniti v roke ljudem. Voda je namreč osnovna človekova pravica, do katere je upravičen vsak, pa naj bo reven ali bogat, ali lahko zanjo plača ali ne more, saj je voda življenje in brez nje ni mogoče živeti.

Eden najbolj znanih uporov se je zgodil v Boliviji, v majhnem mestu Cochabamba, kjer so se ljudje uprli privatizaciji in želeli, da se mestni sistem oskrbe z vodo vrne nazaj v javno oskrbo. Njihov boj se je začel, ko je leta 1998 Svetovna banka zavrnila garancijska posojila za refinanciranje vodnega sistema v mestu Cochabamba, razen če lokalna uprava proda svojo javno vodno službo (Servicio Municipal del Agua Potable y Alcantarillado – SEMAPA) privatnemu podjetju in prenese vse stroške na uporabnike. Tako je upravljanje vodnega sistema prešlo v roke ameriškega vodnega giganta Bechtel (Barlow in Clarke 2002, 154). Ta je povečal ceno vode in odklopil vse tiste, ki zanjo niso mogli plačevati. Povprečna plača v tem majhnem mestu je bila 100 dolarjev na mesec, stroški za vodo pa so se s prevzemom povišali na 20 dolarjev na mesec. Tega si ljudje seveda niso mogli privoščiti, saj so s tem denarjem lahko nakupili hrano za dva tedna za pet člansko družino

(Shiva 2002, 102). Poleg tega pa jim je podjetje začelo zaračunavati tudi za zbiranje deževnice (Barlow 2007, 104). Zaradi velikega povišanja cen so meščani ustanovili zaveznitvo La Coordinadora de Defensa del Agua y de la Vida (Koalicija za zaščito vode in življenja), ki jo je vodil Oscar Olivera. V okviru tega zaveznitva so organizirali velik protestni shod, kateremu so se kmalu pridružili številni Bolivijci in skupaj zahtevali zaščito univerzalnih vodnih pravic. Pod pritiski teden dni trajajočih protestov, ki so ohromili državo, je Bolivijski predsednik Hugo Banzer obljubil, da bo vrnil ceno vode na prejšnjo raven, kar pa ni storil. Vendar protestniki niso odnehali in so nadaljevali svoj boj, toda preden jim je uspelo, so policisti celo ubili nekega sedemnajstletnega fanta, nekaj ljudi so zaprli, prav tako pa so cenzurirali medije. Uspelo jim je 10. aprila 2000, ko je Bechtel zapustil Bolivijo, oskrba z vodo pa je ponovno prešla v roke SEMAPA in meščanov, ki od takrat dalje delujejo po alternativnih načelih, ki vključujejo uspešnost, nekoruptivnost in poštenost do delavcev. Zadali so si nalogo, da bodo dostop do vode omogočili tudi tistim, ki zanj ne morejo plačati, za kar so postavili velike vodne rezervoarje (Barlow in Clarke 2002, 185-186). Organizirali pa so tudi javno obravnavo, na kateri so začrtali smernice za ustanovitev vodne demokracije. Njihov uspeh pa želi zasenčiti vodni gigant Bechtel, ki se še vedno ni sprijaznil z svojim porazom in je zaradi tega podal obtožnico zoper Bolivijo, prav tako pa bolivijska vlada nadleguje in grozi aktivistom zaveznitva La Coordinadora de Defensa del Agua y de la Vida. Kljub vsem grožnjam so ljudje pokazali, da, če želijo, lahko uspejo tudi v boju proti velikim podjetjem (Shiva 2002, 103).

Podobne zgodbe lahko najdemo v številnih državah sveta, nekje so bolj uspešni drugje manj. Vendar pa se je na podlagi teh bojev v zadnjih letih izoblikovalo močno in izredno učinkovito mednarodno gibanje za vodne pravice, ki se na eni strani bori proti privatnim podjetjem, po drugi strani pa se bori proti vladam, ki ne skrbijo za svoje nacionalne vodne vire in ne zagotavljajo čiste pitne vode svojim državljanom (Barlow 2007, 124). To mednarodno gibanje za vodne pravice je sodelovalo na vseh pomembnejših srečanjih in forumih, na katerih je pogovor potekal o vodi. Tako so bili prisotni na Drugem Svetovnem forumu o vodah leta 2000, kjer so se predstavili kot Blue Planet Project in zahtevali, da naj razglasijo vodo kot človekovo pravico in jo izključijo iz svetovnih trgovinskih sporazumov (Barlow 2007, 124-125). Prisotni so bili tudi na protestu proti Svetovni banki v Washingtonu leta 2000, kjer so skupaj s številnimi somišljeniki zavzeli ulice in

nasprotovali politiki Svetovne banke ter prvič izrazili svoje nasprotovanje privatizaciji vode (Barlow 2007, 125). Julija 2001 so bili prisotni na prvem globalnem vrhu vodnih aktivistov, Water for People and Nature. Namen vrha je bil, da organizirajo »mednarodno mrežo družbenih aktivistov in oblikujejo nacionalno in mednarodno organizacijo, ki si bo prizadevala za ohranitev svetovnih voda in pravico do vode za vse ljudi« (Barlow 2007, 126). Zahtevali so tudi konvencijo ZN, v katero bi zapisali, da je voda osnovna človekova pravica, načrtali so tudi svoja načela delovanja - da bodo delovali na podlagi enakosti in solidarnosti (Barlow 2007, 126). Udeležili so se protesta, ki je potekal ob boku Svetovnega vrha za trajnostni razvoj v Johannesburgu avgusta 2002 (Barlow 2007, 127). Na naslednjem forumu, Tretjem Svetovnem forumu o vodah leta 2003, so dosegli pomemben cilj, saj je bilo nekaj aktivistov povabljenih, da sodelujejo na forumu, kjer so predstavili svojo alternativno vizijo. Poleg tega so predstavili svoje neodvisno poročilo, v katerem so nasprotovali javno-zasebnemu partnerstvu in zahtevali, da je pozicija civilne družbe uradno zapisana v končnem poročilu (Barlow 2007, 130). Istega leta so dosegli pomemben nov mejnik, saj so ustanovili mrežo medameriških ljudskih skupin Red VIDA (Vigilancia Interamericana para la Defensa y Derecho al Agua – Medameriška mreža za obrambo in pravico do vode). Do ustanovitve te nove mreže je prišlo na seminarju v El Salvadorju, kjer je 54 organizacij iz 16 ameriških držav začelo s kampanjo za zaščito vode kot osnovne človekove pravice. V tej mreži so združeni številni okoljevarstveniki, delavci, aktivisti za človekove pravice, ženske, verni ljudje in domorodci, njihov cilj pa je organizirati alternativen in demokratičen ter bolj sodelovalni model zagotavljanja oskrbe z vodo, ter vrniti vodi mesto, ki ji pripada v ciklu življenja (La Red VIDA 2007). Glavni namen je, da se ljudje, ki se borijo za pravico do vode, povežejo skupaj, saj lahko kot skupina dosežejo več in so bolj uspešni pri boju zoper privatizacijo. Leta 2004 so ob boku Svetovnega socialnega foruma, ki ga je vodila strokovnjakinja za vodo Vandana Shiva, organizirali Ljudski svetovni forum o vodah, ki je potekal v Delhiju v Indiji, kjer so podprli prizadevanja azijsko-pacifiške regije v boju za vodo in proti privatizaciji. Na tem forumu so še bolj utrdili svoje prepričanje za boj proti Svetovni banki in ponovno zahtevali, da se voda izključi iz svetovnih trgovinskih sporazumov. Odločili so se tudi, da se bodo še naprej borili proti velikim podjetjem, kot sta Coca-Cola in Suez, ter da se bodo borili za konvencijo ZN, v kateri bo zapisano, da je voda človekova pravica (Barlow 2007, 132). V Mexico Cityju, kjer je potekal četrti Svetovni forum o vodah, so, namesto da bi poskušali

vplivati na izide uradnega foruma, pripravili svoj forum. Ta se je začel z velikim sprevodom, ki se ga je udeležilo 35 000 ljudi. Organizirali so tudi velik koncert in zbor na velikem stadionu, kjer je Maude Barlow nagovorila predvsem mlade in jim spregovorila o pravici do vode (Barlow 2007, 133). Leta 2007 je v Nairobiju potekal sedmi Svetovni socialni forum, ki se ga je udeležilo več kot 250 domorodnih aktivistov iz več kot 40 afriških držav, da bi ustanovili afriško vodno mrežo - prvo vseafriško mrežo, ki bi pomagala na področju zaščite lokalnih vodnih virov in v boju proti privatizaciji (Barlow 2007, 133). Tudi ob petem Svetovnem forumu o vodah je bil organiziran Ljudski vodni forum, na katerem so sprejeli svojo Deklaracijo, v katero so zapisali, da želijo pomagati pri iskanju rešitev, da bi voda bila dostopna vsem, zahtevali pa so tudi, da se organizira naslednji forum, ki pa bo pod vodstvom ZN. Zapisali so, da je za njih voda osnovna in neodtujljiva človekova pravica ter da zavračajo kakršnokoli obliko privatizacije (People's Water Forum 2009).

Prvi boji za pravico do vode in proti privatizaciji so se začeli v majhnih lokalnih skupnostih, kjer so ljudje spoznali, da bodo če jim velika vodna podjetja odvzamejo vodo, obsojeni na stradanje in žejo. Voda je za njih, kot tudi za vse ostale, življenje, brez nje ni mogoče živeti. V majhnih skupnostih, kjer se večina ljudi preživlja z obdelovanjem zemlje, pa je voda še kako pomembna za preživetje. Da so lahko preživeli, so stopili skupaj in se uprli. Nekje so bile skupnosti uspešne, drugje pa je moč in vpliv velikih vodnih podjetij premočan, zaradi česar so bili boji neuspešni ali pa še vedno trajajo. Vendar pa se je na podlagi teh majhnih in lokalnih odporov počasi začel razvijati bolj organiziran boj proti privatizaciji vode. Tudi to gibanje se je na začetku soočalo z številnimi težavami, vendar so vztrajali in se niso vdali velikim pritiskom globalnih institucij, kar se jim je obrestovalo, saj imajo danes velik vpliv na svetovno vodno politiko, prav tako pa tudi na Svetovno banko ter Združene narode, saj so ravno zaradi njihovega gibanja spoznali, da model, ki predvideva privatizacijo, ni uspešen. Prav tako pa je to gibanje pomagalo pri načrtovanju vodne politike v številnih državah. Pokazalo se je, da tudi danes, v času, ko imajo velike korporacije veliko moč in vpliv, še vedno prevlada demokratična volja ljudi, ki se borijo za svoje preživetje in osnovne pravice.

7 TEŽAVE Z VODO NA AFRIŠKEM ROGU

7.1 PROBLEMI, S KATERIMI SE SOOČA AFRIŠKA CELINA

Afrika je celina mnogih nasprotij. Je celina s številnimi naravnimi bogastvi, raznovrstno floro in favno, pa vendarle veliko bolj poznana po drugih stvareh. Njena realnost je vsakodnevni boj s pomanjkanjem, lakoto, revščino, mnogimi nalezljivimi boleznimi, nizko stopnjo gospodarske razvitosti, številnimi političnimi navzkrižji itd. Vse skupaj pa le še slabšajo številni etnični spori, ki lahko izjemno hitro eskalirajo v krvave obračune med plemeni, ki lahko prerastejo celo v državljanske vojne.

Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na razloge za nastanek številnih sporov in konfliktov. Najpogostejši razlogi so konflikti med različnimi skupinami prebivalstva, ki se razlikujejo po svoji etnični, verski, kulturni ali politični ter ideološki pripadnosti. Do konfliktov pride tudi zaradi naravnih katastrof, kot so poplave, potresi ali suša, zaradi česar lahko pride do poslabšanja družbenih in gospodarskih razmer, kar sili ljudi k selitvam k bolj obljudenim območjem, pri čemer pa lahko pride do nasprotij in celo do konfliktov. Na nastanek konfliktov pa vplivajo tudi zunanji dejavniki, kot so na primer agresija sosednjih držav, ki želijo nadzorovati ozemlje in njihova rudna bogastva, energetske vire in rodovitne površine ter v zadnjem času tudi vodo (Zupančič 2005, 8).

Afrika je druga največja celina na svetu po površini, na drugo mesto pa se uvršča tudi po številu prebivalstva. Število prebivalcev je naraslo predvsem v dvajsetem stoletju, ko se je povečalo za kar sedemkrat, in sicer zaradi manjše stopnje porodne umrljivosti in številnih programov pomoči iz tujine (Prebilič 2006a, 27). Celina je bogata s številnimi naravnimi

viri, nafto, trdnimi minerali, vodo in zemljo, vendar pa je kljub vsemu bogastvu naravnih virov gospodarsko zelo slabo razvita. Na podlagi BDP-ja je najrevnejša celina na svetu, vzrok za to pa je, da se še vedno največ ljudi (skoraj 80 %) ukvarja s kmetijstvom, ki pa se srečuje s številnimi prostorskimi omejitvami, saj velik del celine prekrivajo puščave in polpuščavska območja ter ekvatorialni gozd, ki so neprimerni za življenje (Prebilič 2006a, 27). Zaradi številnih naravnih virov, kot so nafta, diamanti in zlato, bi pričakovali, da bodo države bogate in razvite, vendar pa tudi zaradi teh naravnih virov prihaja do številnih konfliktov. Do številnih konfliktov in celo vojn je prihajalo že v obdobju hladne vojne in dekolonizacije. V tem času so se razvite države vmešavale v številne vojne, po koncu dekolonizacije se je ta odstotek precej zmanjšal, vendar pa so se pojavile nove vojne, t.i. notranje vojne, to so vojne med državljani ene države (Prebilič 2006a, 27).

Afrika je celina, na kateri se, za razliko od drugih celin, število meddržavnih vojn povečuje, prav tako pa se povečujejo tudi izdatki za obrambo in število vojakov (Prebilič 2006a, 28). »Danes lahko 90 odstotkov vseh vojn in spopadov na svetu označimo za notranje in so dokazano povezane s stopnjo revščine v posamezni državi. Vojne v teh državah se začnejo na podlagi etničnih, verskih in političnih prepričanj« (Prebilič 2006a, 28). Zaradi nespoštovanja določil mednarodnega in humanitarnega prava ter uporabe navadnega konvencionalnega strelnega orožja, min in improviziranega orožja je za te vojne značilno veliko število civilnih žrtev (Prebilič 2006a, 28). Prebilič (2006a, 28) kot glavni razlog za številne vojne navaja dekolonizacijo, saj je bil velik del (96 %) afriške celine v lasti evropskih kolonialistov.

Po koncu dekolonizacije se je razvilo novo obdobje, in sicer neokolonializem. Za neokolonializem, kot pravi Južnič (1980 v Prebilič 2006a, 28), je značilno, da bivše kolonizatorke v svoji lasti še vedno obdržijo gospodarsko moč in investicijske možnosti, politični nadzor pa ni več neposreden. Bivšim kolonizatorjem ni več v interesu dobrobit države, ampak zgolj ekonomski interes in dobiček. Tudi sama dekolonizacija ni potekala mirno, saj je že takrat prišlo do številnih konfliktov med Afričani. Razlog je predvsem v tem, da je bil njihov cilj predvsem politična neodvisnost, niso pa si izoblikovali drugih ciljev (Prebilič 2006a, 28). Že takoj na začetku osamosvajanja so se izoblikovale različne skupine, ki so želele priti na oblast in državo urediti na svoj način. Na čelu skupin, ki se borijo za prevzem oblasti, je po navadi t.i. vojni gospodar (warlord), ki na oblast pride s pomočjo paravojaških enot in milice. Ko pridejo na oblast pa običajno niso sposobni

izoblikovati učinkovitega državnega aparata (Prebilič 2006b, 25). Njihov nadzor je uspešen predvsem v glavnem mestu in okolici, medtem ko je na obrobju njihov vpliv manjši (Prebilič 2006a, 29). Vojni gospodarji se borijo tudi za območja, kjer so bogata nahajališča naravnih virov, saj le te izkoriščajo za vzdrževanje vojaških formacij in skupin. Prihaja pa tudi do t.i. ilegalnega izkopavanja naravnih virov s strani gverilskih skupin oziroma skupin, ki niso na oblasti, in sicer za nakup orožja in vzdrževanje paravojaških enot (Prebilič 2006b, 26).

Problem predstavljajo tudi umetno postavljene meje, ki so jih določili kolonizatorji, ki se pri tem niso ozirali na skupnosti, ki so tradicionalno živele skupaj, z določitvijo meja pa so jih odrezali eno od druge. V času dekolonizacije pa so se nato te skupnosti želele ponovno združiti skupaj, kar pa je vodilo do številnih konfliktov in vojn med državami (Prebilič 2006a, 29).

7.1.1 Vpliv podnebnih sprememb

Velik problem v Afriki predstavljajo tudi podnebne spremembe. Segrevanje ozračja ima velik vpliv na podnebne spremembe, te pa v veliki meri vplivajo na hidrološki krog in posledično tudi na vodne vire. Do segrevanja prihaja zaradi onesnaženja atmosfere - predvsem z uporabo fosilnih goriv (Shiva 2002, 40). Toplejša atmosfera bolj segreva oceane, kar vodi do hitrejšega in večjega izparevanja vode in posledično je v zraku več vlage kot pa hladnega zraka. Ko se ta odvečna vlaga kondenzira, prihaja do bolj ekstremnih neviht (Hoffman 2009, 277). Zaradi izparevanja vode iz oceanov naj bi bilo do konca stoletja od 8 do 10 % več vode v atmosferi na dan, kar je približno dodatnih tisoč kubičnih kilometrov (količina dvajsetih Nilov), kar bo prav gotovo vplivalo na povečano količino padavin ter tudi na njihovo razporeditev (Pearce 2006, 145). Območja na severni polobli naj bi dobila več padavin, srednja območja pa manj (Black in King 2009, 32). Toplejša atmosfera pa ne segreva le oceanov, ampak tudi zemljino površje, ki na posameznih območjih postaja vedno bolj suho. Zaradi vedno bolj suhega Zemljinega površja se povečujejo tudi pritiski, ki povzročajo pojav vetrov ter tudi prinesejo ekstremne nevihte (Hoffman 2009, 277). In kot pravi Pearce (2006, 146) bodo sušna območja postala še bolj suha, območja z dovolj vode pa bodo postala še bolj mokra.

Ekstremne nevihte bodo in že prinašajo intenzivnejše poplave in suše. Do poplav in suš je sicer prihajalo že od nekdaj, vendar ne s takšno intenzivnostjo, pogostostjo in uničevalnimi posledicami. Spremembe v ozračju bodo imele poleg poplav in suš še številne druge vplive. Prišlo bo do zmanjšanja nivojev vode v rezervoarjih, taljenja ledenikov, dvignila se bo gladina morja, spremenili se bodo kmetijski vzorci obdelovanja zemlje, prihajalo bo do zasoljevanja vodnih virov, poslabšala se bo kvaliteta svetovnih vodnih virov, kar bo povzročilo tudi pojav bolezni povezanih z vodo (Hoffman 2009, 277). In kot pravi Shiva (2002, 40) »Voda je življenje, vendar preveč ali premalo vode lahko postane grožnja življenju«.

Afrika je celina, ki bo najbolj občutila posledice podnebnih sprememb. Prihaja do segrevanja ozračja in zmanjševanja količin padavin (v 30 letih za petino) ter taljenja ledenikov. Posledica podnebnih sprememb ter velike rasti populacije na afriški celini bo vedno večje število ljudi, ki bodo trpeli pomanjkanje vode in hrane. Širile se bodo tudi puščave, in sicer zaradi segrevanja ozračja, kot tudi zaradi človeškega neodgovornega kmetovanja. Prihaja do preobremenitve tal, ki postajajo vedno bolj gola in ne morejo več zadrževati vode. Prihajalo bo do pomanjkanja hrane, zaradi česar se bodo ljudje selili v mesta, kjer pa bodo zaradi pomanjkanja delovnih mest zopet životarili (Šorl 2008).

7.1.2 Razvejanost afriških rek

Šestdeset odstotkov afriškega kontinenta je prekrita s čezmejnimi rečnimi povodji, vendar pa se kljub temu tretjina prebivalcev (300 milijonov) sooča s pomanjkanjem vode. Do leta 2025 naj bi se ta številka še povečala, saj naj bi se takrat kar polovica držav soočala s to težavo. Velik vpliv na odnose in sodelovanje med državami bo zato v prihodnosti imela delitev vodnih virov, rast prebivalstva in s tem povezani problemi suše in lakote v nekaterih delih kontinenta, kjer je padavin zelo malo, projekcije pa kažejo veliko povečanje prebivalstva. V Etiopiji naj bi se od leta 1998, ko je bilo 62 milijonov prebivalcev, do leta 2050 število povečalo za 150 milijonov - na 212 milijonov prebivalcev, v Ugandi naj bi se povečalo iz 21 na 66 milijonov, v Keniji in Sudanu pa iz 29 na 66 milijonov prebivalcev. V Egiptu naj bi se od leta 1998, ko je bilo prebivalcev 66 milijonov, do leta 2025 povečalo število do 95 milijonov (29 milijonov dodatnih ljudi). Če se to uresniči, bi ob Nilu od leta 2000 do 2025 živelo dodatnih 300 milijonov ljudi (Kitissou 2003, 2).

Vsaka afriška država ima vsaj eno reko, ki si jo deli tudi z drugo državo. Vsaj 34 rek si delita vsaj 2 državi, 28 rek si deli 3 ali več držav, deset povodij si delijo štiri ali več držav, Nil pa si deli deset držav (Burundi, Demokratična republika Kongo, Egipt, Eritreja, Etiopija, Kenija, Ruanda, Sudan, Tanzanija in Uganda). Vsaka država ima vsaj eno mednarodno reko, 41 držav ima dve ali več rek, 15 držav pa ima pet ali več mednarodnih rek. Gvineja jih ima 14, Slonokoščena obala in Mozambik 9. Vsaka od držav želi kar se le da dobro izkoristiti vodo iz rek, ko te tečejo po njenem ozemlju, saj je to eden izmed načinov za boljše obdelovanje zemlje in za napajanje živine, za pridobivanje električne energije ter za številne druge potrebe. Vendar pa je zaradi delitve rek med veliko število držav (Gvineja ima kar 14 mednarodnih rek), dogovarjanje med njimi zelo težko (dogovarjanje o tem katera država dobi koliko vode in tudi kakšno, kajti interesi držav, ki živijo ob spodnjem toku reke niso nujno enaki interesom držav, ki živijo ob zgornjem toku reke) (Kitissou 2003, 3). Zaradi vseh teh razlogov lahko zelo hitro pride do konfliktov za nadzor nad vodo.

7.2 AFRIŠKI ROG

Rog Afrike je regija v vzhodni Afriki, ki se razprostira daleč v Arabsko morje in leži ob južni strani Adenskega zaliva. Ima obliko živalskega roga, ki je najbolj podoben rogu črnega nosoroga, ki živi na tem območju. Obstaja več razlag katere države spadajo med države Afriškega roga. V enciklopediji Britannica je zapisano, da to območje sestavljajo države Somalija, Etiopija, Eritreja in Džibuti. Včasih med države Afriškega roga prištevajo samo Somalijo, včasih pa poleg prej omenjenih štirih držav zraven uvrščajo še Kenijo, Sudan in Ugando (Enciklopedija Britannica 2010). Afriški rog leži na strateškem severovzhodnem delu kontinenta, kjer se srečajo Rdeče morje, Indijski ocean ter afriški kontinent in je glavna povezava med Bližnjim vzhodom in Afriko, lociran pa je blizu črpališč nafte (John v Shale 2004, 2). Razprostira se na več kot 1,9 milijona kvadratnih kilometrov, z več kot 4000 kilometri obale in tam živi približno 93 milijonov prebivalcev (Yussuf 2007, 1).

Regija je bogata z naravnimi viri (nafta, premog, zemeljski plin), vendar pa je kljub temu ena izmed najbolj revnih regij na svetu. Razloge za to lahko najdemo predvsem v stalnih konfliktih med in znotraj držav. Hansen (1987 v Shale 2004, 3) kot glavne razloge za

številne vojne vidi v tem, da so vladajoči razredi pokušali ustvariti nacionalne države, ki so jih ustanovili evropski kolonialisti (Italijani, Francozi in Angleži), majhen gospodarski presežek in slabotna gospodarska baza v regiji ter nacionalne ideologije režimov in ohranjanje ozemeljske celovitosti. Posledice konfliktov in vojn so bili za regijo, tako s človeškega kot tudi iz gospodarskega vidika, zelo negativni. Če želijo države napredovati in se otresti stalnih konfliktov, morajo sprejeti nekaj pomembnih odločitev: začeti morajo spoštovati ena drugo, ne smejo več uporabljati vojne kot sredstvo za reševanje sporov, sprejeti pa morajo tudi arbitražo za določanje meja, kot jih je označil oziroma prepoznal ZN. S sprejemom teh odločitev se bo ustvarilo stabilno okolje, kar bo odprlo nove priložnosti za ekonomsko sodelovanje in integracijo. Ko se bo to zgodilo, bodo države lahko začele izvažati svoje bogate naravne vire in prispevale za blaginjo vseh ljudi ter se tako rešile revščine in negativnega prizvoka, ki spremlja regijo sedaj (Yussuf 2007, 1).

Regija je že več desetletij vpeta v raznorazne konflikte. Vojna med Eritrejo in Etiopijo je potekala kar trideset let, v tem času pa zahtevala več deset tisoč življenj ter v veliki meri uničila infrastrukturo obeh držav. Leta 1993 je Eritreja razglasila neodvisnost in kazalo je, da je mir končno zavladal med tema dvema državama. Vendar pa ta mir ni trajal dolgo. Že leta 1998 je med njima ponovno izbruhnila vojna, ki je bila ena izmed najbolj uničevalnih vojn v regiji, z okoli 80-100 000 žrtvami. Okoli 100 000 ljudi je bilo razseljenih, poleg tega pa so bile velike tudi ekonomske izgube. Določanje meja je potekalo pod vodstvom mejne komisije, v kateri so bili predstavniki Etiopije in Eritreje ter nadzorniki OZN. Mejo so določili, vendar pa do sedaj še nobena država ni pokazala interesa za njeno izvajanje, zaradi česar opazovalci ZN ostajajo na meji, kjer v zadnjem času zopet prihaja do sovražnosti (Yussuf 2007, 1).

Odnosi med Somalijo in Etiopijo niso veliko drugačni. Leta 1960 je Somalija postala neodvisna, eden izmed njenih prvih ciljev pa je bila združitev vseh somalsko govorečih ljudi pod eno zastavo. Simbol tega je bilo pet zvezdic na zastavi Somalije – vsaka zvezda predstavlja enega izmed petih somalsko govorečih teritorijev; Južno Somalijo, Somaliland, Francoski Somaliland (sedaj Džibuti), regijo Ogaden, ki leži v Etiopiji, in severno mejno območje, ki leži v Keniji. Prisegli so, da nobena somalijska populacija ne sme živeti pod vlado katere koli druge države, razen pod vlado Somalije. To je bila patriotska dolžnost vsakega Somalijca. Vlada je zato začela z nakupovanjem orožja za osvobodilno vojno. Na

drugi strani se Etiopija in Kenija nista strinjali s tem in se nista nameravali odpovedati delu svojega ozemlja. Tako so somalijske zahteve padle na gluha ušesa in začela se je vojna egov, ne idej. Prva velika vojna se je začela 24. junija 1964, v kateri je bilo na tisoče ubitih, ranjenih in razseljenih, spor pa se je končal tam, kjer se je začel – brez sprememb na meji (Yussuf 2007, 1-2).

Leta 1974 je Etiopijo zadela afriška gripa vojaške hunte iz leta 1970. Kralj Haile Selassie je bil odstavljen, razne skupine pa so začele med seboj tekmovati za oblast. V Somaliji je bil v tem času na oblasti vojaški diktator Siad Barre in je videl to kot priložnost, da priključi Ogaden, ki leži v Etiopiji k Somaliji (Ogaden je tudi eden izmed podklanov Somalije, ki je po krvi povezan z Barrejevim podklanom Marehan, oba pa pripadata klanu Darod). Leta 1977 je Barre z najbolj usposobljeno in opremljeno vojsko tistega časa v Afriki (s pomočjo sovjetske zveze, ki je priskrbela orožje, svetovalce in trening) napadel Etiopijo, ki so jo podpirale ZDA. Med vojno se je etiopijski vojaški režim razglasil za socialiste, zaradi česar je na njeno stran stopila SZ, ZDA pa so zaradi tega začele podpirati Somalijo. Vojno je izgubila Somalija in zopet ni prišlo do spremembe meje (Yussuf 2007, 2).

Tudi majhnemu Džibutiju se ni uspelo izogniti nadlogam vojn v regiji. Leta 1991 je prišlo do državljanske vojne med somalijsko prevladujočo vlado in Fronto za ponovno vzpostavitev enotnosti in demokracije (FRUD). Uporniška skupina FRUD je bila ustanovljena s strani skupnosti Afar v Džibutiju, ki predstavnikov v vladi niso imeli, čeprav so predstavljali od 35 - 40 % populacije. Državljsanska vojna je trajala do leta 1994, ko sta obe strani podpisali sporazum, s katerim sta se strinjali, da je v vladi več predstavnikov skupnosti Afar (Yussuf 2007, 3).

Po treh desetletjih brutalnosti Siad Barrejevega klana je Somalija postala razdeljena država, tako družbeno kot gospodarsko. Leta 1991, ko je bila vojaška hunta končno razpuščena, ni ostalo veliko od države, le lačni ljudje in veliko orožja. Praznino, ki je nastala po odhodu Siad Barreja, so izkoristile razne skupine v glavnem mestu Mogadišu in začele med seboj tekmovati za oblast (Yussuf 2007, 3).

Somalija je že skoraj dve desetletji brez efektivne oblasti, ki bi imela nadzor nad celotno državo, zaradi česar jo označujejo kot propadlo državo. Vendar pa je realnost nekoliko drugačna, saj je več kot dve tretjini države stabilne (Somaliland in Puntland sta bolj

demokratični in stabilni kot velika večina afriških držav). Konflikti so bolj značilni za glavno mesto Mogadišu in Južno Somalijo (Yussuf 2007, 3). Več desetletij trajajoči konflikti so imeli uničujoče posledice na ljudi na tem območju. Vlade v regiji so, namesto da bi denar namenile za lačne ljudi, zapravljale svoja skromna sredstva za nepotrebno orožje in zanemarjale gospodarski razvoj (Yussuf 2007, 4).

V nadaljevanju bom na kratko predstavila vse štiri države afriškega roga, pri čemer se bom osredotočila predvsem na njihovo podnebje, padavine, razpoložljivost vodnih virov in njihove glavne dejavnosti, kar je v večini držav kmetijstvo.

7.2.1 Džibuti

Džibuti je, s površino 23.200 km², ena izmed najmanjših afriških držav. Njena morska obala je dolga 372 kilometrov. Podnebje v Džibutiju je tropsko in suho. Imajo dve obdobji, - 'hladno' obdobje (22-30 °C) od oktobra do aprila ter 'vroče' obdobje (30-40 °C), ki traja od maja do septembra. V vročem obdobju piha tudi veter (50 dni), s suhim in vročim peskom (khasim). Povprečna letna količina padavin je 220 milimetrov, od tega pade na severovzhodu le 80 milimetrov dežja, na severu pa dobijo tudi do 340 milimetrov padavin letno. Padavine so v obliki hudih nalivov, do njih prihaja neredno in povzročajo poplave, le 5 % padavin pa se infiltrira in prispeva k obnavljanju podtalnice (Aquastat 2005a).

Obdelovalnih površin je približno 6000 hektarjev, od katerih je 2400 hektarjev možno namakati s pomočjo podtalnice. Zaradi omejenih vodnih virov kmetovanje brez namakanja ni možno. Zaradi prekomerne paše in nabiranja drv za gospodinjske namene imajo težave tudi z dezertifikacijo, na kar pa še dodatno vpliva rast prebivalstva. Prebivalstvo sestavljajo tri skupnosti: Afari, ki živijo na severu, Issa, ki živijo na jugu in velika Jemenska skupnost. Leta 2004 je bilo vseh prebivalcev 712.000, povprečna gostota poselitve je 31 preb/km², v mestih pa kar 400 preb/km². Urbano prebivalstvo sestavlja 84 % ljudi, od teh jih kar 75 % živi v glavnem mestu Džibuti. V manj kot 15 letih se je prebivalstvo podvojilo. Ljudje so zelo revni - med urbanim prebivalstvom je 45 % ljudi revnih, 10 % pa jih je zelo revnih, med nomadi in na podeželju pa je situacija slaba za okoli 60 % ljudi, 20 % pa naj bi jih bilo revnih do zelo revnih. Leta 2002 je imelo do pitne vode dostop 80 % prebivalcev, od tega 67 % na podeželju in 82 % ljudi v mestih (Aquastat 2005a).

V Džibutiju se ljudje ukvarjajo z dvema tradicionalnima sistemoma, in sicer z nomadstvom in sistemom oaz. Za oba sistema je značilno, da sta že dosegla višek proizvodnje. Džibuti je država z nomadsko tradicijo, saj je kar 90 % kmetij brez stalne naselitve in so nizko produktivne. Ustaljeno kmetijstvo, ki se prakticira v oazah v bližini mest, je nekoliko bolj dobičkonosno, vendar pa se soočajo s pomanjkanjem krme. Samozadostnost preskrbe s hrano je bila po podatkih Afriške razvojne banke iz leta 1994 le 23 %. Kmetijstvo proizvede le 10 % potrebnih količin sadja in zelenjave. Pomanjkanje hrane je prizadelo tako prebivalstvo v mestih kot na podeželju. Okoli 14 % otrok mlajših od 5 let trpi zaradi akutne podhranjenosti, 31,1 % pa zaradi kronične podhranjenosti (Aquastat 2005a).

Rečni sistem je razdeljen na dve območji; eden se izliva v Rdeče morje/Adenski zaliv in pokriva 45 % države, drugi pa proti planjavam na zahodu države in prekriva 55 % države. Reke niso trajne, saj je dežja zelo malo. Na splošno so tokovi majhni in vsebujejo soli. Le okoli 5 % padavin se infiltrira in obnavlja vodonosnike – plitve in globoke. Obstajata dva stalna vodonosnika, eden v zahodni regiji, drugi pa je na jugu. Obseg izkoriščene vode naj bi znašal med 10 in 20 milijonov m³/leto. Prihaja do večanja števila prebivalstva, zaradi česar prihaja do večjih pritiskov in prevelikega izkoriščanja ter zasoljevanja vode. Leta 2000 naj bi porabili 19 milijonov m³ vode, do leta 2015 pa naj bi se potrebe povečale na 29 milijonov m³. Približno 95 % vode, ki se uporablja, pridobijo iz podtalnice (Aquastat 2005a).

7.2.2 Eritreja

Eritreja je država na vzhodu Afrike s površino 117.760 km² in dolžino obale več kot 1000 kilometrov. Njene sosede so Sudan, Etiopija in Džibuti, na vzhodu pa meji na Rdeče morje. Večji del države sestavljajo savane, stepe in puščave, ki so predvsem v južno-zahodnih nižavah in na vzhodu blizu Rdečega morja (Aquastat 2005c).

Spada med države z sahelskimi padavinami, dež pa prinašajo južno-zahodni monsuni. Podnebje je ob Rdečem morju vroče in suho, ob vzhodnih višavah pa postaja bolj vlažno. Povprečna letna količina padavin je okoli 380 milimetrov - ponekod je le 50 mm padavin, drugje pa tudi do 1000 mm. Več kot 90 % celotne površine države dobi manj kot 450 mm, 1 % površine pa več kot 650 mm dežja letno. Deževje prihaja v obliki neviht, pri čemer so padavine visoko intenzivne, trajajo kratek čas in so zelo spremenljive. Deževna doba v

višavju in zahodnem območju obsega obdobje od junija do septembra. Zaradi majhne količine prsti in popolnoma golih površin se večina padavin spremeni v uničujoče poplave. Povprečne temperature so od 18°C v višavah in do 35°C v nižinah (Aquastat 2005c).

Leta 2004 je v Eritreji živel skoraj 4,3 milijona prebivalcev. Prebivalstvo sestavljajo domači prebivalci ter vračajoči begunci, ki so jih pregnali številni konflikti in vojne. Čeprav višave pokrivajo le 19 % ozemlja, tam živi kar 65 % prebivalcev. Le okoli 20 % prebivalcev živi v urbanih predelih. Varna pitna voda je bila leta 2002 dostopna 57 % populacije (72 % v urbanih predelih in 54 % na podeželju). Približno 7 od 10 % ljudi živi pod pragom minimalnih življenjskih standardov, ocenjujejo pa, da je revnih 66 % ljudi (Aquastat 2005c).

Kar 80 % ljudi se ukvarja s kmetijstvom, ki pa je resno ogroženo zaradi posledic vojne, suš in degradirane zemlje. Zaradi slabih pogojev za pridelovanje hrane (majhna količina padavin, nekvalitetna semena, hitra degradacija zemlje, vodni viri podvrženi prstni in vodni eroziji, neučinkovita kmetijsko svetovalna služba ter revna in neprimerna infrastruktura) in rejenje živali, je zagotavljanje hrane v veliki meri odvisno od uvoza in pomoči v obliki hrane (Aquastat 2005c).

Državo lahko razdelimo na tri drenažne sisteme:

- rečni sistem Mereb-Gash in Tekeze-Setit, ki se izliva v reko Nil;
- rečni sistem Barka-Anseba in vzhodni pobočni, ki se iztekata v Rdeče morje;
- Rečni sistem ozkega in dolgega pasu ob južno-vzhodni meji z Etiopijo, ki se izteka v zaprti bazen Danakil (Aquastat 2005c).

Letna količina vodnih virov naj bi bila po predvidevanjih ocenjena na 2,8 km³/leto, večina te vode pa se nahaja v zahodnem delu države. Država ima samo eno stalno reko, Setiti, ki je tudi naravna meja z Etiopijo. Vse ostale reke so sezonske in vsebujejo vodo samo po deževju, preostali del leta pa so suhe. Prav tako ne obstaja nobeno naravno sveže površinsko vodno telo (npr. jezero). Obstaja nekaj umetno zajezenih vodnih teles ob reki Setit in v višje ležečih predelih. Podzemno vodo je možno najti v vseh predelih države, vendar ne v zelenih količinah in kvaliteti. Obstajalo naj bi 5,365 vodnih točk, od tega je 3,374 nezaščitenih izkopanih vodnjakov in 1,233 onesnaženih površinskih vodnih točk.

Večina vrtin/izkopanin je globokih od 20 do 70 metrov. Globoki vodonosniki ne obstajajo. Iz cele države prihajajo poročila o izsušenih podzemnih vodah. Imajo tudi približno 190 jezov z rezervoarji, ki jih v 42 % uporabljajo za domačo uporabo in namakanje, 40 % samo za domačo uporabo, 13 % za namakanje, 5 % pa jih ni v uporabi. Njihova celotna količina doseže 94 milijonov kubičnih metrov vode (Aquastat 2005c).

Zaradi obstoja samo ene stalne reke je večina ljudi odvisna od podzemne vode, ki je zaradi tega tudi osnova za domačo uporabo. Celotna poraba vode naj bi bila 582 milijonov m³, od tega naj bi šlo kar 550 milijonov m³ za kmetijstvo, 31 milijonov m³ za domačo oskrbo in milijon m³ za industrijo. Količina komunalnih vod je ocenjena na 50,000 m³/dan. Obdelava komunalnih in industrijskih voda se še ni začela (Aquastat 2005c).

7.2.3 Etiopija

Etiopija je največja država Afriškega roka s površino 1,1 milijona km². Država nima morja, soseda na severovzhodu je Eritreja, Džibuti je na vzhodu, Somalija na vzhodu in jugovzhodu, Kenija na jugu in Sudan na zahodu. Njena površina je sestavljena iz visokih in skalnatih gora, ravnih planot, globoko vrezanih rečnih dolin in ravnice, ki se raztezajo od 110 m pod morjem v Denakil Depression na severovzhodu, do 4600 m nad morjem v gorah Simien na severu (Aquastat 2005b).

Etiopija ima tropsko monsunsko podnebje z velikimi topografskimi nihanji. Razlikujemo tri podnebna območja; hladno območje v centralnem, zahodnem in vzhodnem delu, kjer so visoke planote, zmerno topli pas med 1500 in 2400 metri nad morjem in vroča nižavja pod 1500 m. Povprečna letna temperatura variira med 7-12 °C v hladnih območjih in več kot 25°C v vročih nižavjih. Povprečna letna količina padavin je 848 mm; v nekaterih predelih v jugovzhodnem delu pade okoli 2000 mm, na severovzhodu pa manj kot 100 mm. Padavine so nepredvidljive, ko pa so, so zelo intenzivne, velikokrat kot neurja z visoko intenzivnostjo padavin in ekstremno prostorsko ter časovno spremenljivostjo. Rezultat tega je visoka stopnja nevarnosti suše in medsezonska mokra obdobja. Glede na vodno bilanco in dolžino obdobja rasti lahko razdelimo Etiopijo na tri glavna agroklimatska območja:

- Območje brez pomembnega rastnega obdobja z malo ali nič padavin (vzhodna, severovzhodna, jugovzhodna, južna in severna nižavja);

- Območja z enim samim rastnim obdobjem in enim deževnim obdobjem, ki traja od februarja oz. marca do oktobra oz. novembra (predvsem zahodna polovica države, pri čemer se mokro obdobje zmanjšuje od juga proti severu);
- Območja z dvema obdobjema rasti in dvema deževnima obdobjema (Belg in Meher). Obstajata dve vrsti: tip 1 prekriva območja na vzhodu države in ima majhen deževni vrh v aprilu in glavnega v avgustu, tip 2 pa prekriva večino nižin na jugu in jugovzhodu ter ima dve mokri obdobji, februar-april in junij-september, vmes pa sta dve izraziti periodi sušnega obdobja. Glavna deževna meseca sta april in september (Aquastat 2005b).

Država ima 72,4 milijon prebivalcev, od tega je kar 84 % kmečkega prebivalstva, vendar pa urbano prebivalstvo, zaradi naravnega prirastka in številnih migracij iz podeželja, hitro narašča. Leta 2000 je 44 % ljudi živel pod (nacionalno) mejo revščine. Leta 2002 je imelo samo 22 % celotne populacije dostop do pitne vode, od tega v mestih 81 %, na podeželju pa le 11 %. Pokritost s sanitarijami je le 6 %, 19 % v mestih in le 4 % na podeželju. Okoli 81 % delovno aktivnih ljudi dela v kmetijstvu. Nestabilnost preskrbe s hrano je posledica trajne suše in drugih razlogov, vendar je tudi v letih, ko je letina dobra, preživetje 4-6 milijonov ljudi odvisnih od mednarodne pomoči v obliki hrane (Aquastat 2005b).

Etiopija je obdarjena z velikim številom vodnih virov. Pri površinskih vodnih virih je potencial zelo velik, vendar zelo slabo razvit. Država ima 12 glavnih rečnih bazenov, ki tvorijo 4 glavne rečne sisteme:

- Povodje reke Nil (Abbay ali Modri Nil, Baro-Akobo, Setit-Tekeze/Atbara in Mereb), ki pokriva 33 % države in se izliva proti severu in centralnemu delu vzhodnega dela države;
- Rift Valley (Awash, Denakil, Omo-Gibe in centralna jezera), ki pokriva 28 % države;
- Povodje rek Juba in Shebelle (Wabi-Shebelle in Genale-Dawa), ki pokriva 33 % države;
- Severno-vzhodna obala (Ogaden in bazen adenskega zaliva), ki pokriva 6 % države (Aquastat 2005b).

Skupni letni odtok devetih etiopijskih rek je okoli 122 km³. Povodja rek Abbay, Baro-Akobo in Omo-Gibe predstavljajo okoli 76 % celotnega letnega odtoka iz območja, ki pokriva le 32 % države. Večina rek je sezonskih in okoli 70 % skupnega letnega odtoka se nabere v obdobju od junija do avgusta. Kakšna je količina podzemnih voda ni znano. Obstaja sicer majhen del uporabe podzemnih voda, v glavnem za lokalne potrebe. Tradicionalne vodnjake uporabljajo predvsem nomadi. Močno deževje včasih povzroča poplave, zlasti ob reki Awash in v spodnjem delu porečij Baro-Akobo in Wabe-Shebelle, kar povzroča škodo na stoječih pridelkih in infrastrukturi. Z gradnjo nasipov so problem ublažili, vendar nasipi niso zagotovili dolgoročnih rešitev (Aquastat 2005b).

Etiopija ima več jezer (s površino okoli 7 000 km²), večina je slanih in kraterskih jezer, nekaj pa je tudi mokrišč. Vsa jezera, razen jezera Tana, ki je vir reke Abbay v porečju reke Nil, se nahajajo v Rift Valley. Med vsemi ima le Zway sladko vodo, ostala pa so slana. Velika mokrišča služijo kot vir vode za velike reke, zadrževanje poplav in obnavljanje podtalnice. Ta so zelo pomemben vir, ker so to območja z visoko biotsko raznovrstnostjo in so pogosto ključnega pomena za preživetje lokalnih skupnosti. Etiopija doslej ni dajala poudarka na razvoj in zaščito velikih mokrišč, čeprav so se pojavile pobude. V Etiopiji je bilo zgrajenih tudi nekaj jezov (številni so majhni, srednji in veliki jezovi z rezervoarjem) namenjenih proizvodnji hidroenergije, namakanju in zagotavljanju pitne vode (Aquastat 2005b).

Podatkov o namenu uporabe vode ni, vendar je očitno glavni porabnik vode kmetijstvo, kjer naj bi letno porabili približno 5,2 km³ vode, v mestne in industrijske namene pa naj bi šlo le 0,33 km³ oziroma 0,02 km³ vode letno. Za namakanje podzemne vode skorajda ne uporabljajo, predvsem zaradi visokih investicij in tekočih stroškov, vendar pa so že izdelali pilotne študije (Aquastat 2005b).

Večina rek v Etiopiji izvira znotraj meja in nato tečejo proti sosednjim državam ter tako postanejo mednarodne reke. Delitev vode teh mednarodnih rek je velik izziv, največji pa se pojavlja z reko Nil, saj sta Sudan in predvsem Egipt odvisna od te vode in se ji ne bosta tako zlahka odrekla (Aquastat 2005b).

7.2.4 Somalija

Somalija je država, ki se nahaja na vzhodu Afrike. Zaradi njene oblike jo nekatere opredelitve poimenujejo kot Afriški rog. Ima najdaljšo obalo v celotni Afriki, ki se začne ob Adenskem zalivu in se nato nadaljuje v Indijski ocean na vzhodu. Meji na tri države, in sicer na jugu s Kenijo, Etiopijo na zahodu in Džibutijem na severozahodu. Država je že skoraj dve desetletji brez učinkovite oblasti, zaradi česar lahko državo, tako politično kot tudi administrativno, razdelimo na tri države; to so Somaliland, Puntland in Južno-centralna Somalija (Basnyat 2007, 8). V Somaliji naj bi bilo 9.832.017 prebivalcev (CIA World Factbook 2010), vendar pa je štetje prebivalcev v tej državi težavno zaradi velikega števila nomadov in begunskih gibanj, do katerih prihaja zaradi lakote in klanovskih bojevanj. Več kot polovica ljudi (65 %) živi na podeželju, kjer je njihovo življenje v glavnem odvisno od živinoreje in kmetijstva. Razlika med nomadi in kmeti je ta, da so nomadski živinorejci stalno na poti s svojo čredo ter iščejo hrano in vodo na podlagi kompleksnega sistema tradicionalnih pravic za vodo in zemljo, kmetje, ki se ukvarjajo z pridelovanjem rastlin, pa živijo v majhnih vaseh ali naselbinah, kjer so vodni viri zagotovljeni (Basnyat 2007, 8-11). Tudi v Somaliji se število ljudi v mestih povečuje na račun selitev iz podeželja v mesta in trajno razseljenih oseb, ki se vračajo in naseljujejo v urbane predele (Basnyat 2007, 11).

Somalija je sestavljena iz planot, ravnin in visokogorja. Ker je padavin malo in so temperature visoke, je večji del Somalije primeren le za nomadsko živinorejo. Le na nekaterih območjih severozahoda in jugozahoda, kjer so padavine zmerne in kjer sta (edini) dve stalni reki, Jubba in Shabeelle, se je možno ukvarjati s kmetijstvom, in sicer le aprila (Enciklopedija Britannica 2010; Chapin Metz 1992). Zaradi redkih vodnih virov, revščine, negotove preskrbe s hrano na podeželju in civilnih konfliktov je razvoj države omejen. Že okoli dvajset let se zaradi državljanske vojne in številnih naravnih nesreč soočajo z negotovo preskrbo s hrano, saj naj bi bilo podhranjenih kar 70 % prebivalcev, kar jih uvršča v sam svetovni vrh. V zgodnjih 90. letih 20. stoletja naj bi zaradi lakote, ki je bila posledica večletne suše, umrlo kar 300.000 ljudi. Leta 1997 in 1998 so jih prizadele še hude poplave, v katerih je umrlo 1400 ljudi, milijon prebivalcev pa je bilo posredno prizadetih zaradi njih. Leta 2002 jih je prizadela lakota, prišlo pa je tudi do pomanjkanja vode in krme, kar je bilo usodno za okoli 40 % govedov in 10 – 15 % ovac in koz (Aquistat 2005č).

V Somaliji poznajo štiri obdobja, dve deževni (gu in dayr) ter dve suhi (jiilaal in haggaa). Glavna deževna sezona (Gu) traja od aprila do junija. V tem času je dovolj hrane za

nomade in njihove črede, za določen čas pa tudi vzcvetijo puščave. V tem času ni pomanjkanja vode, kar vpliva tudi na medsebojne odnose med nomadi, saj jih ne skrbi, kje bodo našli dovolj hrane in vode za svoje čredo ter seveda za njihovo lastno preživetje in preživetje njihovih družin. Gu-ju sledi drugo sušno obdobje (hagaa), ki traja od junija do septembra, temu pa sledi deževno obdobje (dayr), ki traja od oktobra do decembra. Nato sledi glavno sušno obdobje (jilaa), ki traja od decembra do marca in predstavlja najbolj težavno obdobje za nomade. Večji del države prejme manj kot 500 mm dežja letno, veliko območje na severovzhodu in velik del severnega dela Somalije pa prejme le od 50 do 150 mm dežja letno. Obstajajo tudi izjeme, in sicer nekateri višje ležeči deli na severu ter nekatera obalna območja, ki dobijo več kot 500 mm dežja na leto. Jugozahodni del pa prejme od 330 do 500 mm. Padavine padajo v obliki ploh in lokalnega hudourniškega deževja ter so izjemno spremenljive. Obalna območja imajo vroče, vlažno in neprijetno vreme skozi celo leto, v notranjosti države pa je suho in vroče. Povprečne dnevne maksimalne temperature v državi so od 30 °C do 40 °C, razen v višjih območjih in ob obali Indijskega oceana. Povprečna dnevna minimalna temperatura je od 20 °C do več kot 30 °C. Največji temperaturni ekstremi so v severnem delu, kjer se temperature v visokogorju decembra spustijo pod ledišče, julija pa se ozračje ob obali Adenskega zaliva ogreje vse do 45 °C. Na jugu so temperature nekoliko manj ekstremne, in sicer se gibljejo v razponu od 20 °C do 40 °C. Najtoplejši meseci so od februarja do aprila (Enciklopedija Britannica Online 2010; Chapin Metz 1992).

Ker je velik del prebivalstva odvisen od nomadske živinoreje in kmetijstva, je podnebje zelo pomemben dejavnik. Za nomade sta ključnega pomena čas in količina padavin, saj je od tega odvisna količina hrane in vode za njihove živali, kar pa vpliva tudi na njihovo preživetje in nadaljnjo blaginjo.

Velik del vodnih virov v Somalijo pride izven meja države, v glavnem iz Etiopije, nekaj pa tudi iz Kenije. Somalija ima samo dve stalni reki, kjer teče vodni tok skozi celo leto. To sta reki Juba in Shabelle, ostale reke pa imajo površinsko vodo le ob obdobjih močnega deževja. V planotah in gorah severne Somalije izvira nekaj majhnih potočkov, toggas, ki imajo stalni tok v nekaterih odsekih, v drugih odsekih pa prihaja do interakcij med površinsko vodo in podtalnico. Na ta način se podtalnica obnavlja, je pa tudi vir za obstoj izvirov v gorskih predelih. Za toggas je značilno, da zaradi velikega izparevanja in

infiltracije ne pridejo do obale. Ob območjih okoli rek Juba in Shabbele, kot tudi okoli toggas, se je možno ukvarjati s kmetijstvom, vendar pa so ta območja tudi poplavno zelo aktivna (Basnyat 2007, 17). Za večino ljudi je glavni vir vode podtalnica, razen ob rekah Juba in Shabbela, kjer ljudje uporabljajo tudi površinsko vodo. Podtalnico pridobivajo s pomočjo izkopanih vodnjakov, vrtin in v obliki studenčnice. Podzemna voda se uporablja tako na podeželju kot tudi v mestih, uporablja se za ljudi in živali ter namakanje (Basnyat 2007, 18). Po podatkih iz leta 1999 naj bi bilo kar 77 % ljudi brez dostopa do sveže pitne vode (Aquastat 2005č).

7.3 TEŽAVE Z VODO NA AFRIŠKEM ROGU

Za vse štiri države Afriškega roga je značilno, da se nahajajo v puščavskem oziroma polpuščavskem podnebjju, za katerega je značilna majhna količina padavin in visoke povprečne temperature, ki pospešujejo izhlapevanje že tako majhnih količin padavin. Velik del prebivalstva vseh štirih držav se ukvarja s kmetijstvom, predvsem s pašniškim nomadstvom. Nomadi so kmetje, ki potujejo iz kraja v kraj v upanju, da najdejo čim boljšo hrano in vodo za svoje živali, od katerih so odvisni oni, njihove družine ter skupnost, v kateri živijo. V primeru, da ne najdejo zadostnih količin hrane, zanje to pomeni stradanje in lakoto.

Prav tako je za vse štiri države značilno, da se ubadajo z velikim pomanjkanjem hrane ter so v veliki meri odvisni od zunanje pomoči. Države same zelo težko pridelajo dovolj hrane, saj je primerne obdelovalne zemlje zelo malo. Zemlja je primerna za obdelovanje le na majhnih površinah ob stalnih rekah, ki pa jih je zelo malo. Somalija ima samo dve stalni reki, in sicer Juba in Shabbele, Džibuti nima stalnih rek, Eritreja ima eno stalno reko Setit, največ vode pa ima Etiopija, ki je hkrati tudi največja država in ima največ prebivalstva.

Za države je značilno, da imajo deževna in sušna obdobja. V deževni dobi je sicer dovolj hrane in vode tako za živali kot tudi za ljudi, vendar pa jih v nekaterih predelih ogrožajo poplave. Do njih pride zaradi neviht, ki so večinoma zelo intenzivne in pogosto ujamejo ljudi nepripravljene, zaradi česar pride do uničenja že tako majhnih količin pridelka. V sušnem obdobju pa, ker ni dežja, ne raste trava, reke so suhe in nomadi so velikokrat v skrbeh, kje bodo našli zadostno količino hrane in vode za svoje živali. V zadnjem času

zaradi vpliva klimatskih sprememb sušno obdobje traja dlje časa, zato postanejo pritiski na vodne vire in pašo še močnejši, kar vodi v uničevanje ruše in v širjenje puščav. Prav tako je za vse štiri države značilna velika rast prebivalstva, kar še dodatno povečuje pritiske na majhne količine hrane in vodnih virov.

Ljudje so zelo revni in v vseh državah se soočajo z velikim problemom podhranjenosti, zato so odvisni od zunanje pomoči. Pašne skupnosti na Afriškem rogu lahko razdelimo na dve skupini, in sicer na pašniško nomadske in agro-pašniške skupnosti. Glavni razliki med njima sta v mobilnosti in obdelovanju zemlje. Agro-pašniške skupine so ustaljene na enem mestu (kjer naj bi bila kvalitetnejša zemlja in celoleten dostop do vode) in poleg pašništva obdelujejo tudi zemljo. Nomadi pa potujejo okoli ter iščejo hrano in vodo za svoje črede. Za njih »živali ne predstavljajo zgolj vira hrane, ampak tudi družbeni in ekonomični kapital« (Kimani 2008, 4), saj živali uporabljajo »v vseh vrstah pogajanjih, zavezništvih ter pri gradnji osebne statusa« (Kimani 2008, 4). »Lastništvo nad živalmi je centralni element posameznikovega socialnega, ekonomskega in verskega življenja« (Omosa 2005, 10) in jim predstavlja način življenja. Obe skupini, tako nomadi kot agro-pašniške skupnosti, se soočata s številnimi težavami. Prizadenejo jih naravne nesreče, predvsem dolga sušna obdobja, na podlagi česar lahko pride do nevarnosti in konfliktov, ki jih povzroča pomanjkanje (predvsem) vodnih virov. Ogrožajo pa jih tudi številne potujoče skupine, s katerimi tekmujejo za uporabo naravnih virov. Ker se počutijo ogrožene, naredijo vse, vključno z nasiljem, da bi obvarovali omejene vire zase in svoje živali. Prav tako pa bodo tudi potujoče skupine naredile vse, da bodo prišle do njih (Kimani 2008, 10).

V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na nomade, ki so odvisni od razpoložljivih količin vode in paše. Osrednji in najpomembnejši dejavnik njihovega uspeha in skrbi sta voda in paša. Nomade najdemo po celotni Afriki in predstavljajo od 12-16 % prebivalcev. Poseljujejo predvsem puščavska in polpuščavska območja. Največ se jih nahaja v vzhodni Afriki, predvsem na Afriškem rogu, kjer sestavljajo manjšino in se od drugih razlikujejo po načinu življenja, vrednotah, kulturi in jeziku. Njihov način življenja se razlikuje od preostalega prebivalstva, vključno z voditelji države, ki tako pri svojem delu in planiranju le redko upoštevajo tudi nomade (Omosa 2005, 8). Nomadi so v veliki meri odvisni od redkih naravnih virov v obrobni območjih (puščavska in polpuščavska območja), za katere so značilne visoke temperature, majhna količina padavin in slaba prst, zaradi česar je travne

ruše zelo malo. Pri iskanju paše in vode sledijo določenim vzorcem. V deževni dobi se pomaknejo bližje k tradicionalnim stalnim vodnim točkam ali v hribovita območja, kjer živali lahko preživijo le s količino vode, ki jo dobijo iz vegetacije. V začetnem obdobju suše se pomaknejo na območja z naravnimi rezervoarji, ki so običajno ob sezonskih rekah. V nadaljevanju sušnega obdobja pa se preselijo v območja, kjer so naravni izviri, umetno narejeni rezervoarji, ročno izkopani vodnjaki in vrtine (Berger v Kimani 2008, 5). Njihovi premiki so odvisni od številnih dejavnikov, vključno z napredovanjem suše, negotovimi varnostnimi razmerami, velikostjo gospodinjstva, alternativnih virov in same velikosti črede. Pri selitvah se poslužujejo tradicionalnih in poznanih poti, z namenom da se izognejo srečanjem s tujci in sovražniki. V času deževne dobe je vode in hrane dovolj, zato so dostopi do njih brezplačni. V sušnem obdobju, ko je količina in kvaliteta vode manjša, se preselijo v območja z vodnjaki (Omosa 2005, 9). Dolga obdobja pomanjkanja vode so ljudi prisilile, da so sprejeli določena pravila za nadzor nad majhnimi količinami vode, da bi jo lahko pravično razdelili med vse člane skupnosti. V primeru, da ne upoštevajo pravil, sledijo kazni. Prosti dostop do takšnih vodnjakov je običajno dovoljen samo članom skupnosti, vsem ostalim pa je dostop omogočen proti plačilu ali s sprejetjem sporazuma. Vodnjake običajno nadzorujejo, da ne bi zunanje ali sovražne skupine poskušale s silo ali prisilo priti do njihove vode (Omosa 2005, 11). Vodnih točk je običajno malo, njihovo število variira od sezone do sezone, kot tudi razdalja, ki jo morajo pastirji prehoditi, če želijo priti do vode. Med deževnim obdobjem se nomadi »izogibajo uporabi vrtin, saj jih na ta način ohranjajo za sušno obdobje oziroma jih spoštujejo kot edini vir, ki jim bo zagotovil vodo med sušnim obdobjem, zato raje izrabljajo sezonske vodne vire, ki so takrat na voljo« (Omosa 2005, 12).

Za države Afriškega roga je značilno, da je že od nekdaj prihajalo do konfliktov za omejene naravne vire. Spremenila pa se je njihova nasilnost. Včasih do nasilja skorajda ni prihajalo, danes pa do tega prihaja pogosteje, so bolj nasilni, diskriminatorni, povzročajo pa tudi uničevanje. Do njih prihaja zaradi različnih vzrokov:

- Rasti prebivalstva in števila živali, ki tekmujejo za naravne vire, predvsem v sušnih obdobjih. Ljudje postanejo konfliktni, ker so prepričani, da ne bo dovolj vode ne za njih ne za njihove živali, kaj šele za številne potujoče skupine.

- Negotovih varnostnih razmer, do katerih prihaja zaradi povečanega razbojništva in kraj živali ter poravnavanja starih zamer, kar vodi do začaranega kroga napadov in protinapadov z izgubo številnih življenj.
- Razširjenosti in lahkega dostopa do nezakonitega orožja, ki je postalo dostopno zaradi številnih nacionalnih vojn.
- Slabega dialoga med različnimi etničnimi skupinami ter padca tradicionalnih načinov vodenja, kar vodi do sovraštev in konfliktov med in znotraj skupnosti za naravne vire, predvsem vodo in pašo.
- Prepirov glede kulturne identifikacije in lastništva zemlje, osnovnih potreb, pomanjkanja alternativnih oblik življenja, povečane stopnje revščine in naraščajoče degradacije naravnih virov (Kimani 2008, 6).

Nasilje ima številne negativne socialno-kulturne, politične ter ekonomske in okoljske (flora in favna) vplive na pašniške skupnosti. Prihaja do izgube človeških življenj in lastnine, razselitev skupnosti, padca ekonomskih aktivnosti in uničenja infrastrukture (ceste, zdravje, trgovine, šole), degradacije okolja, medetničnega sovraštva in nezaupanja med skupnostmi (Goericke in Kimani v Kimani 2008, 6).

7.3.1 Vladna politika

Številni različni načini vodenja kolonialnega in pokolonialnega obdobja so prinesli razdor socialne in politične integritete, zaradi česar so nomadi postali najbolj marginalizirana skupina na Afriškem rogu, čeprav so nekoč predstavljali glavni tok nacionalnega razvoja. Tudi danes so še vedno eden izmed glavnih gonil gospodarskega razvoja države (zagotavljajo velik del zaposlitve in zaslužkov), kar pa je le redko zapisano v uradnih statistikah. Zaradi prepričanja, da so nomadi krivi za degradacijo okolja in dezertifikacijo, je bila država bolj naklonjena interesom poljedelcev in urbanih prebivalcev. Pri postavljanju razvojnih načrtov so jih tako izključili, njihovo zemljo pa namenili drugim. Sprejeli so tudi zakone o zemljiški lastnini in postavili nacionalne meje, kar je omejilo njihovo gibanje, ločilo etnične skupine, ločilo ljudi od njihovih sorodnikov, tradicionalnih voditeljev, prostorov za čaščenje, trgov, pašnikov in vodnih točk. Posledica so bile notranje razprtije in nacionalni konflikti, kar je le še povečalo materialno stisko in tekmovanje za omejene naravne vire (Markakis 1998, 2; Mkutu 2001, 13).

7.3.2 Socialno-ekonomska in politična marginalizacija

»Vladanje na Afriškem rogu temelji na manipulaciji narodne pripadnosti, pokroviteljstva in politične kulture izključenosti« (Mkutu 2001, 13). Vlade so sicer poskušale vključevati nomade v civilno sfero in politiko ter vojsko, vendar pa so (glede na število) še vedno premalo zastopani. Zaradi njihovega načina življenja, saj so stalno na poti, se za vstop v politično življenje in civilne službe ne odločajo, kar pa vpliva tudi na njihovo izobraževanje, saj so med najslabše izobraženimi prebivalci. Situacijo pa še dodatno poslabšujejo številni konflikti za naravne vire, zaradi česar se redke šole, ki še obstajajo, zapirajo (Mkutu 2001, 13).

7.3.3 Neustrezna politika zemljiških posestev

Zemlja, ki jo pašniške skupnosti uporabljajo, je pod nadzorom družbenega sistema dostopa, kar pomeni, da imajo vsa plemena, klani in skupine zagotovljen dostop do nje. Pravica do dostopa je socialna institucija, ki deluje na podlagi številnih pravic in dolžnosti, ki jih pašniške skupnosti morajo spoštovati, če želijo uporabljati zemljo (Birgegard v Mkutu 2001, 15). V državnih uradih je obstajalo prepričanje, da nomadi niso dovolj sposobni za upravljanje z naravnimi viri in so jih krivili za naraščajočo degradacijo in dezertifikacijo. Prepričani v svoj prav so začeli z odvzemom zemlje pašniškim skupnostim in poskušali uvesti privatno lastnino. Na ta način so bili ustanovljeni številni rezervati za divjad, nacionalni parki, gozdni rezervati, privatni ranči, zemljo so namenili tudi poljedelcem, za rudarstvo in vojaške poligone. Zaradi tega so nomadi izgubili številna območja z razpoložljivo vodo in hrano, kar jih je še posebej močno prizadelo v sušnih obdobjih. Spremeniti pa so morali tudi svoje vzorce gibanja, ki so se jih skozi stoletja posluževali njihovi predniki. Zaradi iskanja novih območji, ki pa so jih zasedle že druge pašne skupnosti, prihaja do čedalje večjih napetosti in pogostih konfliktov (Mkutu 2001, 15).

7.3.4 Negotove varnostne razmere in širjenje nezakonitega orožja

Odnosi med vlado in pašniškimi skupnostmi so zaradi številnih razlogov precej slabi. Vlade so po eni strani same oskrbovale pašniške skupnosti z orožjem, predvsem zaradi njihove strateške lokacije in ker so jih videle kot potencialno šibke točke za teritorialno integriteto. Oboroževanje s strani vlade se je zgodilo iz dveh razlogov; kot obrambni ukrep proti zunanjim vdorom in kot sredstvo za destabiliziranje nasprotnih skupin (Bevan 2007, 5). Po drugi strani pa je vlada ustanovila tudi domačo gardo, ki naj bi skrbela za varnost. Vendar pa se vlada in njihove varnostne sile v boju proti grožnjam niso najbolje izkazale. Delovanje vlad je počasno, neučinkovito in velikokrat preveč nasilno ali pa sploh ne obstaja. V nekaterih območjih je del konfliktov tudi policija. Ker ni primerne institucije, kamor bi lahko prijavili nevarnosti, ustanavljanje skupin za lastno obrambo in domača garda še dodatno prispevajo k grožnjam zakonu in pravici (Mkutu, 2001, 15).

Zaradi številnih državljskih vojn, ki so potekale v regiji, je dostop do orožja relativno lahek. Poleg tega je tihotapljenje orožja preko meja relativno enostavno. Pašniške skupnosti so veliki uporabniki orožja in predstavljajo velik trg. Oborožujejo se iz različnih razlogov; obvarovati morajo sebe pred sovražnimi skupinami, obvarovati pa morajo tudi živali pred krajo drugih oboroženih skupin. Orožje je za njih ekonomska naložba. Na začetku, ko so imele orožje le nekatere skupnosti, so imele le te premoč. Ker so vedno zmagale v boju za naravne vire, če je prišlo do konflikta, so se začele oboroževati tudi druge skupnosti (Mkutu, 2001, 16-18).

7.3.5 Kraja živali

Kraja živali predstavlja tradicijo med pastirji na Afriškem rogu. Na ta način so si opomogli po dolgotrajni suši, ki je razredčila njihovo čredo. V časih zadostnih količin vode in paše pa so si na ta način povečali čredo. To je lahko tudi način za povečanje zalog kot zavarovanje pred nepredvidenimi nesrečami (Mkutu 2001, 17).

Živali potrebujejo za socialni in ekonomski status, saj brez njih ne morejo aktivno sodelovati v dejavnostih skupnosti, potrebujejo jih za plačilo nevest, večje potrebe pa so tudi zaradi večjega števila prebivalstva. Kraja živali je razumljena kot neke vrste družbeni odziv na naravne nesreče oziroma spremenjene podnebne razmere. Vendar pa kraja živali včasih ni predvidevala ubijanja ljudi, danes pa je zaradi velike razširjenosti orožja to dokaj

pogost pojav (Mkutu 2001, 17; Kimani 2008, 11). Kraja živali danes predstavlja obliko organiziranega kriminala, s katerim posamezniki z mesom oskrbujejo urbana območja. Njihov namen je takojšna prodaja in takojšni dobiček. Do pojava komercialnih kraj je prišlo zaradi povečanja števila prebivalstva (potencialni trg) in izboljšane infrastrukture (mesnice in proizvodnje mesa) blizu poseljenih območij, kar prej ni obstajalo (Bevan, 2007, 4).

7.3.6 Oslabljeno tradicionalno vladanje v pašniških območjih

Skupnosti so tradicionalno bile vodene preko sveta starejših, tradicionalnih sodišč ali enakovrednih skupin in starostnih skupin. Za vstop v te skupine, svet ali sodišča so morali moški izpolnjevati določene standarde (npr. starost). Starostniki so imeli pomembno vlogo, saj so odločali o upravljanju naravnih virov, o načinu proizvodnje, distribuciji, delitvi hrane, vodi, paši, živalih in številnih drugih pomembnih zadevah, ki se dotikajo vseh v skupnosti. V zadnjem času pa sta se njihova vloga in vpliv zmanjšala, ker nacionalne vlade niso prepoznale pomembnosti obstoja tradicionalnih institucij vodenja in njihovega upravljanja na lokalni ravni ter spremenjenih lastninskih pravic. Ker starostniki nimajo več takšne moči, je nadzor in upravljanje nad naravnimi viri manj učinkovit, povečali pa so se tudi konflikti. Status starostnika pa v današnjem času ni težko pridobiti, glavni pogoj je bogastvo, tega pa lahko pridobijo že mladi (z oboroženimi napadi in krajami živali) (Mkutu 2001, 19).

7.3.7 Ranljivost za klimatske spremembe in tekmovanje z divjino

Podnebne spremembe in okoljska degradacija povečujejo pritiske na vodne vire in pašo. Za nomade je količina padavin zelo pomembna, saj je od njih odvisna količina vode in paše. Dolgotrajna sušna obdobja so države Afriškega roga že močno prizadele, saj se je ponekod število živali zaradi pomanjkanja paše in vode zmanjšalo tudi za 60-70 % (Mkutu 2001, 19-20).

Ljudje na vodilnih položajih so nomade, v glavnem zaradi njihovega nepoznavanja, videli kot glavne krivce za prekomerno uničevanje travne ruše. Zaradi tega so dovolili ustanovitev številnih rezervatov za divjad, nacionalnih parkov, gozdnih rezervatih in privatnih rančev, ki so nomadom zaprli dostop do vodnih virov in paše. Vendar pa je v zadnjem obdobju

prišlo do premikov tudi na tem področju. Okoljevarstveniki so namreč ugotovili, da pašništvo ni edini krivec za uničevanje zemlje in na podlagi tega dovolili, da lahko pašne živali pridobivajo vodo in hrano tudi iz območji, ki so namenjena divjim živalim (Mkutu 2001, 20).

7.4 DOSTOP, UPRAVLJANJE IN LASTNIŠTVO

Konflikti glede vode in paše se vrtijo okoli treh bistvenih vprašanj: dostop, upravljanje in lastništvo (Kimani 2008, 12).

7.4.1 Dostop do naravnih virov

Nomadi živijo v težkih in nezanesljivih podnebnih razmerah, zato so se skozi stoletja privadili, da se selijo iz enega območja do drugega ter iščejo razpoložljivo hrano in vodo. Včasih je to bilo lažje, danes pa so zaradi rasti populacije, lastninjenja in prisvojitve zemlje takšni premiki onemogočeni. Čeprav se območja z viri še naprej zmanjšujejo, še vedno obstajajo območja, kjer je virov dovolj. Virov tako primanjkuje samo v nekaterih območjih, v drugih pa jih je še vedno dovolj. Takšna območja so pogosto rezervati za divjad, nacionalni parki, gozdni rezervati, privatni ranči, vojaški poligoni. Ta območja so zavarovana in poraja se vprašanje ali v času suše pustiti nomadom dostop do vode in paše. V tem primeru bo namreč prišlo do zmanjšanja virov znotraj ograje, če pa tega ne omogočijo, je veliko ljudi in živali prepuščenih stradanju do smrti. Do težav prihaja, ker nomadi vidijo, da je za ograjami virov za njihove živali dovolj, poleg tega pa je ta zemlja nekoč pripadala prav njim. Pogosto se zato dogaja, da nomadi podrejo ograje ter zasedejo privatno lastnino. V času velikih suš, ko obstajata le dve možnosti, pogin velikega števila živali ali nasilni konflikti, vlada zato dovoli omejen dostop do teh območji (Kimani 2008, 12).

7.4.2 Upravljanje naravnih virov

Pašniške skupnosti živijo v težkih podnebnih razmerah, zato so morali, če so hoteli zagotoviti preživetje vsem, sprejeti določene mehanizme za upravljanje z redkimi naravnimi viri. V ta namen so sprejeli nadzorovan raspored napajanja čred in označevanje

sezonskih selitvenih poti. Vendar kljub sprejetim pravilom še vedno prihaja do konfliktov, ki pa so običajno zunanjih razlogov (tekmovanje z drugimi pašniškimi skupnostmi, ki lahko v času dolgih sušnih obdobjih pripelje do številnih konfliktov) (Kimani 2008, 12-13).

7.4.3 Lastništvo naravnih virov

Zemlja je družbena lastnina, do katere imajo vsi pravico. Zaradi drugačnih prepričanj so zemljo začeli dodeljevati privatnim lastnikom zaradi česar je prišlo do velikih sprememb pri vzorcih uporabe zemlje. Pašniške skupnosti so bile izpuščene iz dodeljevanja lastništva nad zemljo, zaradi česar se je začelo zastavljati vprašanje, kdo je pravzaprav zakonit lastnik za njih zelo pomembnih naravnih virov. Nomadi za nasilno odvzeto zemljo večinoma ne dobijo nadomestila (Kimani 2008, 13).

7.5 POMANJKANJE IN KONFLIKTI

Afriški rog je regija, ki jo neprenehoma pretresajo številni konflikti, ki potekajo na različnih ravneh; državni, regionalni, nacionalni, verski, plemenski in klanovski (Markakis 1995, 111). Homer-Dixon (1993 v Markakis 1995, 113) meni, da obstajajo tri poti, ki vodijo do pomanjkanja: preveliko izčrpavanje in degradacija virov v večji meri, kot je njihova sposobnost obnovitve, rast populacije ter neenaka razdelitev razpoložljivih virov. Afriški rog je v veliki meri uničen zaradi okoljske degradacije v različnih oblikah, deforestacije, erozije, salinacije, dezertifikacije in izgube biotske raznovrstnosti, situacija pa se dodatno slabša tudi zaradi klimatskih sprememb in velike rasti prebivalstva (Markakis 1995, 111). Okoljske spremembe imajo takojšen in negativen vpliv na pridelavo hrane. Ljudje so odvisni od lokalnega okolja in od tega, kar si sami pridelajo. V večini nimajo nič presežkov, rezerv in zelo malo možnosti, da se prilagodijo tehnološkim inovacijam; vsaj ne v kratkem času (Markakis 1995, 112). Države Afriškega roga so med najrevnejšimi v Afriki in nobena od njih ni sposobna nahraniti populacije brez zunanje pomoči. Ljudje se večinoma ukvarjajo s kmetijstvom, za kar pa potrebujejo zemljo in vodo, kar pa je v omejenih količinah.

Pomanjkanje virov povečuje tekmovanje. Tudi v razvitih državah prihaja do tekmovanj za omejene vire, vendar pa je tam tekmovanje urejeno preko institucionaliziranih ekonomskih

in političnih procesov in le redko pride do situacije, ko procesi odpovejo in vodijo do konfliktov. Drugače pa je v državah Afriškega roga, kjer je institucionalni nadzor pomanjkljiv in neučinkovit, zaradi česar lahko tekmovanje za omejene vire hitro prerase v nasilne konflikte. Država je lahko vključena v te konflikte, ni pa nujno. Do konfliktov pogosto prihaja na periferiji, kjer je država manj prisotna, kar je zelo pogosto v državah Afriškega roga. V primeru, da pride do državljanske vojne, ki na tem območju niso redke, prihaja do številnih konfliktov tudi znotraj teh vojn, kjer se uporniške skupine bojujejo za prevlado (Markakis 1995, 112-113).

Post kolonialne afriške države so razvile visoko centralizirane in avtoritativne režime, ki zagotavljajo dostop do državne moči le privilegiranim skupinam ter izključuje ostale. Skupina, ki je na oblasti, ima v svojih rokah nadzor nad razdelitvijo materialov in socialnih virov. Dostop do moči namreč zagotavlja dostop do virov, nemoč pa prinaša revščino. Država med sprtimi stranmi ne posreduje, ker je država v tem glavni igralec. Država je tako jabolko spora kot tudi protagonist. Tisti, ki je na oblasti, svojo moč seveda uporablja tudi za obrambo pred vsemi ostalimi skupinami, ki želijo priti na njeno mesto, in si zagotoviti moč ter s tem tudi dostop do virov (Markakis 1995, 112-113). Za Afriški rog je značilna, (Mazrui v Markakis 1995, 113) zaradi številnih etničnih skupin, etnokratska narava države. To pomeni, da imajo monopol nad oblastjo etnične skupine. Primeri so: dominacija Amaharov v Etiopiji, koalicija treh klanov v Somaliji (Marehan, Ogaden, Dobahanda), ki jih je povezal Siad Barre ter Issa Somalijci v Džibutiju. Monopol državne moči zagotavlja tem skupinam oziroma njihovim elitam privilegiran dostop do materialov in socialnih virov (Markakis 1995, 113). »Etnokratična narava držav promovira etnično politično mobilizacijo in je naredila etničnost za ideološko dimenzijo konflikta« (Markakis 1995, 113).

Do konfliktov prihaja zaradi pripadnosti prebivalcev različnim klanom in skupinam, ki se borijo za naravne vire. Konflikti za naravne vire niso nekaj novega, saj se klani in podklani že od nekdaj borijo za uporabo naravnih virov kot sta voda in zemlja. Zaradi neobstoja državnih institucij za reševanje konfliktov se klani poslužujejo tradicionalnih oblik reševanja težav.

Države so razdeljene na številne etnične skupine in klane ter podklane, ki imajo lahko od nekaj sto do več tisoč članov. Velikost skupine je tesno povezana z okoljskimi in ekonomskimi pogoji, predvsem zato, ker se velik del prebivalstva držav Afriškega roga ukvarja s kmetijstvom oziroma pašništvom. Pastirji živijo skupaj s svojimi čredami in se premikajo po državi na podlagi potreb po vodi in hrani. Vodni viri so omejeni, pastirji pa želijo imeti čim večje črede, saj je od njih odvisno njihovo ekonomsko stanje in tudi preživetje, zaradi česar prihaja do tekmovanja med klani in skupinami za iste vodne vire. V tradicionalnih pašniških skupnostih se reševanje konfliktov rešuje na ravni klanovskih starešin, ki poskušajo najti ravnovesje med različnimi interesi. Do konflikta lahko pride med dvema posameznikoma iz dveh nasprotnih klanov ali skupin, ki lahko nato, če starešine niso sposobne najti rešitve za mir, prerase v konflikt med dvema klanoma (Deherez 2009, 7-8). Razlog za nastanek konflikta je torej lahko že spor med dvema posameznikoma, ki pripadata dvema različnima pašniškima skupnostima. V primeru, da jim konflikta ne uspe rešiti znotraj svojih dveh pašniških skupnosti, se obrnejo na pomoč najprej na svoje podpodklane in podklane; če pa se spor ne reši tudi na tej ravni, se v konflikt vmešajo klani in tako lahko pride do konflikta tudi na državni ravni.

7.6 AKTIVNOSTI OZN V DRŽAVAH AFRIŠKEGA ROGA

Države Afriškega roga že od nekdanj pretresajo številne vojne in konflikti, zaradi česar so se Združeni Narodi odločili, da posredujejo in jim poskušajo pomagati. V Somaliji so začeli z misijo UNISOM, ki pa ni bila uspešna, saj jim ni uspelo preprečiti konfliktov. Poleg tega so v misiji izgubili tudi nekaj svojih vojakov. Bolj uspešna je bila misija v Etiopiji in Eritreji (UNMEE), vendar pa tudi tu niso mogli dokončati svojih nalog, ker jim je Eritreja odpovedala pomoč v obliki nafte. Poleg misij na tem območju delujejo tudi humanitarne agencije, ki poskušajo pomagati lačnim ljudem.

7.6.1 UNISOM

Z odstavitvijo Siad Barreja in njegovega režima je v Somaliji nastala vrzel, ki so jo poskušale zapolniti različne skupine z bojem za oblast. Prebivalci so bili zaradi številnih konfliktov, državljanske vojne, bolezni in lakote na robu obupa, zato so se ZN odločili, da jim pomagajo in tako so aprila 1992 ustanovili UNISOM I. Naloge UNISOM I so bile

nadzorovanje napetosti v glavnem mestu, zaščita in varovanje osebja ZN, njihove opreme in zalog v pristaniščih in letališčih ter spremljanje konvojev humanitarne pomoči. Poleg tega pa so vojaki ZN pomagali pri razdeljevanju hrane civilistom, zagotavljali osnovne zdravstvene storitve, zagotavljali čisto pitno vodo, priskrbeli so šotore, semena in orodja ter preprečevali prevelike migracijske tokove prebivalcev v sosednje države. Njihova dejavnost je bila sprva omejena samo na glavno mesto in okolico, avgusta 1992 pa se je razširila na ozemlje celotne Somalije, kjer so varovali humanitarne konvoje in distribucijske centre. Konec leta 1992 se je situacija še dodatno zaostрила. Varnostni svet ZN je zato pooblastil države članice za ustanovitev Unified Task Force (UNITAF), njihova naloga pa je bila zagotavljanje varne dostave humanitarne pomoči. Na začetku je enota delovala skupaj z UNISOM I, marca 1993 pa se je UNITAF preimenoval v UNISOM II. Dobil je tudi nove naloge, in sicer končati naloge, ki jih je začel UNITAF, te pa naj bi dosegli preko razorožitve in sprave. Misija ni bila uspešna, saj je zopet prišlo do napetosti med klani, v konfliktih pa je bilo ubitih tudi 18 ameriških vojakov. Ker niso bili sposobni končati konfliktov in zagotoviti varnosti za humanitarno pomoč, so misijo leta 1995 opustili. Zaradi negotovih razmer in številnih konfliktov v državi trenutno ni nobenih sil ZN za ohranjanje miru (UN Somalia 2010).

Leta 1995 so ustanovili Politični urad ZN za Somalijo (UNPOS), s čigar pomočjo naj bi skupaj s somalijskimi voditelji ter civilnimi in državnimi organizacijami pomagali pospešiti prizadevanja za mir in spravo. UNPOS je politična misija, ki jo sponzorira in nadzoruje oddelek ZN za politične zadeve (DPA). Vodja urada spremlja razmere v Somaliji ter o njih obvešča Varnostni svet ZN. Zaradi negotovih varnostnih razmer sedež UNPOS ni v Somaliji, ampak v Keniji v Nairobiju (UN Somalia 2010). V Somaliji so trenutno nastanjene sile Afriške unije. Misija se imenuje AMISOM (African Union Mission in Somalia), njen namen pa je stabilizirati trenutne negotove razmere ter pripraviti varno in stabilno okolje za prehod na sile ZN (AMISOM 2008).

7.6.2 UNMEE

Do napetosti med Etiopijo in Eritrejo je zaradi mejnih sporov prišlo leta 1998. Varnostni svet ZN je zato junija 2000 z resolucijo 1312 začel z misijo ZN v Etiopiji in Eritreji (UNMEE). Na začetku so na območje poslali 100 vojaških opazovalcev in podpornih oseb.

Septembra 2000 pa je Varnostni svet z resolucijo 1320 izdal odlok o odhodu dodatnih vojakov v ti dve nemirni državi. Številka se je povzpela na 4300 vojakov, in vključuje 220 vojaških opazovalcev, tri pehotne bataljone in podporne enote za spremljanje, prekinitev ognja in določitev meje med državama. V naslednjih letih se je število vojakov začelo postopno zmanjševati. Tako je leta 2004 tam bilo še 3342 vojakov, leta 2006 pa 2300, od tega 230 vojaških opazovalcev. Leta 2008 se je vlada v Eritreji odločila, da ne bo več oskrbovala misije z nafto. Zaradi česar je UNMEE začela z relokacijo, saj brez nafte niso mogli v zadovoljivi meri opravljati svojih nalog. Tudi po številnih prošnjah Eritreja ni spremenila svojega mnenja, zato je generalni sekretar ZN Ban Ki Moon, zaradi varnosti osebja ZN, izdal odlok o začasni selitvi. Sprva so se mislili preseliti v Etiopijo, vendar pa prizadevanja za prestop meje niso bila uspešna. Zato so bili vojaki in večina opreme 32 kontingentov ter opazovalna enota prisiljeni se preseliti v Asmaro. Večina vojaškega osebja, ki je bilo nastanjenega v Eritreji, se je do konca marca 2008 vrnila v svojo domovino. V Asmari in Assabi ima UNMEE še naprej nekaj civilistov in vojaških opazovalcev, ki opravljajo naloge za namene zveze, upravljanje logističnih vidikov premestitve in varovanje osebja UNMEE ter oskrbe. Prisotnost UNMEE v Etiopiji ni bila pod vplivi preselitve, tako da se nekaj osebja nahaja tudi na Etiopski strani (UNMEE 2009b).

7.6.2.1 Quick-Impact Project (QIPs)

UNMEE je v okviru misije izvajala tudi program Quick-Impact Project (QIPs), s katerim so začeli leta 2001. Na začetku so razpolagali z 700 000 dolarji, kasneje pa pridobili še 1,7 milijona dolarjev, od skoraj 50 partnerjev, za podporo zdravju, izobraževanju, sanitarijam in vodnim projektom, s čimer so pomagali okoli 774 000 ljudem na območju misije. 97 projektov je potekalo v Eritreji in 43 v Etiopiji. Aktivnosti so stale od 100 pa do 15 000 dolarjev, pri delu pa so jim pomagale številne agencije ZN, nevladne organizacije in enote UNMEE, civilne organizacije in lokalni uradniki. Najbolj uspešni so bili naslednji projekti:

1. Varna pitna voda za prebivalce mesta Rama, v Etiopiji. Da bi zagotovili čisto pitno vodo prebivalcem, je bil QIP pooblaščen za popravilo vodnjakov in vodnega omrežnega sistema.

2. Vodna razdelilna točka v vasi Abo, v Eritreji. QIP je zagotovil čisto vodo okoli 1200 prebivalcem te vasi ter kliniki in šoli, minimaliziral je tudi vodne izgube iz starih in zarjavelih pip.
3. Vodni rezervoar Adi Genu, v Eritreji. Cilj QIP je bil zagotoviti čisto pitno vodo mestu z zagotovitvijo cevnega omrežja in motorno črpalko, ki je črpala vodo v centralno distribucijsko točko.
4. Izgradnja javnih latrin v Senafe, v Eritreji. Cilj projekta je bil zagotoviti mestu javno sanitarno opremo.
5. Latrine za osnovno šolo Manda. Cilj tega projekta je bil zagotoviti minimalne pogoje izpiranja s primerno sanitarno opremo in higieno za okoli 400 otrok (UNMEE 2009a).

7.6.3 Milenijski razvojni cilji

Zaradi številnih težav, s katerimi se soočajo prebivalci najrevnejše celine na svetu in torej tudi prebivalci Afriškega roga, so Združeni narodi leta 2000 sprejeli Milenijske razvojne cilje. Z njimi poskušajo odpraviti revščino in omogočiti boljše življenje vsem. Milenijskih razvojnih ciljev je osem. Le te je nemogoče doseči brez posebnega poudarka na vodi in sanitarijah, saj je voda z vsemi cilji neposredno povezana. Milenijski cilji so:

1. *Izkoreniniti skrajno revščino in lakoto* (izboljšanje dostopa do vode za samooskrbne kmete; povečati kmetijsko proizvodnjo v takšni meri, da bi bilo dovolj hrane oziroma bi bila ta lažje dosegljiva; narediti gospodinjsko oskrbo bolj dostopno, zanesljivo in varno);
2. *Doseči univerzalno osnovnošolsko izobrazbo* (v šolah bi morali narediti ločene sanitarije za fante in dekleta ter učitelje - na ta način bi se zmanjšalo iztekanje vode in odpravilo nezadovoljstvo med učenci in učitelji);
3. *Zagotoviti enakost med spoloma in opolnomočiti ženske* (ženskam zagotoviti dostop do vode ter zmanjšati čas, ki ga porabijo za zbiranje vode, in sprostiti energijo za ustvarjanje dohodka ter drugih družinskih oblik pomoči);
4. *Zmanjšati smrtnost otrok* (izboljšati higieno, zagotoviti čisto pitno vodo ter pravilno odstranjevanje iztrebkov);

5. *Izboljšati zdravje mater* (zmanjšati nevarnost za matere in otroke z boljšim dostopom do sveže vode in boljšo higieno, še posebno kadar rojevajo doma);
6. *Boriti se proti virusu HIV/AIDS, malariji in drugim boleznim* (zmanjšati število bolezni povezanih z vodo, zagotoviti dostop do pitne vode in sanitarij ter znanje higiene);
7. *Zagotoviti okoljsko trajnost* (potrebno je preprečiti nadaljnjo izgubljanje biotske raznovrstnosti ter zmanjšati število ljudi brez dostopa do pitne vode in osnovnih sanitarij);
8. *Vzpostaviti globalno partnerstvo za mir* (raziskovalci in odločevalci se morajo bolj intenzivno vključiti v integrirano upravljanje vodnih virov) (Black in King 2009, 86).

7.6.4 Aktivnosti Svetovnega programa za hrano (World Food Programme – WFP) in UNICEFa

Na Afriškem rogu, ki ga pesti lakota, dolgotrajna suša in pomanjkanje vode, zelo aktivno delujejo humanitarne organizacije. Eden izmed teh je Svetovni program za hrano, ki poskuša tem revnim državam pomagati predvsem v obliki hrane. Zelo dejaven pa je tudi UNICEF, ki se sicer bolj posveča otrokom in skrbi za njihovo zaščito, preživetje in razvoj, poleg skrbi za otroke pa se odziva tudi na krizne razmere, kot so naravne nesreče in vojni spopadi. UNICEF je pod vodstvom IASC (Inter-Agency Standing Committee), ki je edinstven med-agencijski forum za usklajevanje, politični razvoj, odločanje in združuje ključne in nevladne humanitarne partnerje ZN. Leta 1992 je bil ustanovljen z namenom okrepitve človekoljubne pomoči, vodilno vlogo pa ima tudi pri grozdnem pristopu zagotavljanja vode, sanitarij in higiene (Water, Sanitation and Hygiene – WASH). Glavni cilj tega pristopa je odpravljanje razlik v odzivanjih ter izboljšati kakovost humanitarne pomoči s krepitvijo partnerstev in usklajevanja med agencijami ZN, Rdečim križem/polmescem, mednarodnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami. V okviru tega pristopa UNICEF poskuša v sodelovanju z zasebnimi partnerji in lokalnimi skupnostmi izboljšati dostop do vode, sanitarij in izobražuje o higieni, poleg tega pa ljudem pomaga pri preprečevanju izbruhov vodene diareje, jih oskrbuje z vodnimi baloni, čistilnimi tabletami

za vodo in milom. Vsako leto tako pomagajo številnim ranljivim ljudem Afriškega roga (UNICEF 2010).

7.6.4.1 Džibuti

V Džibutiju se soočajo s številnimi težavami - veliko revščino, nezaposlenostjo, nizko stopnjo izobrazbe, pogostimi sušami in slabo obdelovalno prstjo - zaradi česar so ljudje v celoti odvisni od uvožene hrane. Svetovni program za hrano (WFP) v obliki hrane pomaga približno 140 000 ljudem, predvsem tistim, ki jih je najhujše prizadela suša in visoke cene uvožene hrane. Pomagajo pa tudi beguncem iz Somalije, migrantom iz Etiopije in šolskim otrokom na podeželju. V predelu Balbala v mestu Džibuti je raven podhranjenosti kar 21 %, še slabša pa je situacija na severozahodu, kjer podhranjenost dosega 25 %. WFP zato ljudem poskuša pomagati na različne načine, poskušajo povečati tudi število ljudi, ki prejemajo pomoč. Iz splošnega razdeljevanja hrane poskušajo preiti v programe Hrana za delo. Z delom bodo poskušali zmanjšati vplive klimatskih sprememb in pomagati ljudem, da bodo postali bolj samooskrbovalni. Mesečno pomagajo tudi okoli 11 000 somalijskim beguncem ter okoli 15 000 otrokom v ruralnih področjih, katerim zagotavljajo dnevne obroke v šolah. Poseben poudarek je na dekletih, ki hrano dobijo tudi za domov, z namenom, da bi se redno udeleževale šolanja. Džibuti predstavlja logistično središče prehranske pomoči tudi za Etiopijo in Somalijo ter igra pomembno vlogo pri podpori humanitarnih operacij v sosednjih državah (World Food Programme 2010a).

V Džibutiju si je leta 2009 UNICEF prizadeval za zagotavljanje varne pitne vode približno 25 000 ljudi v oddaljenih ruralnih območjih, spodbujali pa so tudi čiščenje odpadnih voda v gospodinjstvih (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 125). Aktivnosti so nadaljevali tudi v letu 2010, za kar so namenili 3 milijone dolarjev, ki so jih in jih še bodo razdelili med različne programe (Zdravje in prehrana, Voda, sanitarije in higiena ter Varstvo otrok). V okviru programa Voda, sanitarije in higiena bodo izvajali aktivnosti, s katerimi bodo poskušali omejiti umrljivost in obolevnost za boleznimi povezanimi z vodo, predvsem kolere (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 126).

7.6.4.2 Eritreja

Eritreja se prav tako sooča s ponavljajočimi sušnimi obdobji, lokalnimi poplavami, visokimi cenami hrane in visoko inflacijo. Poleg tega se je zaradi vojne z Etiopijo, kot posledica številnih neeksplodiranih teles zmanjšala površina obdelovalne zemlje, zaradi ponavljajočega vpoklica v vojsko pa primanjkuje delovne sile v kmetijstvu. WFP je bil prisoten v Eritreji že pred njeno osamosvojitvijo leta 1993, vendar pa so zaradi zasega zalog hrane bili prisiljeni zapreti svojo pisarno. Ponovno so jo odprli leta 1998, na začetku vojne z Etiopijo. Njihova naloga je bila sprva razdeljevanje hrane beguncem in notranje razseljenim ljudem, leta 2000 pa so začeli pomagati tudi ruralnemu prebivalstvu, ki je trpelo zaradi dolgih obdobjev suše med letoma 2000 in 2004, ki je deloma ali v celoti uničila pridelek. Junija 2005 so na prošnjo vlade odobrili program Protracted Relief and Recovery Operation – PRRO 10192.1, s katerim bi v dveh letih okoli 1,26 milijona ljudem zagotovili 465 000 metričnih ton hrane. Večina hrane je bila razdeljena, nekaj pa jo je bilo namenjeno šolski prehrani, odraslim, ki se izobražujejo, in zdravstvenemu sektorju. Tudi v Eritreji so se odločili, da hrane ne bodo več razdeljevali brezplačno, ampak v obliki programa Hrana za delo. Ko bi program moral preiti v zadnjo fazo, se je vlada odločila sprejeti nov zakon, po katerem je potrebno za delo dobiti denar in ne hrano. Tako da sedaj WFP in vlada iščeta najboljšo možno rešitev (World Food Programme 2010b).

UNICEF je leta 2009 v Eritreji na območjih, ki so bila najbolj prizadeta zaradi suše (Gash Barka ter severno in južno Rdeče morje), zagotovil varno oskrbo s pitno vodo za približno 16 000 ljudi. Pomagali so jim z izgradnjo vrtin, rezervoarjev, distribucijo vode, sanitarno in higiensko oskrbo. V ta namen so jim razdelili kante za vodo, vodne mehurje, mila in čistilne tablete za vodo. V več kot 20 vaseh so se v sodelovanju s skupnostjo zavzemali za izboljššan dostop do osnovnih sanitarij in informacij o varni higieni (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 24). UNICEF svoje aktivnosti nadaljuje tudi v letu 2010, za kar so in še bodo namenili pet milijonov dolarjev. S tem denarjem poskušajo zagotoviti dostop do pitne vode in sanitarij za okoli 80 000 ljudi v območjih ranljivih za sušo, v petih skupnostih razseljenih oseb pa bodo poskušali obnoviti vrtine in vodnjake, namestiti ročne črpalke, zbiralnik za zbiranje deževnice ter vodovodni sistem. Izobrazili bodo tudi okoli 350 ljudi, ki bodo nato poučevali ljudi, o ukrepih v primeru izbruha vodene diareje, kako izboljšati sanitarije v šolah, prav tako pa bodo v šolah poučevali o varni higieni. Desetim skupnostim razseljenih oseb in desetim za sušo ranljivim vasem bodo za primere pomanjkanja vode

zagotovili oskrbo z vode preko predhodnih priprav, za kar bodo zagotovili vodne mehurje, kante za vodo, tablete za čiščenje vode in minimalne transportne zmogljivosti (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 26).

7.6.4.3 Etiopija

Tudi Etiopijo ogrožajo dalj časa trajajoča sušna obdobja, krčenje gozdov, erozija prsti, poplave, revščina in nižanje cen kave na svetovnih trgih. V zadnjih dvajsetih letih jih je prizadela šest večjih suš; ko si ljudje sploh še niso opomogli od ene jih je že prizadela druga. Suša je tako prizadela približno 5,2 milijona Etiopijcev. Leta 2009 je WFP pomagala skoraj 10 milijonom ljudem, od tega 6,2 milijona ljudem, ki jih je prizadela suša. WFP je glavni partner v Etiopskem programu Productive safety net programme (PSNP), s katerim so dosegli 7,5 milijona ljudi na podeželju. Program se je začel izvajati leta 2005, njegova glavna naloga je zagotavljanje transferja hrane, denarja ali kombinacija obojega ter s tem pomagati ljudem ob sušnih obdobjih, da jim ni potrebno prodajati svojega imetja za nakup hrane. WFP zagotavlja pomoč v hrani tudi somalijskim, eritrejskim in sudanskim beguncem, ljudem okuženim z virusom HIV/AIDS, nosečnicam in doječim materam ter otrokom, ki trpijo zaradi podhranjenosti. Razvojni program WFP v Etiopiji je sestavljen še iz dveh komponent, šolske malice in programa MERET (Managing Environmental Resources to Enable Transition), ki zagotavlja trajno upravljanje vode in zemlje ter povečuje produktivnost v območjih s prehransko negotovostjo (World Food Programme 2010c).

Unicefove mobilne enote so, v sodelovanju z regionalnimi uradi za zdravje in nevladnimi organizacijami, v letu 2009 na marginaliziranih in s sušo prizadetih območjih na meji s Somalijo zagotovile nujno potrebne zdravstvene, prehranske, vodne, sanitarne in higienske storitve za okoli 1,6 milijona ljudi. V letu 2009 je za vodeno diarejo zbolelo skoraj 500 000 ljudi, ki jim je UNICEF priskrbel zdravljenje. Poleg tega pa so ljudi poučili, kako ravnati, da do izbruha bolezni v prihodnje ne bo prihajalo. Zagotovili so jim tudi za okoli 200 000 ljudi potrebne opreme za zdravljenje žrtev vodene diareje. Obnovili so vodne sisteme in vodne tanke, od katerih ima koristi okoli 63 000 ljudi, ki jih je prizadela suša (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 28). UNICEF nadaljuje aktivnosti tudi v letu 2010, za kar so in še bodo namenili 11,5 milijona dolarjev. S tem denarjem bodo poskušali

zagotoviti dostop do vode in ustreznih sanitarij ter higiensko oskrbo okoli 8 milijonom ljudem, ki jih je prizadela suša in poplave ter so v nevarnosti, da zbolijo za vodeno diarejo, ali pa so že; 285.000 ljudem pa bodo poskušali pomagati s postavitvijo vodnih rezervoarjev in obnovitvijo obstoječih vodnih shem. V 50 območjih naj bi z ukrepi pridobilo od 5 do 7,5 milijona ljudi. Z ukrepi bodo poskušali zmanjšati obolevnost za vodeno diarejo. V načrtu pa je tudi nadgradnja vodnih, sanitarnih in higienskih objektov, ki jih nameravajo opremiti z zalogami (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 30).

7.6.4.4 Somalija

Somalija velja za eno izmed najnevarnejših držav na svetu in je okolje, v katerem se mora WFP stalno prilagajati in spreminjati operacije. V začetku leta 2010 so bili zaradi velike nevarnosti, groženj in nesprejemljivih zahtev s strani oboroženih skupin v regiji prisiljeni prekiniti z delitvijo pomoči v obliki hrane v južnem delu Somalije. WFP upa, da se bo to nesoglasje končalo kakor hitro mogoče. Somalijo ogrožajo dolgi konflikti, pogoste suše, krhko okolje ter občasne poplave na jugu. Ponavljajoče suše in številni konflikti v centralni Somaliji so za seboj pustili okoli 70 % ljudi, ki potrebujejo humanitarno pomoč. Šest sezon je padlo manj dežja kot ponavadi, zaradi česar se je zmanjšalo število živali. Številni pastirji so bili prisiljeni iskati pomoč v vaseh in mestih. Zaradi suše na severu države naj bi bilo ogroženih okoli 300.000 ljudi, ki potrebujejo pomoč, da bodo lahko preživeli (World Food Programme 2010č).

Za Somalijo je značilna velika akutna podhranjenost otrok, eden od šestih otrok je namreč akutno podhranjen. To je okoli 240.000 otrok in predstavljajo največji odstotek na svetu. Na jugu države je odstotek še nekoliko večji, saj naj bi bil tam akutno podhranjen eden izmed petih otrok. WFP poskuša pomagati okoli 2,5 milijona ljudem po celotni Somaliji. Približno 625.000 ljudi, ki potrebujejo pomoč, pa je na območjih, kjer je bila pomoč začasno ustavljena. V letu 2009 je pomoč prejelo okoli 3,3 milijona ljudi. Ladjam, ki tvorijo pomoč Somaliji, grozijo številni novodobni pirati, ki si poskušajo na ta način zagotoviti hrano, zaradi česar je potrebno spremstvo mornarice. S spremstvi so začeli leta 2007, od takrat pa so v somalijsko pristanišče pripeljali že več kot pol milijona ton hrane (World Food Programme 2010č).

Leta 2009 je UNICEF pod vodstvom grozdnega pristopa WASH pomagal 908.000 razseljenim osebam. Za 40 % teh ljudi je to pomenilo izgradnjo novih vodnih sistemov ali obnovo že obstoječih, okoli 423.000 ljudi pa je pridobilo zaradi postavitve vodnih rezervoarjev. Okoli 450 000 ljudi je imelo koristi zaradi izobraževanja o varni higieni praktiki, katere namen je ustrezna in trajna uporaba sanitarij ter posledično zmanjšana občutljivost za izbruh bolezni (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 41). UNICEF aktivnosti nadaljuje tudi v letu 2010, za kar so namenili 18.833 milijonov dolarjev. V tem letu bodo poskušali zagotoviti trajnostni dostop do pitne vode in sanitarij za več kot 1,2 milijona ranljivih ljudi, vključno 243.000 otrokom. Izvajali bodo tudi kampanje čiščenja sanitarij in izboljšave higiensko-sanitarnih naprav v šolah in zdravstvenih zavodih, od katerih naj bi imelo koristi okoli 200.000 ljudi. Okoli 670.000 ljudem bo na voljo izobraževanje o higieni, da bi lažje razumeli uporabo dobre higienske prakse, okoli 510.000 ljudi pa bo prejelo milo in kante za varno shranjevanje vode. Izobraževali pa bodo tudi lokalne skupnosti o delovanju vodnih sistemov, metodah odlaganja trdnih odpadkov in učinkovitem prenašanju sporočil o higieni (UNICEF Humanitarian Action Report 2010, 42).

8 ZAKLJUČEK

Voda postaja vse pomembnejša dobrina, ki ji iz leta v leto namenjamo več pozornosti. Ljudje, še posebno v razvitem svetu, le počasi spreminjajo zavest o nujnosti vode za življenje. Vodo jemljemo za preveč samoumevno. Odpremo pipo, voda priteče in dokler je tako, se le malokdo vpraša, od kje voda priteče in ali je vode dovolj za vse ljudi in njihove potrebe. Drugače je pri ljudeh revnega Afriškega roga, kjer se ljudje dnevno soočajo s pomanjkanjem vode, od katere je odvisno tudi njihovo preživetje.

Svojo prvo hipotezo, ki pravi, da podnebne spremembe vplivajo na čedalje večje pomanjkanje vode na Afriškem rogu lahko potrdim. Glavni krivec za segrevanje ozračja so toplogredni plini, ki vplivajo tudi na spremembe v hidrološkem krogu, kar pa vpliva tudi na vodne vire. Zaradi segrevanja prihaja do večjega izparevanja vode, kar povzroča večje število padavin, vendar pa več padavin dobijo predvsem območja, kjer je padavin že tako ali tako dovolj. Zaradi segrevanja se segreva tudi zemljino površje, zaradi česar je izhlapevanje vode še močnejše in površje tako postaja še bolj suho. Afrika je celina, ki prispeva najmanj toplogrednih plinov, kljub temu pa je to celina, ki jo bodo podnebne spremembe najbolj prizadele. Države Afriškega roga ležijo v puščavskem in polpuščavskem območju, za katerega je značilna majhna količina padavin in visoke povprečne temperature, ki še pospešujejo izhlapevanje majhnih količin padavin. Napoved za države Afriškega roga torej ni ravno optimistična. Zmanjšanje količine padavin in velika rast populacije v državah Afriškega roga bo privedla do tega, da bo čedalje več ljudi, ki bodo trpeli za pomanjkanjem vode in hrane.

Tudi svojo drugo hipotezo, ki pravi, da pomanjkanje vode na območju Afriškega roga predstavlja grožnjo varnosti, zaradi česar lahko pride do številnih konfliktov, lahko potrdim. Kot že omenjeno, države Afriškega roga ležijo v puščavskem in polpuščavskem

podnebjju ter tako dobijo zelo malo padavin, te pa so po navadi razporejene sezonsko. Ljudje teh držav so revni in v veliki meri še vedno živijo na podeželju ter se ukvarjajo s kmetijstvom, predvsem s pašniškim nomadstvom. Z obdelovanjem zemlje se jih ukvarja zelo malo, predvsem zaradi pomanjkanja stalnih vodnih virov. Nomadi se po ustaljenih vzorcih pomikajo po državi, pri čemer iščejo vodo in pašo za svoje živali, saj je njihovo preživetje odvisno od najdenih vodnih virov. Zaradi nepoznavanja načina življenja nomadov jih je oblast razglasila za glavne krivce za degradacijo okolja in dezertifikacijo, ter pričela s podeljevanjem njihove zemlje privatnim lastnikom in rezervatom za divje živali. Pri tem se niso ozirali na to, da so nomadom zaprli njihove poti in jim omejili dostop do njihovih vodnih virov. V primeru, da nomadi ne najdejo vodnih virov zunaj ograje, vzamejo pravico v svoje roke in te ograje podrejo, saj si lahko le na ta način zagotovijo preživetje. Do konfliktov pa prihaja tudi med samimi nomadi, oziroma med različnimi skupinami nomadov. Ker so vodni viri omejeni, želijo vsi imeti dostop do tistih redkih, ki so ostali, zato se za njih bojujejo. Včasih ti konflikti niso bili zelo nasilni, danes pa so, zaradi lahke dostopnosti do orožja (kot posledica številnih državljanskih vojn na tem območju in lahkega prenosa tega orožja čez mejo), vsi nomadi oboroženi, zaradi česar so ti konflikti precej bolj nasilni in ljudje velikokrat zaradi njih umirajo.

Svojo tretjo hipotezo lahko potrdim le delno. Združeni narodi so poskušali v okviru svojih misij preprečiti številne vojne in konflikte, ki so potekali v regiji, vendar pa pri svojem delu niso bili najbolj uspešni. V okviru misije v Somaliji so v eni izmed akcij izgubili nekaj svojih pripadnikov in od takrat se izogibajo pošiljanju svojih enot v to nemirno državo. Svoje enote so imeli tudi na meji med Etiopijo in Eritrejo. Ko pa jim je Eritreja odpovedala pomoč so morali prekiniti misijo in ne ogrožati svojih enot. Sicer je ostalo nekaj osebja v regiji, vendar predvsem v opazovalne namene. V okviru svojih misij izvajajo številne projekte, s katerimi poskušajo revnim prebivalcem Afriškega roga zagotoviti dostop do vodnih virov. Ti projekti so v okviru misije UNMEE potekali predvsem na območju Etiopije in Eritreje, kjer so zgradili vodnjake, postavili razdelilne vodne točke in sanitarije. Zelo dejaven na tem področju pa je tudi UNICEF, ki pod vodstvom IASC zelo uspešno izvaja grozdni pristop pri reševanju problematike povezane z oskrbo z vodo, sanitarijami in higieno. V okviru tega pristopa poskušajo probleme reševati v sodelovanju s številnimi partnerji (tako javnimi kot zasebnimi) in lokalno skupnostjo, ki aktivno sodeluje pri

projektih. Pri razdeljevanju humanitarne pomoči pa je zelo aktiven tudi Svetovni program za hrano, ki najbolj prizadetim ljudem pomaga z oskrbovanjem s hrano.

Kaj pa bo prinesla prihodnost? Le od nas samih je odvisno, ali bomo imeli tudi v prihodnosti na razpolago zadostne količine vode in, kar je še bolj pomembno, da bo ta tudi kakovostna ter neoporečna. Za to pa bo potrebno spremeniti zavest pri ljudeh. Vendar ne le pri revnih prebivalcih sušnih območij, ki že tako ali tako poznajo, kaj je to pomanjkanje vode in njeno onesnaženje. Spremeniti se mora zavest ljudi predvsem v državah bogatih tako ekonomsko kot tudi z vodnimi viri, saj so ravno ti največji porabniki in onesnaževalci čedalje manjših količin pitne vode.

9 LITERATURA

1. AMISOM - African Union Mission in Somalia. 2008. *The African Union Commission*. Dostopno prek: <http://www.africaunion.org/root/au/auc/departments/psc/amisom/amisom.htm> (16. junij 2010).
2. Aquastat - FAO's Information System on Water and Agriculture. 2005a. *Djibouti*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries/djibouti/indexfra.stm> (7. maj 2010).
3. --- 2005b. *Ethiopia*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries/ethiopia/index.stm> (7. maj 2010).
4. --- 2005c. *Eritrea*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries/eritrea/index.stm> (7. maj 2010).
5. --- 2005č. *Somalia*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries/somalia/index.stm> (6. maj 2010).
6. Arnold, Emily and Janet Larsen. 2006. *Plan b updates*. Dostopno prek: http://www.earth-policy.org/index.php?/plan_b_updates/2006/update51 (5. april 2010).
7. Barlow, Maude in Tony Clarke. 2002. *Blue gold: The fight to stop the corporate theft of the world's water*. New York: The New Press.
8. Barlow, Maude. 2007. *Blue covenant: The global water crisis and the coming battle for the right to water*. New York: The New Press.
9. Basnyat, D. B. 2007. Water Resources of Somalia. *Technical Report No W-11*. Dostopno prek: http://www.faoswalim.org/ftp/Water_Reports/Cleared/W11%20Water%20Resources%20of%20Somalia.pdf (6. maj 2010).

10. Bevan, James. 2007. *Between a rock and hard place: Armed Violence in African Pastoral Communities*. Dostopno prek: http://www.undp.org/cpr/documents/armed_violence/AV_pastoral_communities.pdf (12. maj 2010)
11. Black, Maggie in Jannet King. 2009. *The atlas of water: Mapping the world's most critical resource*. London: Earthscan.
12. Camdessus, Michel. 2003. *Financing Water for all*. Dostopno prek: http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/wwc/Library/Publications_and_reports/CamdessusReport.pdf (26. april 2010).
13. CBC News. 2008. *Bottled water*. Dostopno prek: <http://www.cbc.ca/news/background/consumers/bottled-water.html> (5. april 2010).
14. Chapin Metz, Helen, ur. 1992. *Somalia: A Country Study*. Dostopno prek: <http://countrystudies.us/somalia/> (5. maj 2010).
15. *CIA – The World Factbook*. 2010. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/> (7. september 2010).
16. Columbia Water Center. 2007. *Bottled water*. Dostopno prek: http://water.columbia.edu/?id=learn_more&navid=bottled_water (5. april 2010).
17. Coskun, Bezen Balamir. 2007. *Več kot vojne za vodo: voda in mednarodna varnost*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue4/slovene/analysis5.html> (18. maj 2010).
18. Cvjetčanin, Biserka, Marija Metoničkin, Alfonzo Cvitanovič, Vladimir Štokalo in Irena Trenc-Frelih. 1978. *Oglejmo si svet Afrika*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
19. De Villiers, Marq. 2001. *Water: the fate of our most precious resource*. New York: Houghton Mifflin company.
20. Deherez, Dustin. 2009. *The Scarcity of Land in Somalia Natural Resources and their Role in the Somali Conflict*. Bonn International Center for Conversion. Dostopno prek: http://www.bicc.de/uploads/pdf/publications/papers/occ_paper_03/occasional_paper_III_04-09.pdf (15. junij 2010).
21. Enciclopedia Britannica. 2010. *Horn of Africa*. Encyclopædia Britannica Online. Dostopno prek: <http://www.search.eb.com/eb/article-9472542> (4. maj 2010).
22. --- 2010. *Somalia*. Encyclopædia Britannica Online. Dostopno prek: <http://www.search.eb.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eb/article-37716> (5. maj 2010).

23. FAO WATER. 2010a. *Water Scarcity*. Dostopno prek: http://www.fao.org/nr/water/topics_scarcity.html (6. junij 2010).
24. --- 2010b. *Hot issues: water scarcity*. Dostopno prek: <http://www.fao.org/nr/water/issues/scarcity.html> (6. junij 2010).
25. Gleick, Peter H., Heather Cooley, David Katz, Emily Lee, Jason Morrison, Meena Palaniappan, Andrea Samulon in Gary H. Wolff. 2006. *The world's water 2006-2007: The biennial report on freshwater resources*. Washington: Island Press
26. Harris, Jim. 2010. Water is the Oil of the 21st Century. *Backbone magazine*, 16. marec. Dostopno prek: http://www.backbonemag.com/Magazine/Big_Ideas_01040701.asp (25. april 2010).
27. Heidelberg Institute for International Conflict Research. 2009. *Conflict Barometer 2009*. Dostopno prek: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf (2. julij 2009).
28. Hoffmann, J. Stephen. 2009. *Planet Water: Investing in the world's most valuable resource*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
29. Johannesburg Summit 2002. *What is johannesburg summit 2002?* Dostopno prek: http://www.johannesburgsummit.org/html/basic_info/basicinfo.html (24. april 2010).
30. Kajfež Bogataj, Lučka. 2007. Puščave se širijo, ljudje bežijo. *Gea*, junij. Dostopno prek: <http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=929> (5. april 2010).
31. --- 2009. *Voda iz pipe*. Dostopno prek: <http://www.turisticna-zveza.si/arhivnovic.php?stej=2> (5. april 2010).
32. Kimani, M.J. 2008. *Natural Resources Conflict in Africa – Is Water the New Oil?* Venue: International Conference, Etiopija. Dostopno prek: <http://www.africanreview.org/events/wateconfkimani.pdf> (10. maj 2010)
33. Kitissou, Marcel. 2003. *Politics of water: conflict and cooperation in Africa*. Dostopno prek: http://www.einaudi.cornell.edu/files/calendar/3918/Kitissou_paper.pdf (5. maj 2010).
34. *Konvencija združenih narodov o boju proti dezertifikaciji*. 1996. Dostopno prek: <http://www.konvencije.mop.gov.si/dezertifikacija.pdf> (20. marec 2010)
35. *La Red VIDA - Vigilancia Interamericana para la Defensa y Derecho al Agua*. Dostopno prek: <http://www.laredvida.org> (28. april 2010).
36. Lovrenčak, Franc, ur. 2002. *Afrika: Tematski zemljevidi*. Ljubljana: FF.

37. M.T. 2002. Priprave na vrh v Johannesburgu. *24ur*, 25. avgust. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/svet/priprave-na-vrh-v-johannesburgu.html> (24. april 2010).
38. Markakis, John. 1995. *Environmental Degradation and Social Conflict in the Horn of Africa*. International Relations and Security Network. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=801&lng=en> (11. junij 2010).
39. Markakis, John. 1998. *Causes and Consequences of pastoralist marginalization v Pastoralist in the Horn of Africa*. Report of a workshop on social and economic marginalization. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/469cbfd10.pdf> (10. april 2010).
40. Marsh, Bill. 2007. Bottled water. *New York Times*, 15. julij. Dostopno prek: http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/subjects/w/water/bottled_water/index.html?scp=1-spot&sq=bottled%20water&st=cse (5. april 2010).
41. McCully, Patrick. 2001. *Rivers No More: The Environmental Effects of Large Dams*. Dostopno prek: <http://www.internationalrivers.org/en/node/1636> (18. marec 2010).
42. Medved, Jakob. 1978. *Afrika*. Ljubljana: FF.
43. Mkutu, Kennedy. *Pastoralism and conflict in the Horn of Africa*. Africa Peace Forum/Safeworld/University of Bradford. Dostopno prek: **Error! Hyperlink reference not valid.** maj 2010)
44. Omosa, Eileen K. 2005. *The Impact of Water Conflicts on pastoral Livelihoods*. International Institute for Sustainable Development. Dostopno prek: http://www.iisd.org/pdf/2005/security_pastoral_water_impacts.pdf (10. maj 2010).
45. Pearce, Fred. 2007. *When the rivers run dry: what happens when our water runs out?* London: Eden project.
46. Peoples Water Forum. 2009. *People's Water Forum Declaration – Istanbul, 2009*. Dostopno prek: http://peopleswaterforum.org/index.php?Page=people's_water_declarations (26. april 2010).
47. Prebilič, Vladimir. 2006a. Zakaj vojne v Afriki (1.del). *Slovenska vojska* (7): 27-29.
48. --- 2006b. Zakaj vojne v Afriki (2.del). *Slovenska vojska* (8): 25-27.
49. Shale, Victor Reatile. 2004. *Ethnic Conflict in the Horn of Africa*. Dostopno prek: <http://www.eisa.org.za/PDF/OP19.pdf> (9. junij 2010).

50. Shiva, Vandana. 2002. *Water wars: privatization, pollution and profit*. Cambridge, MA: South End Press.
51. Šorl, Mihael. 2008. Afrika bo največja žrtev podnebnih sprememb. *Dnevnik*, 1. september. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042203433> (15. junij 2010).
52. Tahmiscioğlu, M. Sait, Nermin Anul, Fatih Ekmekçi in Nurcan Durmuş. 2007. *Positive and negative impacts of dams on the environment*. Dostopno prek: http://www.dsi.gov.tr/english/congress2007/chapter_2/60.pdf (18. marec 2010)
53. Tehovnik Dobnikar, Mojca, ur. 2008. *Kakovost voda v Sloveniji*. Agencija RS za okolje. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si> (26. april 2010).
54. *UN Somalia*. 2010. Dostopno prek: http://www.un-somalia.org/UN_Somalia/index.asp (16. junij 2010).
55. UNICEF. 2010. *Water, Sanitation and Hygiene*. Dostopno prek: http://www.unicef.org/wash/index_43104.html (6. September 2010).
56. --- *Humanitarian Action Report 2010: Partnering for children in emergencies*. 2010. Dostopno prek: http://www.unicef.org/har2010/index_51898.htm (6. september 2010).
57. UNMEE – United Nation Mission in Ethiopia and Eritrea. 2009a. *Quick impact projects*. Dostopno prek: <http://unmee.unmissions.org/Default.aspx?tabid=78> (16. junij 2010).
58. --- 2009b. *UNMEE Military*. Dostopno prek: <http://unmee.unmissions.org/Default.aspx?tabid=85> (15. junij 2010).
59. Valenčič, Erik. 2009. Za vodo sploh ne bi smeli plačevati. *Mladina*, 20. marec. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200911/za_vodo_sploh_ne_bi_smeli_placevati (26. april 2010).
60. World Food Programme. 2010a. *Djibouti*. Dostopno prek: <http://www.wfp.org/countries/djibouti> (16. junij 2010).
61. --- 2010b. *Eritrea*. Dostopno prek: <http://www.wfp.org/countries/eritrea> (17. junij 2010).
62. --- 2010c. *Ethiopia*. Dostopno prek: <http://www.wfp.org/countries/ethiopia> (18. junij 2010).

63. --- 2010č. *Somalia*. Dostopno prek: <http://www.wfp.org/countries/somalia> (17. junij 2010).
64. WWC. 2003. *3rd World Water Forum*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=17&L=3%20title%3D%20target%3D> (25. april 2010).
65. --- 2009a. *1st World Water Forum*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=1960&L=3%20title%3D%20target%3D> (26. april 2010).
66. --- 2009b. *2nd World Water forum*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=16&L=3%20title%3D%20target%3D> (23. april 2010).
67. --- 2009c. *4th World Water Forum - Mexico 2006*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=1386&L=3%20title%3D%20target%3D> (26. april 2010).
68. --- 2009č. *5th Forum Top 25 Highlights - Thematic Programme*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=2544&L=1%3Ftarget%3Dtitle%3D%20target%3D> (26. april 2010).
69. --- 2009d. *5th World Water Forum: Istanbul 2009*. Dostopno prek: <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=1842&L=3%20title%3D%20target%3D> (26. april 2010).
70. Yussuf Kalib. 2007. *Horn of Africa: Conflict and Consequences*. Dostopno prek: http://www.hafrica.com/docs/Yussuf_ICEDS_080207.pdf (9. junij 2010).
71. Zupančič, Jernej. 2005. Geografski vidik kriznih območji. *Geografski obzornik* 52 (3): 4-10. Dostopno prek: http://zgds.zrc-sazu.si/obzornik/3_2005.pdf (14. junij 2010).